

Julius Hokkanen

KURAHOUSUJA JA KABINETTEJA

Affektin politiikka palkkatasa-arvoa edistävissä Ei leikkirahaa
-aktivismissa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu
Maaliskuu 2020

TIIVISTELMÄ

Julius Hokkanen: Kurahousuja ja kabinetteja. Affektin politiikka palkkatasa-arvoa edistävässä Ei leikkirahaa -aktivismissa
Pro gradu
Tampereen yliopisto
Sukupuolentutkimus
Maaliskuu 2020

Tutkielma tarkastelee palkkatasa-arvoa edistävän Ei leikkirahaa -liikkeen aktivistien poliittisen toiminnan mahdollisuuksia 2010-luvun Suomessa. Tutkielmassa kysytään, millaisia jännitteitä aktivistien kampanjointiin sisältyy ja miten aktivistit näitä jännitteitä kokevat. Lisäksi tutkielma selvittää, millainen aktivistien ja yhteiskunnallisen liikkeen suhde on korporatistisen kentän vakiintuneisiin toimijoihin eli työmarkkinajärjestöihin sekä kansanedustajiin.

Tutkielman teoreettisena viitekehystenä on diskursiivisen affektitutkimuksen käsitteistö. Margaret Wetherellin affektiivisen käytännön käsite korostaa inhimillisen toimijuuden olevan sidoksissa affekteihin. Sara Ahmedin affektiivisen talouden käsite selvittää tapaa, jolla affektit ja tunteet vahvistuvat, kun ihmiset kierrättävät niitä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Yhteistä käsitteille on kielen merkitys. Ihmisten tapa puhua asioista vaikuttaa siis siihen, miten eri asioita koetaan. Lisäksi tutkielmassa käytetään affektiivisen eriarvoisuuden käsitettä. Käsitteen avulla argumentoidaan, että ihmisten affektiiviset käytännöt jakautuvat eriarvoisesti eri väestöryhmien välillä. Teoreettisten avainkäsitteiden ohella tutkielman empiriaa taustoittaa tutkimuskirjallisuus naisliikkeistä ja palkkaeriarvoisuudesta. Liikekirjallisuudella tuodaan ilmi, että suomalaiset naisliikkeet ovat historiallisesti olleet kytköksissä valtioon. Palkkatutkimuksen avulla alleviivataan, että palkkaeroja kaventamaan pyrkivää tasa-arvopoliittikkaa on Suomessa tehty pitkään tuloksetta, ja samalla samapalkkaisuuden poliittinen kenttä pitää sisällään jatkuvaa kiistelyä palkkaeron luonteesta.

Tutkielman aineisto on kerätty haastatteleamalla Ei leikkirahaa -liikkeen ydinryhmään kuuluvia aktivisteja. Haastattelut (n = 7) olivat muodoltaan puolistrukturoituja yksilohaastatteluja. Haastateltavat koostuivat sekä liikkeestä poisjättäytyneistä että liikkeessä mukana olevista aktivisteista. Tutkimusmetodina tutkielmassa hyödynnetään sisällönanalyysejä ja diskursiivista luentaa. Sisällönanalyyseillä hahmotetaan aktivismiin sisältyneitä jännitteitä ja nostetaan esille aineistossa esiintyviä negatiiviseksi ymmärrettyjä tunnekuvaileja. Diskursiivisen luennan avulla analysoidaan tunnekuvaileiden merkityksiä aktivistien toiminnan kannalta. Haastatteluista esille nousseita jännitteitä ovat (i) aktivistien haasteellinen suhde poliitikkoihin, kansanedustajiin ja ammattiliittoihin, (ii) julkiset merkityskamppailut palkkaeron syistä ja olemuksesta sekä varhaiskasvatuksesta ammattina, ja (iii) poliittiset erimielisyydet aktivistien välillä. Jännitteitä seuraavat negatiiviset aineistosta esille luetut tunnekuvailet ovat (i) viha ja turhautuminen, (ii) väsyminen ja uupuminen, ja (iii) voimattomuus ja pelko.

Analyysin perusteella aktivistit joutuvat ristiriitaiseen asemaan suhteessa työmarkkinatoimijoihin ja poliitikkoihin. Yhtäältä päättävän eliitin apua pidetään tärkeänä. Toisaalta aktivistit kokevat nämä toimijat säännönmukaisesti aktivistien toimintaa rajoittavina tahoina. Päättävä eliitti siis tunnustaa liikkeen legitimiiksi toimijaksi, mutta samalla edellyttää liikkeen toiminnan pysyvän tiettyjen rajojen sisällä. Analyysin pohjalta väitetään, että liikkeen aktivistit joutuvat säätelemään asemaansa tarkasti. Affektien näkökulmasta erilaiset jännitteet muovaavat aktivistien toimijuutta. Aktivistit kokevat esimerkiksi voimattomuutta vaikuttamispyrkimyksissään, kun ammattiliitot näyttävät pitävän itseään ainoana legitimiinä vaikuttajana. Vastaavasti vähättelevät diskurssit saavat aktivistit orientoitumaan erilaisiin kohtaamisiin alun alkaen negatiivisesti. Analyysi osoittaa, että aktivistien orientaatioissa on kyse vakiintuneista affektiivisistä käytännöistä. Koska käytännöt ovat usein kytköksissä joko palkkakysymykseen, sukupuoleen tai toimijoiden välisiin valtasuhteisiin, käytännöt ilmentävät mahdollisesti affektiivista eriarvoisuutta juuri naisasia-aktivistien kokemuksissa ja toiminnassa.

Avainsanat: samapalkkaisuus, palkkaerot, affekti, tunteet, aktivismi, feminismi, tasa-arvopoliittikka, korporatismi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	4
1.1 Tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	6
2. FEMINISTISET LIIKKEET YHTEISKUNNALLISINA LIIKKEINÄ.....	8
2.1 Feministiset liikkeet, valtiofeminismi ja tunteet.....	9
2.2 Millainen liike Ei leikkirahaa on?.....	15
3. AFFEKTITEORIA.....	16
3.1 Valta, affektiivinen käytäntö ja affektiivinen talous	19
3.2 Affektiivinen eriarvoisuus	24
3.3 Yhteenveto.....	26
4. AKTIVISMIN AFFEKTEISTA KORPORATISMIIN – SAMAPALKKAISUUS TAPAUSESIMERKINÄ TASA- ARVOPOLIITTISESTA KIISTASTA.....	28
4.1 Palkkaero taloustieteellisenä, sosiologisena ja feministisenä kysymyksenä	28
4.2 Suomalaisen palkkaeron politiikasta	33
5. AINEISTO, AINEISTONKERUU, ANALYYSIMENETELMÄT.....	36
5.1 Aineistonkeruumenetelmä – puolistrukturoitu haastattelu.....	37
5.2 Analyysimetodit	41
6. AINEISTOANALYYSI.....	44
6.1 Aktivismiin jännitteellisyys.....	45
6.1.1 Aktivistien suhde vakiintuneisiin työmarkkinatoimijoihin – Ei leikkirahaa korporatististen käytänteiden häirikköinä	45
6.1.2 Julkiset merkityskamppailut varhaiskasvatuksen ammatista ja palkkaerosta.....	51
6.1.3 Poliittiset erimielisyydet liikkeen sisällä.....	54
6.2 Aktivismiin kokemuksellisuus	58
6.2.1 Viha ja turhautuminen	59
6.2.2 Väsyminen ja uupuminen	64
6.2.3 Voimattomuus ja pelko.....	68
7. POHDINTA.....	72
8. JOHTOPÄÄTÖKSET	79
KIRJALLISUUS	83
Liitteet.....	96

1. JOHDANTO

Keskustan, kokoomuksen ja perussuomalaisten muodostama ja Juha Sipilän johtama 2015–2019 hallitus ilmoitti vuoden 2018 syyskuussa esityksestään, jonka pyrkimyksenä oli helpottaa alle 20 henkilöä työllistävien yritysten työntekijöidensä irtisanomista. Irtisanomislainsäädännön uudistus herätti laajaa keskustelua ja samalla vastustusta, joka huipentui ammattiliittojen työtaistelutoimenpiteisiin. Esimerkiksi Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ilmoitti ensin ylityö- ja vuoronvaihtokiellosta. Hallituksen esityksen kaavailu kuitenkin jatkui, jonka myötä JHL järjesti kahden päivän lakon 22.–23.10.2018. Kiistasta erityisen teki lakkoa edeltänyt keskustelu, jossa otettiin kantaa lakon seurauksiin. Etenkin sosiaalisessa mediassa korostui kysymys lasten koulu- ja päiväkotiruokailusta. JHL:n lakkoa vastustaneet tahot kehystivät työtaistelun ongelmaksi ennen kaikkea lasten oikeuksien kannalta, sillä lapset menettäisivät mahdollisuutensa koulu- ja päiväkotiruokailuun kahdeksi päiväksi. Mediassa uutisoitiin muun muassa ravintolayrittäjästä, jotka toimittivat pizzaa päiväkodin lapsille protestina menetetyistä ruokailumahdollisuuksista.¹ Lakkoa puoltaneet taas ottivat nopeasti kantaa siihen, että kahden päivän lakko tuntuu herättävän enemmän keskustelua lasten oikeuksista kuin esimerkiksi samaisen hallituksen subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen.

Lakkoon liittyvän keskustelun ja argumentoinnin kannalta oleelliseksi nousee lakon ympärille kietoutuneet tunteet. Koulu- ja päiväkotiruokailun puute ei varsinaisesti ollut todellinen ongelma, sillä osa päiväkodeista järjesti lapsille lakkoruokailun. Argumentti sen sijaan kantaa kuljettaa mukanaan voimakkaan emotionaalisen latauksen maalaamalla uhkakuvia nälkäisistä lapsista. Ei ole yllättävää, että myös irtisanomislain kritiikiksi valmisteltua Tehyn ylityö- ja vuoronvaihtokieltoa vastustettiin samana syksynä retorisella huolella hengenvaarassa olevista potilaista vailla hoitajia. Tunteiden merkitys poliittisella kentällä ei ole kuitenkaan uusi ilmiö. Lauren Berlant (2005, 2) toteaa, että irrationaalisuus on tärkeä osa poliittisia mielipiteitä ja diskursseja. Hänen mukaan etenkin vasemmiston ”intellektuellien” on ollut vaikea käsittää, etteivät paremmat argumentit takaa poliittista kannatusta. Suomalaista poliittista valtaa hahmotellut Anu Kantola (2016) on todennut, että valtaan on sisällynyt omat tunnetyylinsä aina

¹ Ks. esim. Ilta-sanomat 22.10.2018. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005873205.html>

1940-luvulta lähtien. Oli kyse sitten isällisestä, byrokraattisesta tai vallankumouksellisesta vallasta, sisältyy näistä jokaiseen oma tunteellinen latauksensa. Esimerkiksi byrokraattisesta johtajasta huokuu tunne käytännöllisyydestä, järkevyydestä ja tasavertaisuudesta, mikä puolestaan oikeuttaa byrokraattista hallintatapaa.

Entä kohtelevatko tunteet vaikutuksineen ihmisiä sattumanvaraisesti, vai voidaanko tunteilla esittää olevan järjestys tai rakenne, jolla on erilaisia seurauksia eri sosiaalisille ryhmille. Vasemmistoliiton nykyinen kansanedustaja Veronika Honkasalo (Kansan Uutiset 2018) kertoo, että häntä ”pidetään ärhäkkänä, helposti provosoituvana mielensäpahoittajana ja loukkaantujana”. Honkasalon tapauksessa kritiikki sivuutetaan keskittymällä ”liian” tunteelliseen yksilöön. Olennaista ei liene kuitenkaan se, ovatko Honkasaloa kuvailevat piirteet totuudenmukaisia. Konkreettisen ja voimakkaan esimerkin tunteiden merkityksestä tarjoaa toimittaja ja tietokirjailija Johanna Vehkoo, joka on omien kokemustensa myötä ottanut kantaa erityisesti naisiin kohdistuvaan verkkovihaan. Teoksessaan *Vihan ja inhon internet* (2017) hän painottaa, että naiset ovat alkaneet pelätä ottaa kantaa mielipiteitä jyrkästi jakaviin aiheisiin (vrt. Lewis, Rowe & Wiper 2017; Skeggs & Wood 2012, 136; Ahmed 2004b, 70).

Individualistista ajatusta, jossa jokaisen yksilön nähdään olevan vastuussa itsensä kovettamisesta julmaa yhteiskuntaa vastaan, on kuitenkin kritisoitu sekä melko tyypillisenä kulttuurisena kertomuksena että samalla keinona piilottaa rakenteellisia eriarvoisuuksia (kritiikistä rasismin viitekehyksessä ks. Ahmed 2010). Yhteiskunta ei toisin sanoen kohtele liberaaleista oikeussäännöistä huolimatta yksilöitä samalla tavalla. Tunteiden vähättely on puolestaan eräs keino, jolla yhteiskunnallisiin epäkohtiin kohdistettu kritiikki pyritään hiljentämään. Poliitiikan näkökulmasta tunteiden merkityksen vähättely on ongelmallista erityisesti silloin, kun tunteet heikentävät ihmisten halua osallistua politiikkaan. Toisaalta tutkijat ovat kyseenalaistaneet, voivatko poliitikot ylipäättään asemoitua samalla tavalla tunteisiin (kuka esimerkiksi hyötyy julkisesta herkistymisestä, kuka puolestaan ei) (Koivunen 2011). Feministisessä politiikan tutkimuksessa on siirrytty määrällisen edustuksen kysymyksen (naisten lukumäärä poliittisissa instituutioissa) ohella pohtimaan myös sitä, millä tavoin sukupuolta politiikassa tuotetaan ja millainen vaikutus sukupuolittuneilla ymmärryksillä on politiikan tekemiseen (Kantola & Lombardo 2017, 33–35). Vastaavasti tutkijat ovat alkaneet kysyä, miten tunteiden sosiaalinen

järjestyminen vaikuttaa yksilöiden välisiin suhteisiin ja miten tunteita mobilisoidaan sukupuolittuneissa, seksualisoiduissa ja rodullistetuissa poliittisissa prosesseissa (Kantola & Lombardo 2017, 44).

1.1 Tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on tuottaa tietoa samapalkkaisuuden eteen kampanjoivien aktivistien kokemuksista suomalaisen politiikan kentällä ja selvittää, millaisia jännitteitä kampanjointiin sisältyy. Tutkielman aineistona ja kontekstina on palkkaeron kaventamiseksi kampanjoiva Ei leikkirahaa -liike, jonka tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen varhaiskasvatuksen opettajien palkkoja. Tutkielman valmistumisen ajankohtana aktivistit ovat kampanjoineet aktiivisesti jo lähes kaksi vuotta saaden aikaan myös konkreettisia tuloksia eli palkankorotuksia useissa kunnissa. Tavoitteita ei ole kuitenkaan vielä saavutettu, ja kampanjointi korkeampien palkkojen eteen jatkuu yhä 2020. Johdannon alussa esitetyt esimerkit JHL:n lakosta nostivat esille tunteiden merkityksen yleisellä tasolla. Tunteiden strateginen käyttäminen voi siis olla osa poliittista ”peliä”, jonka avulla omia argumentteja saadaan vahvistettua ja oikeutettua. Poliitikko Honkasaloa käsittelevä esimerkki puolestaan osoittaa, että ymmärrys tunteista poliittisena pelinä on riittämätön tapa jäsentää tunteita ja politiikkaa. Siinä missä aikaisempi tutkimus on huomionoinut poliittisen kentän tunteellisuuden, on kysymystä tunteiden poliittisuudesta tutkittu huomattavasti vähemmän.

Tutkielmassa analysoidaan, miten Ei leikkirahaa -liikkeeseen osallistuvat aktivistit itse kokevat ja sanoittavat kokemuksiaan osana samapalkkaisuuden poliittista kenttää. Ei leikkirahaa -liikettä tarkastellaan naisasia-aktivisminä, ja siksi aineistosta tehtävät päätelmät sidotaan naisliikkeiden historialliseen viitekehykseen. Samanaikaisesti samapalkkaisuus on erityinen poliittinen konflikti. Yhtäältä sukupuolten välinen palkkaero on tunnustettu ilmiö, jonka myötä valtiollisia toimenpiteitä on jo pitkään toteutettu palkkaeron kaventamiseksi. Toisaalta palkkaeron ”todellisesta” suuruudesta kiistellään yhä aktiivisesti. Palkkaeron ympärille kietoutuvan jännitteen voimakkuudesta kielii The Guardian-lehden vuoden 2016 selvitys, jossa tutkittiin journalistien kohtaamaa häirintää. 70 miljoonan analysoidun lukijakommentin perusteella kymmenestä eniten häirintää kohdanneesta journalistista kahdeksan oli naisia. Aiheet, joista seurasi selvityksen

mukaan eniten häirintää, käsittelivät feminismiä ja seksiin pakottamisen vastustamista. Näitä aiheita puolestaan seurasi palkkaeroa käsittelevät jutut. (Guardian 2016; Chemaly 2019, vii–ix.) Ei leikkirahaa -aktivismi ei siis ole esimerkki yhteiskunnallisista liikkeistä yleensä, vaan aktivistien kokemuksia siitä analysoidaan osana naisliikkeiden toimintaa ja suomalaisen samapalkkaisuuden kehitystä. Tämän myötä tarkastelussa tulee kiinnittää huomio myös aktivistien ja korporatististen toimijoiden sekä kansanedustajien väliseen suhteeseen. Tutkielmassa pyritään toisin sanoen tuottamaan tietoa siitä, millaiset tekijät vaikuttavat aktivistien kokemukseen tehdystä aktivismista. Inhimillisten kokemusten lisäksi tarkastelun keskiössä ovat erilaiset jännitteet, joita aktivismiin sisältyy. Tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia jännitteitä samapalkkaisuuteen liittyvään kampanjointiin sisältyy?
 - Millainen on naisliikkeen suhde työmarkkinajärjestöihin ja poliitikkoihin?
2. Mitä tunteita jännitteet herättävät aktivistien näkökulmasta?
3. Mitä jännitteet kertovat naisliikkeen ja samapalkkaisuusaktivistien poliittisen toiminnan mahdollisuuksista?

Tutkielma rakentuu kolmen kontekstualisoivan ja teoreettisen luvun pohjalle. Luvun kaksi alussa käydään lyhyesti läpi yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuskenttä. Luvun pääpaino on naisliikkeiden ja feminististen liikkeiden tutkimuksessa. Samalla luku perustelee, miksi Ei leikkirahaa –liike voidaan lukea osaksi naisliikkeitä. Luvussa kolme siirrytään käsittelemään affekteihin liittyvää tutkimusta sekä esitellään tutkielman teoreettiset käsitteet. Luvun pyrkimyksenä on hahmottaa affektien ja tunteiden välistä eroa. Lisäksi luvussa argumentoidaan, että affektitutkimus tarjoaa hyödyllisiä käsitteitä niin poliittisten ilmiöiden kuin poliittisten subjektiasemien analysoimiseksi. Luvussa neljä käsitellään palkkaerotutkimusta. Palkkaeron esitetään juontuvan historiallisista käytänteistä, joiden lävitse palkkaeroa tuotetaan aktiivisesti myös tänä päivänä. Lisäksi luvussa käsitellään suomalaisen politiikan kontekstissa käytyä keskustelua samapalkkaisuudesta sekä arvioidaan korporatismien merkitystä osana tätä politiikkaa. Luvut viidestä seitsemään käsittelevät aineistoa ja sisältävät aineistoanalyysin sekä pohdinnan. Luku kahdeksan on tutkielman johtopäätösluku.

2. FEMINISTISET LIIKKEET YHTEISKUNNALLISINA LIIKKEINÄ

1900-luvun jälkipuoliskolla yhteiskunnalliset liikkeet herättivät laajaa kiinnostusta etenkin sosiologian ja sosiaalipsykologian kentällä. Ron Eyermanın ja Andrew Jamisonin (1991, 10) mukaan tutkijat suhtautuivat liikkeisiin aluksi kriittisesti, sillä yhteiskunnallisten liikkeiden uskottiin olleen ideologioilla kyllästetty demokraattisen järjestelmän uhka. Tuoreessa muistissa olivat fasisti- ja kommunistihallitsijat, jotka sortivat kokonaisia ihmisryhmiä. Vuosituhannen loppuun mennessä tutkimus kuitenkin irtaantui tavasta käsitellä liikkeitä riskinä. 2000-luvulle tultaessa ajatus on ollut suorastaan päinvastainen, sillä niin yhteiskunnallisten liikkeiden kuin protestien on arvioitu olevan keskeinen osa demokratiaa – sen sijaan, että liikehdinnässä olisi kyse ohimenevästä poikkeavuudesta, on liikkeiden esitetty tuottavan legitimizeettiiä järjestelmälle jatkuvan päättäjiin kohdistuvan epäluulon kautta (Rosanvallon 2008).

Yhteiskunnallisia liikkeitä koskeva aikaisempi tutkimus on tuottanut laajan joukon teorioita, joilla liikkeitä on pyritty ymmärtämään. Klassiset teorit ovat pyrkineet selittämään muun muassa (i) liikehdintää osana ihmisjoukkojen kollektiivista ja yhteisesti jaettua, jopa patologista toimintaa, (ii) syitä mobilisaatiolle, jotka johtuvat rakenteellisista kysymyksistä kuten työläisten oikeuksista, (iii) tapoja, joilla yhteiskunnalliset liikkeet ovat yhteydessä päättäviin elimiin ja valtioon, (iv) tapoja, joilla liikkeisiin osallistuvat rationalisoivat liikkeiden hyötyjä ja haittoja sekä viimeisenä (v) tapoja, joilla liikkeiden onnistumista suhteessa tavoitteisiin kyettäisiin teoretisoimaan. (yleiskuvasta ks. esim. Eyerman & Jamison 1991; Jasper 1997, 20ff; Bergman 2002, 24ff; Kuumba 2001, 47–57.) Koska teorit paikantuvat selkeästi erilaisille tiedonintresseille, on näiden yhdistäminen Eyermanın ja Jamisonin (1991, 34) mukaan haastavaa. He myös kritisoivat (s. 3, 45–46) aiemman tutkimuksen tapaa häivyttää tai alistaa liikkeiden identiteetti ja tiedollinen merkitys suhteessa valmiisiin raameihin ja oletuksiin. Liikkeitä ei toisin sanoen tulisi käsitellä teorioiden ulkopuolisina kohteina, joita valmiit viitekehykset luontevasti selittävät. Eyerman ja Jamison (s. 4, 55) sen sijaan luonnehtivat yhteiskunnallisten liikkeiden muotoutuvan historiallisessa ja poliittisessä kontekstissaan, johon niin kulttuuri kuin liikkeitä vastustavat osapuolet aktiivisesti vaikuttavat.

Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksen sisäisenä jakolinjana on yhtäältä toiminut kysymys siitä, millaiset liikkeet lasketaan ylipäänsä yhteiskunnallisiksi liikkeiksi. Esimerkiksi Eyermanın ja Jamisonin (1991, 56) lähestymisessä liikkeeksi rajautuvat ne ”merkittävät liikkeet, jotka uudelleenkirjoittajat historiaa ja kantavat historiallisia projekteja” kun taas Jasper (1997, 5) antaa painoarvoa myös yksittäisille protesteille, koska ne ovat usein samalla kytköksissä vakiintuneisiin organisaatioihin tai instituutioihin. Toisaalta tutkimuksen sisällä kritiikkiä on aiheuttanut Alberto Meluccin (1980) lanseeraama ja sittemmin laajalti hyödynnetty käsite uusista yhteiskunnallisista liikkeistä (new social movements), joihin lukeutuvat muun muassa eläinoikeus-, ympäristö- ja rauhanliike. ”Uusia” yhteiskunnallisia liikkeitä kuvastaa esimerkiksi se, etteivät niihin osallistuvat hae oikeuksia välttämättä itselleen, kuten oli tapana teollisen ajan luokkakysymyksestä ammentavassa työväenliikkeessä tai äänioikeutta ajavassa naisliikkeessä. (Jasper 1997, 6–7.) Vastaavasti liikkeiden nähdään teollisen ajan liikkeistä poiketen olevan varsin autonomisia ja keskittyvän enemmän identiteettiin kuin luokkasuhteisiin ja taloudellisiin tai poliittisiin oikeuksiin (Bergman 2002, 30–31).

2.1 Feministiset liikkeet, valtiofeminismi ja tunteet

Myös feministinen liike on usein luettu osaksi uusia yhteiskunnallisia liikkeitä. Suomalaista ja saksalaista feminististä liikehdintää tutkinut Solveig Bergman (2002) suhtautuu kuitenkin epäilevästi tapaan esittää naisliikkeet ja feministiset liikkeet osana uusien yhteiskunnallisten liikkeiden joukkoa. Bergmanin (s. 33) keskeinen ja osuva huomio on, että naisten alisteisessa asemassa ei ole kyse myöhäiskapitalistisen yhteiskunnan rakenteista, kuten on usein laita muiden ”uusien” yhteiskunnallisten liikkeiden kanssa. Sen sijaan naisten eriarvoinen asema on huomattavasti pidempiaikaisempi osa ihmiskunnan historiaa. Bergmanin (s. 54–56) mukaan yhteiskunnallisia liikkeitä käsittelevät teoriat eivät ole feminististen liikkeiden näkökulmasta hyödyttömiä, mutta niiden tulee huomioida paremmin sosiaalisten suhteiden ja rakenteiden merkitys liikkeiden toiminnalle (vrt. Taylor 1999). Tutkimuksen yleisenä lähtökohtana voidaan pitää sitä, että feministisen protestin tai liikkeen syntyyn vaikuttaa aina menneisyys (Bergman 2002 sit. Gerhard 1999), ja huomio epäilemättä pätee myös moneen muuhun yhteiskunnalliseen liikkeeseen. Tässä mielessä Eyermanın ja Jamisonin (1991) painotus liikkeiden ”tiedollisesta” (eli ennen kaikkea kontekstuaalisesta) merkityksestä on oiva lähtökohta myös feminististen liikkeiden tutkimukseen sen sijaan, että yhteiskunnallisia liikkeitä teoretisoitaisiin liikkeiden ulkopuolelta.

Feministisessä analyysissä on tuotettu erilaisia jäsenyyksiä, joilla naiset sukupuolikategoriana ovat yhteydessä yhteiskunnallisiin liikkeisiin. “Naisten asioita” ajavat liikkeet voivat olla feministisestä näkökulmasta ongelmallisia, mikäli ne ajavat esimerkiksi perinteisiä perherooleja (Molyneux 1998, 222). Beckwith (2000, 437) huomauttaa, että tässä mielessä käsitteellinen jako naisliikkeiden ja naisia sisältävien liikkeiden välillä on tarpeellinen. Lisäksi tutkimuksessa ehdotetaan (Bergman 2002, 19; Beckwith 2000 435–436; Molyneux 1998 223–224) analyttistä tarkkuutta naisliikkeiden ja feminististen liikkeiden käsitteiden välille. Siinä missä feministisen liikkeen esitetään kamppailevan erityisesti patriarkaattia ja miehistä vallankäyttöä vastaan, toimii naisliike usein kattokäsitteenä erilaiselle naisten asemaa edistävälle toiminnalle. Toisaalta Guida Westin ja Rhoda Blumbergin (1990, 19) määritelmässä feministisen liikkeen kannalta keskeiseksi nousee se, että *“naiset hakevat oikeuksia naisille naisina ja yhteiskunnan kansalaisina”*. Neljäntenä liikehdinnän muotona voidaan edeltävistä erottaa lyhytaikaisemmat joukkovoimaa hyödyntävät protestit (Beckwith 2000, 454), joilla on niin ikään merkittävä asia naisiin ja naisasioihin liittyvän liikehdinnän historiassa. Tutkielmassa käytetään Bergmanin (2002) tapaan käsitettä “naisliike” kattokäsitteenä naisten asioita ajaville liikkeille. Käsite pitää samalla sisällään feministiset liikkeet. Tässä osiossa suositaan feministisen liikkeen käsitettä, sillä empiirisen tutkimuksen kannalta analyttinen jako liikkeiden välille ei ole aina mielekäs. Toiseksi naisliikkeiden erottaminen feministisestä ideologiasta on usein vaikeaa.

Käytännössä empiirinen liiketutkimus on tuottanut tietoa erilaisista ilmiöistä. Esimerkiksi suomalaisia ja ranskalaisia aktivisteja tutkineelle Eeva Luhtakalliolle (2012) keskeistä eivät ole aktivistien kokemukset itsessään, vaan mahdollisuus aktivismia tutkimalla tarkastella valtioiden poliittisia järjestelmiä, demokratiaa sekä valtion suhdetta kansalaisiin. Toisin sanoen aktivismiin pohjaavalla vertailevalla tutkimuksella on voitu tuottaa tietoa valtioiden poliittisista kulttuureista. Toisaalta aktivismista kerätyllä aineistolla on tarkasteltu esimerkiksi konkreettisempaa “tämän hetken” politiikkaa ja poliittisia instituutioita (Luhtakallio & Siisiäinen 2012). Aktivismia käsittelemällä on kyetty pohtimaan myös pidempiaikaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja näiden yhteyttä politiikkaan ja poliittisiin käytänteisiin (Eyerman & Jamison 1991). Jasperin (1997, 2) sanoin “korporaatiot ja hallitukset tekevät uusia tuotteita, lakeja ja uutta teknologiaa, protestoijat auttavat meitä selvittämään, mitä näistä ajattelemme”.

Feminististen liikkeiden tutkimus voi tarjota osaltaan vastauksia vastaaviin kysymyksiin. Jonathan Dean ja Kristin Aune (2015, 386) nostavat esille viisi eri teemaa, joihin nykyinen eurooppalainen feministinen aktivismi on ottanut kantaa. Näitä ovat feminismi ja feministinen subjekti itsessään, väkivalta naisia kohtaan, talouskriisi ja leikkauspolitiikka, media- ja populaarikulttuuri sekä uskonto. Naisliikkeisiin ja feminismiin liittyvässä empiirisessä tutkimuksessa länsimaissa on puolestaan käsitelty muun muassa feminismin ja aktivistien asemaa talouskriisin ja samalla konservatismiin nousun aikana (Andrew & Maddison 2010; Lombardo 2017; vrt. Elomäki & Kantola 2018; Dupuis-Déri 2016). Toisaalta aiemmassa tutkimuksessa on pohdittu liikkeiden sisäistä toimintaa ja konflikteja (Hunt 2018; vrt. Fadaee 2015). Tutkimusta on tuotettu myös journalismin tavasta kehystää naisliikkeitä (Mendes 2011). Mikrotason tutkimuksia naispuolisten aktivistien kokemuksista on puolestaan tehty selkeästi vähemmän (Kuumba 2001; West & Blumberg 1990).

Tutkielman kannalta keskeisiä ovat kaksi naisasia- ja feministiseen liikehdintään liittyvää tutkimuskenttää. Ensinnäkin laaja tutkimuskeskustelu niin länsimaissa kuin länsimaiden ulkopuolella on käsitellyt kysymystä valtion ja feminismin yhteydestä, johon englannin kielessä viitataan käsitteellä *state feminism* (Hernes 1987; Holli & Kantola 2007; McBride & Mazur 2010; Nazneen 2013; de Aquino 2013; Phillips 2013). Käsitteellä havainnollistetaan yhteiskunnallisten liikkeiden, (feminististen) kansalaisjärjestöjen ja valtiollisten elinten välistä suhdetta. Etenkin Suomessa ja pohjoismaissa valtiofeminismin on pitkä historia, jonka saavutuksena voidaan pitää esimerkiksi usein “naisystävälliseksi” luonnehdittua hyvinvointivaltiota (Kantola & Outshoorn 2007; Holli & Kantola 2007). Ilmaisuuksiin kohdistuneesta kritiikistä huolimatta (hyvinvointivaltion edellytyksenä on ollut halpa naistyövoima, ks. Walby 1990) voidaan esittää, että Suomessa valtiollisten tasa-arvoelinten ja kansalaisjärjestöjen konsultatiivisen aseman myötä tasa-arvoon ja feminismiin liitetyt kysymykset ovat yhä hyvin edustettuina myös formaalin politiikan kentällä (Holli & Kantola 2007; Saari 2016, 48–49). Samalla suomalaisten naisliikkeiden vakiintuneen muodon ja läheisen valtiosuhteen myötä feministiset protestit ja aktivismi ovat Suomessa harvinaisempia (Holli & Kantola 2007; Bergman 2002, 21).

Toisaalta valtiofeminismiin on kohdistettu myös epäilyksiä niin Suomessa kuin muualla. Valtiofeminismin päällimmäinen feministinen kritiikki on se, että valtiot ovat yleisesti ja tarkemmasta kontekstista riippumatta patriarkaalisia. Tässä mielessä toimiminen patriarkaalisen valtion asettamassa kehyksessä vesittää lähtökohtaisesti radikaalimman feministisen toiminnan. (keskusteluista ks. esim. Kantola & Lombardo 2017; Sawyer & Gray Jamieson 2014; vrt. Nazneen 2013; Phillips 2013.) Yhteistoiminta on saattanut esimerkiksi epäpolitisoida kysymystä tasa-arvosta itseisarvona (Holli & Kantola 2007, 92) tai sen on epäilty olevan mahdollinen keino kontrolloida feministien vaateita (Phillips 2013, 81). Aktivistit ovat joutuneet tasapainottelemaan myös siinä, missä määrin valtiolliset kumppanuudet ovat uskottavia kansalaisyhteiskunnan ja aktivistien näkökulmasta (Nazneen 2013). Dupuis-Déri (2016) esittää, että valtiofeminismin rinnalla olisi samanaikaisesti käsiteltävä valtion antifeminismia (*state antifeminism*), joka voi esiintyä muun muassa nationalistisessa viitekehyksessä tai miesten oikeuksia ajavana maskulismina.

Toinen tutkielman kannalta tärkeä tutkimuskeskustelu koskee yhteiskunnallisia liikkeitä ja tunteita käsittelevää tutkimusta. Se pyrkii täydentämään aikaisempien vuosikymmenten (1960 – 1990-lukujen) liikkeitä koskevaa tutkimusta, jossa tunteiden analyysi on jäänyt rationalististen, strukturalististen ja organisatoristen teorioiden varjoon. Yhteiskunnallisten liikkeiden ja tunteiden tutkimus painottaa toisin sanoen myös helposti arkijärkeen istuvaa ajatusta siitä, että olipa kyse sosiaalisten liikkeiden käynnistämisestä, ylläpitämisestä tai toiminnan laantumisesta, tunteet ovat eräs keskeisimmistä osista liikkeiden toiminnassa. (Goodwin, Jasper & Polletta 2001; Flam & King 2005; Calhoun 2001.) Jasper (2018, 6) korostaa, että kysymys sosiaalisten liikkeiden tunteista ei myöskään ole irrallinen tietoisesta ajattelusta, mihin hän viittaa tuntemisen ja ajattelun prosessin käsitteellä (*feeling-thinking process*).

Aktivismia ja tunteita käsittelevä aiempi tutkimus on selvittänyt esimerkiksi kehystämistrategioiden (*framing*) ja tunteiden välistä yhteyttä, eli sitä, millaista ”tunnetta” omien vaatimusten esittämiseen on sisällytettävä, jotta tietty liike saisi kannattajia (Ransan-Cooper, Ercan & Duus 2018). Toisaalta tutkimuskirjallisuudessa on analysoitu, ja etenkin feminististen liikkeiden viitekehyksessä, miten aktivistit joutuvat sovittamaan henkilökohtaisten tunteiden esittämistä suhteessa siihen, mikä koetaan julkisuuden näkökulmasta aiheellisenä (McAllister

Groves 2001; Flam 2005, 20; Elomäki ym. 2019). Suuri osa tutkimuksesta lukeutuu siten osaksi kulttuurista teoriaa (Kemper 2001, 58), jossa on tarkasteltu erityisesti sosiaalisten liikkeiden tunnesääntöjä. Tunnesääntöillä (Hochschild 1979; 1983) viitataan sosiaalisesti jaettuun ja uusintettuun käytäntöihin, joissa yksilöt ”säättävät” tunteitaan vastaamaan niin yksilön omia kuin ulkopuolisten ihmisten sosiaalisia odotuksia. Theodore Kemper esittää, että tunteita voidaan yhteiskunnallisten liikkeiden kontekstissa käsitellä myös strukturaalisen teorian näkökulmasta. Tällöin keskeisenä kysymyksenä on se, miksi tietyt tunteet ylipäänsä hallitsevat ja nousevat esille tietyissä tilanteissa ja konteksteissa. Kemperin oletuksena on, että sosiaalisiin suhteisiin sisältyvä valta sekä status määrittävät sitä, miten ja miksi sosiaalinen liike ilmaantuu tietyssä ajassa ja paikassa. (Kemper 2001, 58–60.)

Feminististä liikehdintää ja tunteita käsittelevässä empiirisessä tutkimuksessa kulttuurisen ja strukturaalisen tunneteorian raja on kuitenkin häilyvä, eikä erottaminen ole aina mielekästä. Feministit ovat todenneet etenkin vihan olevan keskeinen ja ristiriitainen osa feminististä liikehdintää: yhtäältä yhteiskunnallisesti alistettu asema ja epätasaiset sosiaaliset suhteet aiheuttavat vihaa feministiselle subjektille, ja toisaalta vihan näyttämistä myös sanktioidaan feministisiä subjekteja (Hercus 1999; Ahmed 2012, 3–4; 2017, 21, 35). Tässä mielessä vihan tunne liittyy sekä strukturaaliseen (viha ilmenee osana epätasaisia sosiaalisia suhteita) että kulttuuriseen (tunnesääntösten mukaan vihan näyttämistä rangaistaan) näkökulmaan. Feministien on hyödynnettävä tunteita strategisesti myös suhteessa valtaapitäviin, jotta heidän vaatimukset eivät näyttäisi hyökkääviltä (Ahmed 2012, 66–67; Elomäki ym. 2019a).

Toisaalta naispuolisten aktivistien ja naisvaltaisen liikkeen on havaittu käyttäneen tietoisesti tutkimukseen pohjaavaa argumentaatiota saavuttaakseen legitimitettiin (McAllister Groves 2001). Tunteiden näyttäminen yhteiskunnallisissa liikkeissä on kohtalokkaampaa naisille kuin miehille, ja miehet myös paradoksaalisesti hyötyvät vahvojen tunteiden kuten vihan näyttämistä (McAllister Groves 2001, 214, 224–226; vrt. Elomäki 2019a, 830; Hinds & Stacey 2001). Suomalaisen kontekstin havainnot täydentävät aikaisempaa tutkimusta osoittamalla, että myös feministiset asiantuntijat joutuvat aktivistiksi asemoituessaan yhtäältä kamppailemaan turhautumisen tunteiden kanssa sekä käyttämään tunteita strategisesti suhteessa päättäjiin. Tällöin ”hankalan” feministiaktivistin leimalta voidaan välttyä esimerkiksi haalimalla miehiä kannattajiksi

(Elomäki ym. 2019a, 827–830). Tutkijanaisten kohtaama suoranaisempi häirintä internetissä on johtanut sekä itsesyytelyyn että ennakoivaan harkintaan siitä, mihin ylipäänsä kannattaa ottaa julkisuudessa kantaa (Veletsianos ym. 2018). Internetin alt-rightin kontekstissa lanseerattu SJW (*social justice warrior*) –termi on eräs tavoista, joilla vastustajat kehystävät feministisiä aktivisteja tunteittensa harhaanjohtamiksi ja kehoiltaan hirviömäisiksi figuureiksi (Massanari & Chess 2018).

Kysymys tunnesääntöjen sukupuolittuneisuudesta on noussut esille myös politiikan kentällä. Nykyinen vasemmistoliiton kansanedustaja Veronika Honkasalo (2019) on pohtinut tunnesääntöjä, jotka kohtelevat mies- ja naispoliitikkoja eri tavalla. Hän esittää (s. 23–24), että yhtäältä politiikassa on kovettuttava tunteettomaksi, toisaalta tunteettomuus saattaa johtaa kylmän ”bitchin” leimaan. Johanna Kantolan (2018, 374) mukaan poliittisessa toiminnassa empatia on vaikuttavampaa silloin, kun empaattinen subjekti on mies. Ilmiö paistatteli päivänvalossa esimerkiksi Ilkka Kanervan vuoden 2008 tekstiviestikohussa, jonka seurauksena Jyrki Katainen erotti Kanervan *kyynelehtien* – *kyyneleet* puolestaan aiheuttivat mediaspektaakkelin (Koivunen 2011, 229–232). Yhtä kaikki, median ja ennen kaikkea tunnettujen naispuolisten poliitikkojen tunteellistaminen (tai kiinnittyminen usein maskuliiniseksi määriteltyyn tunteettomuuteen) aina Saksan Angela Merkelistä (Lünenborg & Maier 2014) Yhdysvaltojen Hillary Clintoniin (Ritchie 2012; Meeks 2013) ja Australian Julia Gillardiin (Wright & Holland 2014; Donaghue 2015) on tutkimuksessa laajalti huomioitu ilmiö.

Jasper (2011, 288) on todennut, että tunteiden yhdistäminen naissukupuoleen on epäreilua ja vahingollista. Tässä tutkielmassa ei väitetä, että naiset poliittisina toimijoina olisivat tunnetutkimuksen kannalta suotuisampia ”tutkimuskohteita” kuin toiset sukupuolet. Kulttuuriseen ja strukturaaliseen teoriaan nojaten tunteet ovat sisäsyntyisten ominaisuuksien sijasta seurausta sosiaalisista odotuksista ja epätasaisista yhteiskunnallisista asemista. Sukupuolittuneet tunnesäännöt suhteessa aktivismin ja politiikan tekemiseen on ymmärrettävä osana satojen vuosien historiaa, jossa naiset (tai ”naiskehot”) on suljettu päätöksenteon ulkopuolelle tuottamalla naisista kuvaa epärationaalisina ja politiikkaan sopimattomina toimijoina (Jasper 2018, 7; vrt. Gatens 1996). Nykyfeministisessä politiikan tutkimuksessa tunteet ymmärretään laajemmin poliittisten toimijoiden suhteisiin sisäänkirjautuneina (Kantola & Lombardo 2017). Selkeiden tunnesääntöjen

sijasta tunteet käytännön politiikan kentällä näyttäytyvätkin monimutkaisena sosiaalisena ilmiönä, kuten Veronika Honkasalo (2019) on havainnollistanut:

Politiikassa naisen oletetaan pärjäävän parhaiten, kun hän on mukautuvainen, kiltti ja pragmaattinen. [...] Hän jatkaa puheenvuoroaan, vaikka miehet harjoittaisivat häiritsevää puheensorinaa valtuustosalissa tai naureskelisivat hänen puheenvuorolleen äänekkäästi. Hän ei haasta, ei väitä vastaan, vaan asettelee sanansa pehmeästi ja antaa miespoliitikolle tunteen siitä, että itse asiassa miespoliitikko on itse kehittänyt uuden poliittisen näkökulman. Naispoliitikon oletetaan myös seuraavan näitisti vierestä, kun miehet kiittelevät valtuustossa toistensa puheenvuoroja, viittaavat puheenvuoroissaan toisiinsa ja vain harvoin niihin naisvaltuutettuihin, jotka ovat puhuneet samasta asiasta miehiä ennen. (Honkasalo 2019, 28–29).

2.2 Millainen liike Ei leikkirahaa on?

Yhteiskunnallisten liikkeiden laajan kirjon myötä on selvää, että liiketeoreetikot asemoisivat Ei leikkirahaa -liikkeen kukin eri tavalla omien määritelmiensä pohjalta. Esimerkiksi Eyermanin ja Jamisonin (1991, 56) ymmärrys liikkeistä historiaa uudelleenkirjoittavina toimijoina sulkisi Ei leikkirahaa -aktivismiin luultavasti yhteiskunnallisten liikkeiden ulkopuolelle huolimatta liikkeen lopullisista saavutuksista. Tässä tutkielmassa nojataan Jasperin (1997, 7) määritelmään, jossa samapalkkaisuusliike on osa yhteiskunnallisia liikkeitä. Bergmania (1998; 2002) mukaillen liike lukeutuu myös osaksi naisliikkeiden kattokäsitettä.

Tutkielman kehyksessä liike ymmärretään feminististen liikkeiden sijasta naisliikehdinnäksi, koska sen päällimmäisenä pyrkimyksenä ei ole haastaa patriarkaattia ja sukupuolten epätasaisia suhteita. Liikkeen fokus on pikemminkin pragmaattisessa huolesta palkkauksen eriarvoisuudesta. Analyyttisen tarkkuuden saavuttamiseksi tutkielmassa Ei leikkirahaa –aktivismista käytetään nimitystä samapalkkaisuusaktivismi tai lyhyemmin palkka-aktivismi. Liikkeen aktivisteihin viitataan vastaavasti nimillä samapalkkaisuusaktivisti tai palkka-aktivisti. Ei leikkirahaa -liikettä ei määritellä uutena yhteiskunnallisena liikkeenä vaan spesifisti naisten kysymyksiin keskittyvänä ja (suurelta osin) naisista koostuvana liikehdintänä.

Valtiofeminismiä käsittelevän kirjallisuuden pohjalta voidaan esittää, että Ei leikkirahaa asettuu Suomessa melko epätyypilliseen asemaan. Tasa-arvotyötä on toteutettu suurimmaksi osaksi

järjestöjen ja valtionelinten kautta kun taas ”ruohonjuuriaktivismi” on ollut harvinaisempaa (Bergman 1998), Järjestöt kuuluvat suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin, ja vapaampi aktivismi ymmärretään helposti kielteisenä (Luhtakallio 2012, 143–144). Siksi tutkielmassa pohditaankin, millaiseen rooliin valtiofeministisestä ja korporatistisesta perinteestä poikkeava aktivismi päätyy. Tutkielmassa pyritään näin laajentamaan (feminististä) aktivismia, politiikkaa ja tunteita käsittelevää tutkimuskenttää. Siinä missä aiempi tutkimus on selvittänyt aktivismin mobilisoitumista ja ylläpitämistä, tunteellisia kehystysstrategioita tai epätasaisia tunnesääntöjä, tässä tutkielmassa pureudutaan aktivistien henkilökohtaisiin tunnekokemuksiin ja niiden merkityksiin yhteiskunnallisen samapalkkaisuusliikkeen jäsentäjinä. Bergmanin (2002, 56) sanoin liikkeen synty ja toiminta ei ole kokonaan riippuvainen suorista mahdollisuusrakenteista (*opportunity structures*) kuten liikkeen pääsystä poliittisiin instituutioihin. Sen sijaan myös sosiaaliset ja kulttuuriset rakenteet kuten sukupuolijärjestys ovat keskeisessä asemassa. Seuraavassa luvussa käsitellään affektiteoriaa, joka laajentaa ymmärrystä erityisesti tunteiden strukturaalisesta teoriasta.

3. AFFEKTITEORIA

Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä on feministiseen uusmaterialismiin lukeutuva affektiteoria. Teoria affekteista on noussut esille osana pitkäaikaisempaa feminististä tunnetutkimusta, jossa tunteiden merkitystä on käsitteellistetty osana naisten asemaa. Koska tunteet ovat länsimaisessa filosofiassa ja aateperinnössä nähty irrallisena ja alistaisena suhteessa järkeen ja koska tunteellisuus on yhdistetty miehiä enemmän ruumiinsa määrittämiksi ajateltuihin naisiin, tunteiden alhaisemman aseman on nähty alistavan sekä feminiinisyyttä että ruumiillisuutta. (Jaggar 1989; Spelman 1989.) Feministisen tutkimuksen kiinnostus tunteisiin on nimetty affektiiviseksi käänneeksi (Hemmings 2005; Koivunen 2010), jota luonnehtii kielellisen käänteen kritiikki. Affektiiviseen käänneeseen seurauksena tunteet on sijoitettu yksilöiden välisiin suhteisiin, ja samalla niiden on esitetty olevan tärkeä osa subjektivaatiota. Tunteesta eriytynyt affektin käsite ja affektiteoria ovat kuitenkin saaneet tutkimuksessa lukuisia eri merkityksiä. Samalla on huomattavaa, että ei ole olemassa ainoastaan yhtä teoriaa affekteista. (Hemmings 2005; Knudsen & Carsten 2015; Koivunen 2010; Juvonen & Kolehmainen 2018, 10.)

Britta Timm Knudsen ja Carsten Stage (2015, 4) tiivistävät affektitutkimuksen suuntaukset kahteen toisistaan eroavaan koulukuntaan. Ensimmäisen paradigman keskeisiin tutkijoihin lukeutuvat sosiaalipsykologi Margaret Wetherell (2012) ja feministisestä sekä postkolonialistisesta tutkimuksestaan tunnettu Sara Ahmed (2004a; 2004b). Heille keskeistä on diskursiivisen ja kielen olennainen yhteys affekteihin. Helpommin ilmaistuna tavallamme sanoittaa, ilmaista ja puhua asioista on yhteys siihen, miten asioita tunnetaan ja millaisia (affektiivisiä) merkityksiä erilaiset asiat saavat. Kielellä tuotetaan myös eroja eri ihmisryhmien välille, ja ihmisryhmien välisiä suhteita koetaan niin ikään affektiivisesti. Wetherell (2012, 4) määrittelee affektin *ruumiillistuneena merkityksenantoa*. Hän tarkentaa, että affekti on jotakin, joka ”voitaisiin ymmärtää inhimilliseksi tunteeksi”. Wetherell (s. 2) kuitenkin erottaa affektit psykologiaan paikantuvasta normatiivisemmasta ymmärryksestä, jonka mukaan olemassa ovat universaalit perustunteet (perustunteiden kritiikistä ks. Leys 2011). Toisin kuin tunteet, affektit ovat pitkäkestoisia ja niin somaattisia, hermostollisia, subjektiivisia, historiallisia kuin sosiaalisia (Wetherell 2012, 11). Vaikka Ahmed (2004a; 2004b) käsittelee affektin ja tunteen käsitettä identtisenä, on hänen ajattelunsa keskiössä se, ettei tunteessa ole kyse vain yksilön sisäisestä tunne-elämästä. Sen sijaan tunteet ja affektit saa merkityksensä ihmisten välisissä suhteissa (ks. myös Juvonen & Kolehmainen 2018, 2–3).

Toisen koulukunnan vaikuttajiin kuuluvat affektitutkimuksen keskeiset teoreetikot Brian Massumi (1995) ja Nigel Thrift (2007), jotka tulkitsevat affektia deleuzelaiseen perinteeseen nojaten kielellisen ulkopuolella. Massumille (1995) affekti on merkityksen ulkopuolella oleva autonominen, kognitiolta karkaava kehollinen reaktio tai intensiteetti. Affekti on toisin sanoen stimulaatio, joka kulkeutuu kehon ulkopuolelta kognitioon. Tällöin semioottinen, tässä tapauksessa kielellisen ilmaisun sisältö, on pelkästään affektin vääristynyt jälki. (ks. Knudsen & Stage 2015, 4.) Jos siis Wetherellille ja Ahmedille kyse on etenkin kielen, sosiaalisten käytänteiden ja sosiaalisten suhteiden tavasta panna alulle inhimillisiin kokemuksiin vaikuttavia affekteja, on Massumin ja Thriftin ajatus näiden ulkopuolella olevasta autonomisesta ja kielellisen ulkopuolisesta affektista päinvastainen.

Ruth Leys (2011, 437, 442) esittää Massumin kallistuvan lopulta lähelle totuttua psykologista ja neurotieteellistä paradigmaa, jossa perustunteita käsitteellistetään irrallaan muusta maailmasta, vaikka Massumi (1995, 88) itse pyrkiikin tekemään ajattelussaan eroa psykologisiin tunnekategorioihin. Toisaalta affektiteorian kriitikot ovat todenneet, että autonominen affekti saa herkästi maskuliinisen muodon, jolloin vaarana on, että naisten ”henkilökohtaiset” tunteet historioineen jäävät tutkimuksen ulkopuolelle. Samalla affektin käsite saattaa tuottaa kahtiajakoa yleisen affektin ja feminiinin tunteen välillä. (Åhäll 2018, 39–40; Hemmings 2005.) Wetherell (2012, 17–22) suhtautuu puolestaan skeptisesti merkityksenannon sivuuttamiseen sekä kritisoii samalla tapaa nähdä affekti vaikutuksineen salaperäisenä.

Tutkielmassa paikannutaan wetherelliläiseen ja ahmediläiseen eli affektiteorian diskursiiviseen paradigmaan. Affektin käsitteessä olennaista paradigman myötä on ymmärtää affektit osana sosiaalista kontekstia, toimijoiden välisiä suhteita sekä samalla vaikutuksiltaan pitkäkestoisina. Tutkielmassa affektin käsite määritellään Wetherellin (2012, 4) tapaan merkityksenannon kautta. Affekti on siten sosiaalisesti tuotettu ja ruumiillisesti koettu, usein pitkäkestoinen, tiedostamaton ja psykologiset tunnekategoriat ylittävä tuntemus, joka voi kuljettaa lyhytkestoisempia emootioita mukanaan. Tutkielmassa käytetään emootion käsitettä kattokäsitteenä tuntemiselle ja tuntemuksille. Tunteen käsiteellä tutkielmassa viitataan puolestaan juuri ilon tai pelon kaltaisiin ”perinteisiin” tunteisiin, joskin perustunteiden typologiaan suhtaudutaan varauksella. James Jasper (2018, 4–5) jakaa emootiot tarkkanäköisesti useampaan eri luokkaan, jolla käsitteellistä hämmennystä on mahdollista selkiyttää. Hän esimerkiksi erottaa nopeasti ilmaantuvat suuttumuksen kaltaiset tunteet (*reflex emotions*) pitemmistä emootioista, kuten mielialoista (*moods*) tai rakkauden ja vihan kaltaisista affektiivisistä sitoumuksista (*affective commitments*). Jasper (2018) argumentoi, että kaikki eri emootioiden muodot vaikuttavat myös sosiaalisissa liikkeissä – tästä syystä tunteiden käsittäminen yhtenä kategoriana on niin empiirisesti kuin analyttisesti harhaanjohtavaa.

Lauren Berlant (2011, 166–167) havainnollistaa tunteen ja affektin eroa huomioimalla, että tunne on ensi sijassa refleksiivisesti saavutettu kokemus. Tunteen avulla yksilön on mahdollista jäsentää suhdettaan maailmaan ”järkevästi”. Yksinkertaistaen tunteen kokeminen viestii yksilölle tavasta, jolla hän tietyn asian kokee. Affektit eivät siis aukea toimijoille välittöminä kokemuksina, joista

on mahdollista ottaa kiinni. Ne ovat vaikutuksiltaan ambivalentteja ja voivat esimerkiksi saada ihmiset kiinnittymään asioihin, jotka rajoittavat ihmisten mahdollisuutta elää toivomaansa elämää (vrt. Ahmed 2004, 12). Berlant (2011; 1997, 4) on tutkinut kapitalistisen talousjärjestelmän tuottamaa tunnerakennetta ”julmana optimismina”. Vaikka talousjärjestelmä lupaa ihmisille ylöspäin suuntautuvaa sosiaalista liikkuvuutta, jälkiteollinen prekarisoituva yhteiskunta toimii fantasmaattisena lupauksena taloudellisesti huono-osaisimmille.

Seuraavissa luvuissa esitellään tutkielman analyysin kannalta kolme affektitutkimukseen pohjaavaa käsitettä – affektiivinen käytänte, affektiivinen talous ja affektiivinen eriarvoisuus. Käsitteillä on olennainen yhteys sosiologiseen ja feministiseen kysymykseen vallasta ja valtasuhteista, joilla ihmisten välisiä eriarvoisia suhteita on sosiaalitieteiden kentällä pidempään teoretisoitu.

3.1 Valta, affektiivinen käytäntö ja affektiivinen talous

Affektin käsitteä on käytetty tutkimuksessa monin tavoin. Tutkijoiden mukaan käsite helpottaa sosiaalisen elämän dramaattisuuden ja jokapäiväisyyden analysoimista (Wetherell 2012, 4; Berlant 2011), tarjoaa uudenlaisia tapoja teoretisoida subjektiivista (Hemmings 2005, 550; Koivunen 2010, 24) ja samalla se terävöittää poliittisten ilmiöiden analyysia (Åhäll 2018, 38; Kølvråa 2015; vrt. Ahmed 2004b; 2010). Affektitutkimus tarjoaa ennen kaikkea tuoreen näkökulman vallan feministiseen ja sosiologiseen tutkimukseen (Pedwell & Whitehead 2012; Juvonen & Kolehmainen 2018, 2, 5–6; Åhäll 2018; Wetherell 2012, 16–17). Michel Foucault’n innoittamassa jälkistrukturalistisessa teoriaperinteessä valta on tuottavaa. Tämä tarkoittaa, että valta ei ole suvereenia tai pakottavaa, ja se eroaa selkeästi voimasta. Yksittäiset ihmiset eivät voi hankkia valtaa itselleen vaan valta sisältyy kaikkiin suhteisiin ja inhimillisiin käytäntöihin. (Foucault 2010 [1976], 71–74; Alhanen 2007, 120–123.) Valtateoriaa täydentää *hallinnan* käsite. Hallinnalla viitataan jälkiteollisen ajan ilmiöön, jossa ihmisten käyttäytymistä eivät enää ohjaa hallitsijat ja kiellot vaan tieteelliset diskurssit. Tällöin jatkuva informaatiotulva, joka tarjoaa yksilöille uusia tapoja oman elämän potentiaalin maksimoimiseksi, on ihmisiä ohjaava hallintaperiaate. Valta ja hallinta toisin sanoen vaikuttavat keskeisesti yksilöiden subjektivaatioon – yksilöstä tulee oman tarkkailunsa objekti. (Foucault 1991 [1975]; Rose 1990.)

Foucault’laisen vallan ja hallinnan käsitteitä on käytetty laajasti feministisessä teoriassa. Judith Butler (2006 [1990]) esittää sukupuolen olevan performanssi, jota uusinnetaan diskursiivisissa valtasuhteissa. Todellista seksuaalisuutta tai sukupuolta, oli kyse sitten ”biologisesta” tai sosiaalisesta sukupuolesta, ei siis ole (tai ei ainakaan pääsyä tähän todellisuuteen). Vallan ja hallinnan teoriaan on suhtauduttu myös epäillen. Anne-Emmanuelle Berger (2014, 68–70) on kritisoinut Butleria (1997) vallan käsitteen epämääräisestä käytöstä. Bergerin mukaan Butler perustelee väitteitään olettamalla vallan olevan kaikkialla tätä kuitenkaan demonstroimatta. Vastaavasti Beverley Skeggs ja Helen Wood (2012, 134ff) ovat kritisoineet hallinnan deterministisyyttä. He ehdottavat tilalle affektin käsitettä, joka jättää tilaa monimerkityksellisyydelle. Niin ikään Berlant (2011, 97ff) kritisoi valtaan ja hallintaan liittyvää käsitteistöä korostamalla, että valta ei toimi suoraviivaisesti ja tuota yhteiskunnallisia normeja ja ihanteita noudattavia ”ideaalikansalaisia”. Jasper (2018, 10–11) painottaa, etteivät yksilöt palaudu sosiaalisiin asetelmiin tai menneisyyteensä vaikka he kuljettavatkin mukanaan jälkiä menneisyydestä.

Affektin ja tunteen käsitteet ovat selventäneet vallan ja valtasuhteiden feminististä ja sosiologista analyysia. Carolyn Pedwellin ja Anne Whiteheadin (2012, 119) mukaan feministiset teoriat ovat olleet pidempään kiinnostuneita vallan, tiedon ja affektin suhteesta. Affektit ja tunteet ovat ruumiillinen kenttä, jonka läpi vallan vaikutuksia tunnetaan ja kuvitellaan. (Pedwell & Whitehead 2012, 119–120; Wetherell 2012, 16–17; Jurva 2018, 129–130; vrt. Kemper 1978; 2001.) Tästä näkökulmasta affekteja ja tunteita ei ymmärretä ”totuutena” vaan lähtökohtaisesti vallan ilmentymänä sekä neuvottelupaikkana (Pedwell & Whitehead 2012, 120). Ajatus kääntää pääläelleen esimerkiksi näkemyksen ”tunteellisen naisen” hahmosta. Affektiteorian mukaan kyse voisikin olla siitä, että tietyt ihmisryhmät esittävät joko enemmän tunteita tai tiettyjä tunteita juuri valtasuhteiden seurausten takia. Theodore Kemperin (1978, 32; 2001) mukaan ”*suuri joukko tunteita juontuu oikeista, odotetuista, muistetuista tai kuvitelluista sosiaalisten suhteiden seurauksista.*” Kemper (2001, 61) esittää, että valtaa sisältävien yhteenottojen toistuessa toimijoiden väliset suhteet jähmettyvät valtarakenteeksi, jolla on emotionaalisia seurauksia.

Wetherellin (2012) *affektiivisen käytännön* käsite terävöittää valtasuhteissa ilmenevien affektien tutkimista. Wetherell (2012, 19) määrittelee affektiivisen käytännön “*figuraatioksi, jossa kehon mahdollisuudet ja rutiinit kietoutuvat merkityksenannon ja muiden sosiaalisten ja materiaalisten figuraatioiden kanssa yhteen*”. Affektiivisessä käytänteessä on kyse rutinoituneesta tuntemuksesta, joka syntyy ennen kaikkea sosiaalisen merkityksenannon seurauksena ja muodostaa usein lopulta sosiaalisia rakenteita (Wetherell 2012, 14, 103). Wetherellin (2012, 12–17) kolme keskeistä argumenttia ovat, että affektissa on ensinnäkin kyse virtaavasta (*flowing*) kokemuksesta, joka on päällä kokoajan. Välillä affekti esiintyy taustalla vaikuttavina, jopa tiedostamattomina tuntemuksina. Välillä tuntemukset purkautuvat taas selkeämmin esille. Wetherellille affektit voivat Berlantin (2011) tapaan olla yhteydessä esimerkiksi kapitalistiseen kehitykseen tai muihin suuriin sosiaalisiin muutoksiin. Toiseksi Wetherell korostaa, että affektiiviset käytännöt muodostavat kaavamaisia tapoja ja tottumuksia. Kolmanneksi Wetherell painottaa aikaisemman kirjallisuuden lailla, että valta ja affektit ovat yhteydessä toisiinsa, sillä affekti ilmenee vallassa. (Wetherell 2012, 13–17.) Wetherellin argumenttien myötä tutkielmassa käytetään affektiivisen käytännön käsitettä tavalla, jossa kaikkea emootioita toistavaa ja kierrättävää toimintaa ei lueta affektiivisena käytäntönä. Affektiivinen käytäntö on sen sijaan erityisesti ruumiillinen, pitkäaikainen ja alati vaikuttava tuntemus tai odotus, joka samalla säätelee inhimillistä toimintaa. Käsitteen avulla voidaan kysyä:

”Miten käytännöt ovat kasautuneet, kuka saa tehdä mitä ja milloin, mitä suhteita affektiiviset käytännöt tekevät, säätävät, häiritsevät ja vahvistavat? Kuka on tunteellisesti etuoikeutettu, kuka taas alakynnessä, entä miltä nämä etuoikeudet ja huono-osaisuudet näyttävät?”

(Wetherell 2012, 17)

Affektiivisellä käytännöllä on Wetherellin mukaan (2012, 13–14) somaattisia seurauksia, jotka saattavat ilmetä niin sydämen sykkeen nousuna, aivokuoren etuosan toimintana kuin hikirauhasten aktivoitumisena. Hän kuitenkin painottaa (s. 14, 17) affektiivisen käytännön laajempia sosiaalisia seurauksia ja merkityksiä eri väestöryhmille. Affektiiviset käytännöt vakiintuvat ja näkyvät toisin sanoen rakenteellisina toiminnan muotoina eri sosiaalisissa ryhmissä, kuten Ahmed (2010; 2012; 2017) on osoittanut. Esimerkiksi käsitellessään heterokotitalouksissa asuvien naisten asemaa Ahmed (2010, 59–62, 70–77) havainnollistaa, miten naiset vastaavat talouden onnellisuuden

ylläpitämisestä. Onnellisuudesta kiinnipitäminen on siten Wetherellin ilmaisuin affektiivinen käytäntö, jossa nainen usein joutuu seuraamaan polkuja, jotka olivat olemassa jo häntä ennen. Selkeämmin ilmaistuna naiset eivät Ahmedin mukaan saa näyttää onnettomuuttaan tai toimia esimerkiksi spontaanisti ongelmia aiheuttaen, sillä nämä asemat ovat avoinna lähinnä miehille. Tasapainon rikkomisesta puolestaan sanktioidaan. Onnellisuustyössä ei ole kyse pelkästään sosiaalisen normiston seuraamisesta, sillä juuri emootiot säätelevät sosiaalista toimintaa.

Beverley Skeggs ja Helen Wood (2012, 136) kirkastavat affektiivisen käytännön käsitettä esittämällä, että ajan myötä toistuvilla ja toistetuilla affekteilla, kuten häpeällä ja nöyryytyksellä, on vaikutus tiloihin, joita naiset ottavat tai joita he välttävät. Vaikka Skeggs ja Wood eivät itse käytä affektiivisen käytännön käsitettä, on yhteys Wetherellin teoretisointiin selkeä. Toistuvien ja toistettujen affektien vaikutus naisten käyttäytymiseen on Wetherellin käsittein affektiivisen käytännön muotoutumista kaavaksi, joka alkaa vaikuttaa taustalla olevana tuntemuksena – tässä tapauksessa eräiden tilojen suosimisena ja toisten välttämisenä. Toisin sanoen toimintaa, jossa omaa käytöstä muokataan suhteessa aikaisemmin koettuun sekä kuviteltuihin tai odotettuihin seurauksiin kuten häpeään, voidaan pitää affektiivisena käytäntönä (vrt. Kemper 2001). Aiempi tutkimus on osoittanut, että naispoliitikot saattavat pyrkiä välttämään yhteiskunnallisesti haastavien aiheiden kuten maahanmuuton käsittelyä julkisuudessa (Kantola & Lombardo 2017, 68; vrt. Honkasalo 2019, 25; Veletsianos ym. 2018, 4698). Monique Sheer (2012, 208) tarjoaa esimerkin ääripatriarkalisista yhteiskunnista, jossa naiset ovat suljettu julkisen tilan ulkopuolelle. Historiallinen ulossulkeminen ja tästä juontuva julkisen tilan pelko saa heidät puolestaan itse sulkemaan itsensä ulos julkisesta. Yksilön kokemus siitä, ettei hän kuulu julkiseen tilaan, on Sheerin mukaan emotionaalinen (tai yhtä hyvin affektiivinen) käytäntö, joka ei kuitenkaan palaudu totuuteen luonnollisista tunteista. Affektiivisen käytännön avulla voidaan pohtia näin ollen laajempaa poliittista osallistumista sekä myös ihmisten suhdetta ympäröivään maailmaan. Onko kaikilla ihmisillä samanlaiset mahdollisuudet tai resurssit osallistua poliittisiin keskusteluihin? Entä näyttäytyvätkö julkiset tilat kaikille yhtä tavanomaisena tai turvallisena?

Affektiivisen käytännön käsitettä on mielekästä täydentää Ahmedin (2004a, 2004b) *affektiivisen talouden* käsitteellä. Affektiivisen talouden käsite selventää, miksi ja miten tietyt affektiiviset käytännöt ylipäänsä vakiintuvat. Käsite myös tarkentaa, millä tavoin affektit ovat yhteydessä

valtaan, poliittiseen ja konkreettisiin tunteisiin. Ahmed (2004a) haastaa ajatuksen, jonka mukaan vihan kaltaiset tunteet kiinnittyvät yksinomaan yksilön sisäiseen tunne-elämään. Hän havainnollistaa affektien kiertokulkua ja kasautumista tarkastelemalla Yhdysvaltoihin kohdistettuja 2001 terroritekoja. Ahmedin mukaan viha kiertää merkkien ja merkitsijöiden välillä. Merkkejä Ahmedin esimerkissä ovat ihonväriltään valkoisuudesta poikkeavat muslimit ja merkitsijöiden asemassa ”kantaväestöön” kuuluvat valkoiset. Kiertokulussa viha vahvistuu, joka puolestaan näkyy lisääntyneinä ennakkoluuloina valmiiksi marginalisoidussa asemassa olevia muslimeja kohtaan. Käytännössä syyskuun terrori-iskujen sarja vaikutti merkittävästi turvapaikanhakijoiden vastustamisen ja islamofobian lisääntymiseen myös Yhdysvaltojen ulkopuolella (McDonald 2005; Kundnani 2007).

Affektiivisen talouden käsitteellisenä etuna ja erona suhteessa käytäntöön on, että affektiivinen talous nimittää ilmiön ja tunteen, joiden ympärille käytännöt rakentuvat. Ahmedin esimerkeissä siis affektiivinen talous – eräänlainen tunteen ja diskurssin yhdistelmä – on tarkoittanut vihan kiertämistä ja tarttumista ”potentiaalisiin terroristeihin” eli muslimeihin (Ahmed 2003). Tämä talous kuitenkin tuottaa erilaisia affektiivisiä käytäntöjä eri ihmisryhmille: valkoiset länsimaalaiset saattavat ilmeisen vihan lisäksi tuntea terrorismin pelkoa ja lakata lentämästä. Muslimit voivat puolestaan kokea turvattomuutta kiristyneessä ilmapiirissä ja vältellä julkisia tiloja pelätessään rasistisesti motivoitunutta väkivaltaa. Affektiivisen käytännön käsite toisin sanoen alleviivaa affektin merkitystä subjektin kokemusten ja toimijuuden kannalta. Talouden käsite puolestaan vastaa kysymykseen, millaiset tunteiden, affektien ja diskurssien yhdistelmät synnyttävät käytäntöjä.

Ahmedin (2010, 2017) myöhemmät analyysit tuovat esille affektiivisen käytännön ja talouden yhteyden. Käsittelemällä melankolisen siirtolaisen hahmoa Ahmed (2010, 148) havainnollistaa, kuinka siirtolaisen tulee olla vaikuttunut (*be affected*) oikealla tavalla ja koetusta sorrosta huolimatta, jotta hän voisi lunastaa paikkansa kansallisvaltiossa. Kysymys rasismista ja syrjinnän kokemusten ylittämisestä kasautuu subjektille itselleen. Rasismi siis katoaa, kunhan subjekti suhtautuu ympäröivään maailmaan positiivisesti ja sulautuu kulttuurisiin odotuksiin. Aikaisemmin esitetty esimerkki (Ahmed 2010, 62–64) naisista ja kotitaloudesta osoittaa, että onnellisuusyö asettaa rajoitteita naisten vapaalle tekemiselle, mielikuvitukselle ja samalla onnettomien tunteiden

näyttämislle. Viime kädessä affektien vaikutusten ja kasautumisen epämääräisyyttä voidaan selventää affektiivisen epätasa-arvoisuuden käsitteellä, joka pyrkii samanaikaisesti politisoimaan kysymyksen affekteista uudella tavalla.

3.2 Affektiivinen eriarvoisuus

Affektien epätasainen jakautuminen on nostanut esille kysymyksen rakenteellisesta eriarvoisuudesta ihmisten kokemusten välillä. Kokemuksellista eriarvoisuutta voidaan kuvata käsitteellä affektiivinen eriarvoisuus (*affective inequality*). Tutkielmassa affektiivista eriarvoisuutta pidetään eräänlaisena affektiivisen talouden ja käytännön seurauksena – koska affektiiviset taloudet tuottavat epätasaisesti jakautuneita käytäntöjä, on mielekästä esittää, että käytännöistä seuraa eriarvoisuutta yksilöiden välillä. Affektiivisen eriarvoisuuden käsitettä on käytetty pääasiassa analysoitaessa intiimisuhteita (Juvonen & Kolehmainen 2018; Policarpo 2018; Jurva 2018; Crawley & Lynch 2012). Toisaalta käsite on ulottunut niin taloudellisen ulossulkemisen aiheuttamien kokemusten analyysiin (Hutton 2019) kuin orjien kokemusten ja historian sivuuttamiseen turismin ja matkaoppaiden viitekehyksessä (Modlin, Alderman & Gentry 2011).

Intiimisuhteissa affektiivinen eriarvoisuus voi käytännössä tarkoittaa ihmisten erilaista orientaatiota tulevaisuutta kohti. Esimerkiksi nuorempien miesten kanssa heterosuhteissa olevat iäkkäämmät naiset kokevat miehiä herkemmin epävarmuutta. Naisten voi olla vaikeampi pitää kiinni henkilökohtaisesta omaisuudestaan. Toisaalta myös fyysinen kunto on eräs huolenaiheista. Osapuolien välistä affektiivista eriarvoisuutta ei voi selittää puhtaasti iällä, sillä kulttuurisesti tietyt asemat kuten hoivaajan rooli ovat todennäköisemmin auki naisille. (Jurva 2018, 130.) Ymmärrettävänä johtopäätöksenä on, että ikääntyvä nainen kokee asemansa useammin epävarmaksi kuin ikääntyvä mies. Talouden viitekehyksessä affektiivinen eriarvoisuus näyttäytyy taas sellaisten toimijoiden valvomisena ja halveksumisena, jotka eivät voi täyttää normatiivisen kuluttajan mallia. Epäkonventionaaliset kuluttamisen tavat, kuten kerätyillä lahjakorteilla ostaminen, voivat aiheuttaa yksilöissä jatkuvaa häpeää (Hutton 2019, 10, 13). Tällöin järjestelmän tai rakenteen tasolla vaikuttavat ilmiöt, kuten sukupuolen mukaan orientoituva työnjako tai köyhydessä eläminen, jäsentävät enemmän tai vähemmän systemaattisesti ihmisten jokapäiväistä elämää ja sen kokemuksellisuutta. Kyse ei tällöin ole ainoastaan köyhyyden aiheuttamasta

materiaalisesta ahdingosta vaan elämää kokonaisvaltaisemmin läpäisevästä kokemuksesta, jota on haastava sanallistaa tai ymmärtää.

Affektiivisen eriarvoisuuden käsitteen taipuesssa useisiin toisistaan eroaviin konteksteihin on syytä pohtia, mitä käsite tarkoittaa tämän tutkielman viitekehyksessä. Tutkielman, eli siis poliittisen liikehdinnän kontekstissa, affektiivinen eriarvoisuus määritellään rakenteeksi, joka *asettaa toimijat epätasa-arvoiseen asemaan suhteessa heidän mahdollisuuteensa sekä haluunsa osallistua ja vaikuttaa poliittisiin kysymyksiin*. Tämän lisäksi määritelmää on täydennettävä tunnesääntöjen näkökulmasta: affektiivinen eriarvoisuus ilmentää epätasaisuutta siinä, millaisia *tunteellisia positioita poliittisille toimijoille on avoinna*. Jälkimmäiseen määritelmään ovat vaikuttaneet keskeisesti feministien huomiot tunteiden tavasta kohdella eri sukupuolia eri tavalla edustuksellisen politiikan kontekstissa (Koivunen 2011; Kantola 2018; Honkasalo 2019). Tällöin näkökulma eroaa osittain intiimisuhteiden tutkimuksen tavasta ymmärtää affektiivinen eriarvoisuus julman optimismin kaltaisena tunnerakenteena, jossa *ihmiset sitoutuvat ja panostavat itsellensä haitallisiin suhteisiin* (Juvonen & Kolehmainen 2018, 6). Kuten tullaan näkemään, nämä kaikki käsitteelliset määritelmät ovat kuitenkin hyödyllisiä.

Ahmedin (2010; 2012; 2017) tutkimukset valottavat tulkintani mukaan kysymystä affektiivisesta eriarvoisuudesta, vaikka hän itse ei käsitettä käytäkään. Feministisessä aktivismissa affektiivinen eriarvoisuus voi tarkoittaa esimerkiksi ”tunteellista” rajoittuneisuutta siinä, minkälaisia asioita toimijan on mahdollista ottaa esille ja milloin. Ahmed (2012, 3–4) reflektoi muun muassa kokemuksiaan ainoana rodullistettuna ihmisenä osana yliopistonsa tasa-arvo ja yhdenvertaisuustoimikunnan tapaamista. Ahmed kertoo hiljentyneensä tapaamisessa täysin, kun yliopiston dekaani ilmoitti ”rodun” olevan liian vaikea asia käsiteltäväksi. Hän kirjoittaa: *”rodullistettuna (as a person of color) ihmisenä rasismista puhuminen tarkoitti sitä, etten puhunut ollenkaan, paitsi tapaamisen jälkeen. Silloinkin päätin mieluummin kirjoittaa kuin puhua”*. Affektiivinen eriarvoisuus ilmenee myös tiettyihin yksilöihin kiinnittyvien ajatusten kautta. Esimerkiksi feministiset aktivistit ovat leimattu säännöllisesti sensaationhakuiksi yksilöiksi, jotka tarkoituksenmukaisesti ylireagoivat ja tekevät pienistä asioista numeroita. Samanaikaisesti tuntemusten kuten kivun on väitetty liittyvän juuri feministiseen sensaationalismiin sen sijaan, että kyse olisi aidosta kivusta. (Ahmed 2017, 21, 37) Affektiivinen eriarvoisuus näkyy myös arjen

rutineissa. Ahmed (2019, 60) kirjoittaa kokemuksistaan lenkillä tapahtuneesta seksuaalisesta häirinnästä ja häirinnän jälkeisestä ajasta: ”*Jatkoin menemistä. Aloin taas käydä lenkillä, mutta olin muuttunut. Tulin enemmän hermostuneeksi. Aina, kun joku oli takanani, olin valmiina, jännittyneenä, odottavana.*”. Affektiivisen muistin myötä kehot ja yksilöt siten orientoituvat ympäröivään maailmaan eri tavalla. Rakenteista tulee affektiivisia tunteiden kautta (Ahmed 2019, 62).

Ruth Lewisin ja kumppaneiden (2015) tutkimuksessa turvallisten tilojen kokemuksellisuutta pohtivien haastateltavien kertomuksista voidaan tulkita, että affektiivisessa eriarvoisuudessa ei ole kyse niinkään konkreettisista tapahtumista tai tunteista, vaan pikemminkin odotuksista ja orientaatioista. Eräs tutkimuksen osallistujista kertoi huomanneensa, että hänen tanssinsa oli yökerhossa vapautuneempaa ilman alitajuista pelkoa seksuaalisesta ahdistelusta. Toinen osallistuja taas nosti esille feministisen keskustelun helppouden. Vaikka asiasta ei oltaiskaan samaa mieltä vastapuolen kanssa, tiettyjä aiheita on helpompi käsitellä kun tietää, että vastassa ei ole mies, ”joka tarjoaa jälleen kerran saman argumentin”. Vastaavasti Helsingin Sanomat (2018a) uutisoi syyskuussa Göteborgissa järjestettävistä festivaaleista, jonne tervetulleita olivat ainoastaan naiset ja muunsukupuoliset. Uutisen otsikossa oli lainaus, jossa todettiin ”*tietyntylaisen jännitteen olevan poissa*”. Esimerkit osoittavat, että (eriarvoisissa) affektiivisissa käytännöissä on usein selkeän tunteen sijasta kyse taustalla vaikuttavista prosesseista. Affektiivista eriarvoisuutta ovat tällöin pienet (tai suuret) toimijuutta häiritsevät odotukset ja valmiudet, jotka vaikuttavat jokapäiväisessä elämisessä tarkasti määriteltyjen tunteiden ja hetkien sijasta. Yhtä lailla poliittisilla tiloilla voi olla säännöllisesti erilaisia vaikutuksia suhteessa eri ihmisryhmiin. Ehkä juuri siksi ajatus turvallisista tiloista on kohdannut pyöritteleviä silmiä – tilojen merkitystä on haastava ymmärtää, jos kaikki tilat ovat turvallisia.

3.3 Yhteenveto

Affektiteoriaa käsittelevä luku voidaan tiivistää kolmeen käsitteeseen, joita ovat affektiivinen talous, affektiivinen käytäntö ja affektiivinen eriarvoisuus. Käsitteistä kaksi ensimmäistä toimivat metodologisenä työkaluna osana tutkielman empiiristä analyysiä ja pohdintaa. Affektiivisen talouden käsite vastaa kysymykseen affektien yhteiskunnallisesti kierrosta. Affektiivinen käytäntö taas siihen, millaisia tosiasiallisia vaikutuksia affektien kierto toimijoissa aiheuttaa. Affektiivinen

eriarvoisuus puolestaan osoittaa, miksi ja millä tavoin affektiiviset käytänteet ovat jakautuneet epätasaisesti eri sosiaalisten ryhmien välillä. Affektiivista eriarvoisuutta ei kuitenkaan käytetä analyttisenä työkaluna toisin kuin kahta muuta käsitettä. Eriarvoisuus ymmärretään sen sijaan affektiivisen talouden ja käytännön kautta, jolloin aktivistien kokemuksia tarkastellaan yleisemmin affektiivisen eriarvoisuuden näkökulmasta.

Luvussa painotetaan, että tietyt affektiteoriat ovat toisia mielekkäämpiä tämän tutkielman kehyksessä. Tutkielmassa yhdytään Wetherellin (2012) kritiikkiin affektin autonomisuutta irtautuvaa paradigmaan kohtaan, jolloin tutkielman fokuksessa ei ole affektin ei-inhimillisyyttä, vaikka affektien kierron kannalta esimerkiksi teknologiat ovatkin olennaisia välittäjiä. Internetin suhde poliittisiin tiloihin on vääjäämättä mahdollistanut joukon uudenlaisia affekteja ja toimijuuksia, joista äärimmäisenä esimerkkinä toimivat nettivihan ja misogynian kaltaiset ilmiöt (ks. esim. Vehkoo 2017; Lewis, Rowe & Wiper 2017; Kuperberg 2018; Koulouris 2018). Ahmediläisen ja wetherelliläisen viitekehyksen myötä tarkastelun keskiöön asetetaan kuitenkin kielellinen ja sosiaaliset suhteet, jotta kysymys affektista ei pelkistyisi universaaliksi ja ihmisrajat ylittäväksi entiteetiksi (Hemmings 2005). Esimerkiksi yökerhoissa ja festivaaleilla tanssivia naisia ja heidän affektiivista varautumistaan ahdisteluun tuskin olisi mielekäästä käsitteellistää ilman sukupuolistuneen seksuaalisen väkivallan historiaa ja patriarkaalisen yhteiskunnan epätasaisia suhteita. Vastaavasti Ahmedin (2010) esimerkit ”melankolisista siirtolaisista” kytkeytyvät ilmeisimmin koloniaalisten suhteiden ja rasististen käytänteiden sekä kansallisvaltioiden sisäisiin kansalaisuutta koskeviin neuvotteluihin ja määrittelyihin. Affektit eivät siis ole tämän tutkielman puitteissa subjektia tai historiaa edeltäviä, eivätkä myöskään merkityksen ulkopuolella – päinvastoin, affektit ja näiden ympärille kietoutuvat käytänteet muotoutuvat osana historian ja nykyisyyden leikkauspistettä. Affektit voivat olla lähellä inhimillisiä tunteita tai kuljettaa näitä mukanaan. Samalla ne voivat asettua tiedostetun ja tiedostamattoman väliselle maastolle.

Seuraava kappale käsittelee palkkaeroa sekä sosiologisena että poliittisena kysymyksenä. Luku osoittaa, että Ei leikkirahaa -liikkeen kamppailun kenttä ei ole suinkaan uusi, vaan kytkeytyy vuosikymmenten traditioon, jossa sukupuolten väliseen palkkaeroon on kiinnittynyt hyvin erilaisia ymmärryksiä. Juuri tästä syystä samapalkkaisuuden kenttä on affektiteorian näkökulmasta mielenkiintoinen.

4. AKTIVISMIN AFFEKTEISTA KORPORATISMIIN – SAMAPALKKAISUUS TAPAUSESIMERKKINÄ TASA-ARVOPOLIITTISESTA KIISTASTA

Affektiteorian soveltaminen samapalkkaisuusaktivismiin edellyttää tarkempaa tietoa kamppailuista, joita palkkaerosta on käyty niin kansainvälisessä kuin suomalaisessa kontekstissa. Luvulla on tällöin kaksi tavoitetta. Yhtäältä luvussa käsitellään palkkaeroa sosiologisen ja feministisen tutkimuksen näkökulmasta. Palkkaeroa käsittelevä teoreettinen keskustelu selventää siis tutkielman empiiristä kontekstia, vaikka palkkaeron olemus ei liitykään tutkielman tutkimuskysymyksiin. Toisaalta luku tarkastelee suomalaisen samapalkkaisuuden politiikkaa, jossa eduskuntapuolueiden lisäksi ammatti- ja työnantajajärjestöillä on keskeinen rooli. Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen kolmikantaista päätöksentekoa, jossa työmarkkinajärjestöt nauttivat merkittävää valtaa, nimitetään korporatismiksi (Vesa, Kantola & Binderkrantz 2018; Siaroff 1999). Luvussa esitetään, että samapalkkaisuuden erityinen poliittinen latautuneisuus liittyy samapalkkaisuuden ja tasa-arvon välittömään, joskin kiistelyyn, suhteeseen.

4.1 Palkkaero taloustieteellisenä, sosiologisena ja feministisenä kysymyksenä

Suuri osa sukupuolten välistä palkkaeroa koskevasta tiedosta on tuotettu taloustieteen kentällä, jossa palkkaeroa selitetään pääosin tarkastelemalla yksilöllisiä piirteitä (Koskinen Sandberg 2018, 37). Uusklassiseen taloustieteeseen paikantuvan Chicagolaisen koulukunnan tutkijat Jacob Mincer (1958) ja Gary Becker (1994) hyödyntävät inhimillisen pääoman (human capital) käsitettä teoretisoidessaan tulonjakoa. Mincer (1958, 281–283) pureutuu epätasaisen tulonjaon eriarvoistavien seurausten sijasta syihin, jotka tuottavat epätasaisuutta. Hänen mukaansa aikaisemman tutkimuksen todennäköisyyslaskentaan pohjaavat mallit eivät tavoita riittävän hyvin *tulonjaon prosessia* itsessään. Vastaukseksi Mincer (s. 283–285) tarjoaa mallia, joka ottaa lähtökohdaksi rationaalisen valinnan teorian. Yksinkertaiseksi nimetty malli lähtee oletuksesta, jossa jokaisella yksilöllä on täysin samanlaiset kyvyt ja mahdollisuudet pyrkiä mihin tahansa ammattiin. Mincer käy tarkkanäköisesti läpi inhimillisen pääoman käsitteen mukaisesti laskukaavoja, jotka pyrkivät hahmottamaan koulutukseen kuluneen ajan (ja siten menetetyt

palkan) suhdetta koulutuksesta seuraavaan korkeapalkkaisempaan ammattiin. Yksinkertaisuuden vuoksi Mincer pitää koulutusta täysin ilmaisena. Myöhemmin hän kuitenkin huomauttaa, ettei koulutuskulujen lisääminen yhtälöön ratkaisevasti muuta tulosta, jossa uhraukset lykätä työntekoa opintojen vuoksi todellakin kannattavat.

Koulutuskulujen pelkistäminen laskennalliseksi kysymykseksi on sosiologisesta näkökulmasta katsottuna ongelmallinen. Näkemyksessä ei huomioida esimerkiksi sitä, ettei kaikilla ihmisillä ole mahdollisuutta maksaa koulutuksesta. Vastaavasti ajatus, jossa yksilöt ”uhraavat” aikaansa koulutukseen ja kalkyloivat tarkasti tulevaisuuttaan, on kyseenalainen. Mincerin ajatus istuu kuitenkin hyvin tänä päivänä käytäviin poliittisiin kiistoihin palkkaeriarvoisuuden luonteesta. Vaikka Suomessa laajimmin hyödynnetty laskukaava, joka vertaa kaikkien sektorien keskiansioita säännöllisestä työajasta, esittää naisten tienaaavan 83,9 % miesten ansioista² (SVT 2019), voidaan palkkaerosta esittää myös muita todellisuusväittämiä. Saari (2016, 32) huomauttaa, että jokainen laskukaava voidaan kiistää ja todeta riittämättömäksi toisesta näkökulmasta. Esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) virallisen kannan mukaan palkkaero on vastoin esitettyä ainoastaan 3 % (Koskinen Sandberg 2016, 1). Kaavassa vertaillaan täysin samaa työtä tekevien naisten ja miesten palkkoja. Tässä mielessä ei ole yllättävää, että 16–17 prosentin palkkaeron kiistävien osapuolten poliittiseen sanastoon on sisällynyt keskeisesti ajatus palkkaeriarvoisuudesta *myyttinä*, joka johtaa harhaan todellisesta, täysin samojen työtehtävien piirissä tehdystä vertailusta. Samalla argumenttia tukee Mincerin ajatus inhimillisestä pääomasta ja rationaalisesta valinnasta – jokainen yksilö, tietäessään alakohtaiset keskiansiot ja työllisyysmahdollisuudet, voi halujensa mukaan päättää oman suuntansa. Tässä mielessä samojen tehtävien piirissä tehty vertailu on ainoa mielekäs laskutapa. Vaikka argumentti tietoisia valintoja tekevistä yksilöistä hyväksyttäisiinkin, voi palkkaeriarvoisuutta tarkastella myös toisesta näkökulmasta.

Sosiologinen tai institutionaalinen (Koskinen Sandberg 2016, 3) ymmärrys palkoista ja tulonjaon epätasaisuudesta rakentuu ajatukselle palkoista *historiallisesti rakentuneena poliittisena prosessina tai käytänteenä*, joka samalla kytkeytyy sukupuoleen, luokkaan, kansallisuuteen, etnisyyteen ja muihin kuviteltavissa oleviin eroihin (Figart, Mutari & Power 2002; Mann 2007).

² Luvut ovat peräisin vuodelta 2017, jolloin naisten keskiansio oli 3101€ ja miesten keskiansio oli 3696€. Kuntasektorilla vastaavat luvut olivat 2945€ ja 3383€ sekä yksityisellä 3180€ ja 3722€ (SVT 2019).

Tässä mielessä palkka ei pelkästään kuvasta sosiaalisia eroja vaan jopa, ja vielä keskeisemmin, tuottaa näitä (Mann 2007, 23). Prosessia on mahdollista tarkastella niin Suomen erityispiirteiden näkökulmasta kuin kansainvälisestä tutkimuksesta käsin. Samalla on selvää, että ajallisuus liittyy keskeisesti tapoihin, jolla palkkaeroa on ylimalkaan mielekästä tarkastella. Esimerkiksi Suomessa vuoden 1963 kansainvälisen työjärjestön ILO:n samapalkkaisuussopimuksen ratifiointiin asti työehtosopimuksissa naisille ja miehille sovellettiin ainakin joiltain osin eri palkkoja. Muun muassa kansakouluissa naisopettajat eroteltiin miesopettajista, jolloin myös naisten palkkaluokat olivat pienemmät. (Koskinen 1983, 118; vrt. Nummijärvi 2004, 50.) Palatessa 1930-luvulle käy selväksi, ettei palkkahierarkiassa ollut kyse epäsuorista tavoista rakentaa hierarkiaa. Forssan tehtaiden johtaja Isak Julin selvensikin tiedonannossaan vuonna 1934 tehtaidensa kannattavuuden olevan huono juuri miestyöntekijöiden korkean määrän takia. Tästä syystä hän vaati, ettei miehiä palkattaisi yhteenkään toimeen, jonka nainen voi täyttää. (Suoranta 2009, 65.) Toisin sanoen markkinasuhteissa sovellettiin itsestään selvänä ajatusta naisista halvempänä työvoimana.

Heikompi palkkaus kytkeytyi osaltaan ajatukseen miehestä perheenelättäjänä niin Suomessa kuin muualla (Suoranta 2009, 24; Figart ym. 2002, 3). Suomen osalta malli oli kuitenkin pikemminkin ideologinen toiveuni kuin tarkasti noudatettu käytäntö, sillä naiset ovat osallistuneet Suomessa aina työntekoon (Suoranta 2009, 24). Tästä huolimatta naisten osallistumista palkkatyöhön on pidetty arveluttavana. Esimerkiksi Suomessa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä kaupunkiin työläisiksi pyrkiviä naisia kuvailtiin myös tänä päivänä eri yhteydestä tutulla sanastolla hallitsemattomista luonnonvoimista (Suoranta 2009, 23 sit. Niemi 2004). Toisaalta alhaista palkkaa perusteltiin tuottamalla naisista kuvaa rahaa turhuuksiin tuhlaavina tyttöinä. Yhtyneitten Paperitehtaiden johtaja Walden argumentoi 1930-luvun Suomessa nuorien tyttöjen käyttävän rahansa ylellisyyksiin, jolloin etenkin halpatyöalalla (eli naisvaltaisella alalla) pyyntö on järjetön (Suoranta 2009, 104). Yhdysvalloissa 1923 järjestetyssä naisten asemaa teollisuudessa käsittelevässä konferenssissa puhujat väittivät puolestaan naisten työnteon olevan perustavasti ongelmallista, sillä työtä tehtiin vääristä syistä – syntyi ajatus työnteosta silkkialusvaatteita varten (Figart ym. 2002, 7–8).

Kyse ei ollut ainoastaan ideologiasta seuranneesta käytänteestä maksaa naisille alempia palkkoja kunkin tehtävän tai organisaation sisällä vaan työtehtävät samanaikaisesti segregoituivat.

Palkkojen muotoutuminen ei vastoin uusklassisen taloustieteen oppeja ollut objektiivinen prosessi, vaan naisten sekä muissa vähemmistöasemassa olevien työn palkanmäärittely tuotti hierarkioita (Figart ym. 2002; Mann 2007, Suoranta 2009, 21). Ammattialat segregoitiin teollistumisen aikana sukupuolen mukaan ja samalla alojen sisällä tehtäviä segregoitiin toisistaan (Suoranta 2009, 57–58; vrt. Enloe 2014, 242–289). Segregointi ja palkkaus eivät toisaalta nekään vuoropuhelleet suoraviivaisesti koulutuksen ja taidon kanssa. Sekä *taidon* että objektiivisia palkkaluokituksia varten tehtyjen mittarien on esitetty peilaavan lähinnä työmarkkinoiden ja eri alojen hierarkkisia suhteita (Koskinen 1983, 116–117; Green 2006, 28). Geoff Mann (2007, 110–112) tarjoaa äärimmäisen esimerkin 1920-luvun Kalifornian metsäteollisuudesta, jossa teknologinen kehitys toi apuvälineeksi Titaniciksi nimetyn metsätyökoneen. Titanic oli kallis ja vaati samalla kuljettajaltaan taitoa. Samalla se oli äärimmäisen vaarallinen, jolloin työkonetta ei rasismin kyllästävässä ajassa pidetty soveltuvana valkoiselle työvoimalle. Hengenvaarallisen työkonteen ajajiksi päätyivät näin ollen matalapalkkaisimmat tummaihoiset työntekijät. Tämä puolestaan johti säännöllisesti heidän kuolemaansa.

Ovatko 1900-luvun alkupuolelta peräisin olevat esimerkit kuitenkin olennaisia vuonna 2019, purettiinhan Suomessa jo (tai vasta) 1960-luvulla avoimesti syrjivät palkkaluokitukset? Muodollisen tasa-arvon saavuttaminen palkkauksessa ei kuitenkaan merkinnyt irtautumista tutuista käytänteistä, sillä myös uudet ja yhtenäiset palkkataulukot sisälsivät yhä palkkaryhmiä. Koska töitä ei varsinaisesti uudelleenarvioitu, sijoitettiin suuri osa naisten töistä alimpiin palkkaryhmiin. (Nummijärvi 2004, 52–53.) Tässä mielessä *palkkasyrjinnän kielto* on nähtävä erillisenä *palkoista rakenteellisena kysymyksenä* eli esimerkiksi sukupuolta ja etnisyyttä heijastavana käytänteenä (Figart ym. 2002, 12). Todennäköisesti myös nykyiset julkisen sektorin matalapalkkaiset naisvaltaiset alat, kuten tutkielmassa tarkasteltava varhaiskasvatus, ovat seurausta tästä historiasta, vaikka olisikin huolimatonta ymmärtää kehitys lineaarisena. Kiihkomielisin palkkaeriarvoisuuden kiistäjä voi kuitenkin tukeutua individualismiin vielä kerran väittämällä, että on naisten oma valinta suuntautua matalasti palkatuille aloille vuonna 2020. Käsittelemättä tarkemmin sosiaalisen paineen merkitystä osana sukupuolten työnjaollista segregoitumista, voidaan argumentti haastaa myös muilla tavoin. Damian Grimshaw ja Jill Rubery (2007, 1–2) tähdentävät, että työt ovat ensinnäkin joka tapauksessa tehtävä. Toisaalta heidän mukaansa naisten saapuminen entisiin miesten ammatteihin (kuten opettajiksi) on laskenut alojen

palkkausta ja arvoa. Tässä mielessä palkkaus ei välttämättä kuvasta tiettyä historiallista käytännettä. Hierarkiaa tuotetaan sen sijaan aktiivisesti, jolloin argumentti naisten suuntautumisen merkityksestä voidaan yhtä hyvin haastaa.

Käytännössä palkkaukselliset hierarkiat näkyvät nykypäivänä sekä instituutioiden makro- että mikrotasolla. Aiempi tutkimus on osoittanut esimerkiksi palkkausjärjestelmien sisältävän eroa tuottavia käytänteitä, vaikka järjestelmät toimivatkin virallisten dokumenttien mukaan neutraalisti. Organisaatiot saattavat esimerkiksi analyttisen työn arvioinnin sijasta tukeutua maksamaan työstä ”aiheelliseksi” katsomansa määrän. Tämän myötä naisten ja miesten erot palkka-asteikoilla näyttäytyvät eroina työn vaativuudessa. (Koskinen Sandberg 2017, 165–166.) Vastaavasti naisvaltaisen julkisen sektorin on esitetty tuottavan *institutionaalista aliarvostusta* naisten työlle (Koskinen Sandberg, Törnroos & Kohvakka 2018). Konkretiassa aliarvostus näkyy esimerkiksi kuntasektorin palkkauskäytänteissä. Kuntasektori pitää sisällään viisi eri työehtosopimusta, joista yleisin ja työntekijämäärältään suurin sopimus on matalimmin palkattu. Samalla sopimuksen alla työskentelevistä 89 prosenttia on naisia. Lisäksi ongelmana on työehtosopimusten lähes 300 eri palkkaluokkaa, joiden välillä palkkoja ei vertailla lainkaan. Toisin sanoen erilaiset työt pidetään erillään eikä vertailua näiden välillä voida tai haluta tehdä. (Koskinen Sandberg ym. 2018; Koskinen Sandberg 2018.) Havainnot osoittavat, että työehtosopimusten tuottamissa palkkaeroissa ei ole kysymys pelkästään työntekijöiden koulutuksesta ja suoriutumisesta, vaan työehtosopimuksella itsellään on vaikutus palkkatasoon (Koskinen Sandberg ym. 2018).

Kysymys palkkaerosta tunkeutuu samalla yksilötasolle. Aiempi tutkimus tarjoaa kattavasti esimerkkejä suhteessa eriarvoisuuksiin, joita naiset kohtaavat palkkaneuvotteluissa. Kirjallisuudessa nostetaan muun muassa esille työnantajien sukupuolittuneet käsitykset palkkojen suuruuden ja kehityksen suhteen (Belliveau 2005; Williams, Paluck & Spencer-Rodgers 2010; Solnick 2001), naisten tunteelliset ja kokemukselliset esteet suhteessa korkeamman palkan pyytämiseen (Bowles, Babcock & Lai 2007; Small ym. 2007) sekä samalla tosiasialliset sosiaaliset seuraukset, jota korkeamman palkan pyytäminen voi naisille aiheuttaa (Rudman & Glick 2001; Wade 2001; vrt. Amanatullah & Morris 2010; Moss-Racusin & Rudman 2010). Tarkemmat analyysit ovat kiinnittäneet huomionsa uusliberalismin ja patriarkaatin suhteeseen osana

palkkaeroa (Davies ym. 2018). Voidaan siis väittää, että palkkaeriarvoisuudessa on kyse laajemmasta kokonaisuudesta kuin väärille ammattialoille suuntautumisesta.

4.2 Suomalaisen palkkaeron politiikasta

Palkkakysymyksen hankaluuden ja väitettävästi merkittävän suuruisen palkkaeron myötä olisi luontevaa ajatella, että poliittisena kysymyksenä palkkaeron kaventaminen ei ole juurikaan ollut hallitusten agendalla. Kummallista kyllä, samapalkkaisuuteen kytkeytyvää tasa-arvopolitiikkaa on toteutettu Suomessa aina 1960-luvun alkupuolelta asti, jolloin ILO:n samapalkkaisuussopimus ratifioitiin. Tämän jälkeen samapalkkaisuuden kannalta merkittäviä sopimuksia ja lakitoimenpiteitä ovat olleet YK:n vuoden 1979 CEDAW (Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus) sekä säännöllisin väliajoin täydennetty tasa-arvolaki (1986/609, 232/2005 & 1329/2014). (Koskinen Sandberg 2016, 15–17; Saari 2016, 40–41.) Nykyisellään tasa-arvolaki kieltää palkkasyrjinnän sekä velvoittaa työnantajia edistämään samapalkkaisuutta muun muassa palkkakartoituksen muodossa. Tasa-arvolakia on lisäksi lujitettu kolmikantaisella samapalkkaisuusohjelmalla aina vuodesta 2006 asti, jonka tavoitteena oli palkkaeron kaventaminen 15 prosenttiin 2015 mennessä (Saari 2016, 45). Tavoitteeseen ei puolestaan tänä päivänäkään 2020 olla päästy.

Suomessa samapalkkaisuudesta erikoisen ilmiön tekee tapa, jolla palkkaero on säilyttänyt pintansa poliittisesta paineesta huolimatta lähes samassa suuruudessaan jo 30 vuotta (Koskinen Sandberg & Saari 2019, 637). Tässä mielessä samapalkkaisuus tarjoaa rikkaan tutkimuskontekstin, vaikka palkkaeriarvoisuus ei selitettävänä ilmiönä olisikaan tutkimuskohde. Palkkaeriarvoisuuden kitkemisen poliittisesta määrätietoisuudesta huolimatta konkreettisista toimenpiteistä ollaan usein eri mieltä niin poliittisten puolueiden, työmarkkina- kuin kansalaisjärjestöjenkin välillä (ks. Koskinen Sandberg & Saari 2019; Saari, Kantola & Koskinen Sandberg 2019; Nousiainen ym. 2013; Saari 2016). Tämän seurauksena myös kolmikantainen ja siten konsensuaalinen päätöksenteko on jarruttanut samapalkkaisuuden edistämistä (Nummijärvi 2006; Saari ym. 2019). Saari (2016, 52) huomioi taitavasti, miten erilaiset organisatoriset käytänteet, kuten tasa-arvotyöryhmien kokousajankohtien lykkäykset ja ”unohdukset” ilmentävät institutionaalisesta vastarinnasta samapalkkaisuuspyrkimyksiä kohtaan.

Käytännössä tasa-arvolakia on samapalkkaisuuden kentällä kritisoitu esimerkiksi siitä, että palkkaeroa koskevat toimenpiteet jäävät herkästi symboliseksi (Saari 2015; Nousiainen ym. 2013). Velvoite palkkojen vertailuun miesten ja naisten välillä asetettiin tasa-arvolakiin vuonna 2005. Tällöin kiistoja herätti, (i) kuinka paljon yksityiskohtia palkkatiedoissa saisi olla (ii) kuinka töiden samanarvoisuus määriteltäisiin ja (iii) kuka oikeastaan analysoisi eri sukupuolten palkkoja yhdessä työnantajan ja liiton edustajien kanssa. Koska yksimielisyyttä käytänteisiin ei saatu, kirjattiin velvoite palkkavertailusta lakiin hämäräperäisesti. Kirjaus johti siihen, että jokainen työpaikka määrittelee käytänteensä itse. Käytänne noudattaa EK:n toivomaa linjaa, jossa samanarvoisten töiden arvioinnilta työehtosopimusrajojen ylitse pidättäydytään samalla, kun palkat pyritään esittämään lähinnä yleisellä, vertailun mahdottomaksi tekemällä tasolla. (Nousiainen ym. 2013, 58–59.) Vastaavasti vuoden 2015 velvoite tarkemmasta palkkakartoituksesta juuttui kiinni kolmikannalle tyypilliseen kompromissien kyllästämään perinteeseen, jossa tarkkojen linjojen sijasta pykälien tulkinta jätettiin työpaikoille. Toisin sanoen työpaikat päätyivät jälleen toistamaan syrjinnän kieltoa sen sijaan, että samapalkkaisuutta edistettäisiin. (Saari 2015; vrt. Koskinen Sandberg 2018, 46.)

Poliittisten puolueiden sisältökamppailujen lisäksi on perusteltua väittää, että niin työnantaja- kuin työntekijäjärjestöt ovat osaltaan tuottaneet palkkahierarkiaa yhdessä puolueiden kanssa. Cynthia Enloen (2014, 245–246) toisessa yhteydessä esittämä ajatus *maskulinisoiduista poliittisista suhteista* voisi niin ikään olla sovellettavissa suomalaiseseen korporatistiseen yhteiskuntaan. Vaikka ammattiyhdistysliike on nimensä mukaisesti parantanut työntekijöiden oikeudellista asemaa, ei sukupuolten tasa-arvoisen palkkauksen edistäminen lukeudu ainakaan kritiikittä osaksi saavutettuja etuja. Esimerkiksi työehtosopimusjärjestelmän vakiintumisen sitten vuoden 1945 jälkeen on esitetty kasvattaneen miesten ja naisten välistä palkkakuilua (Suoranta 2009, 92–93; vrt. Nummijärvi 2004, 50–51). Vastaavasti naisia ei ole juurikaan päätynyt kolmikannan neuvottelupöytiin (Martikainen & Ylipietilä 1992), ja toisaalta ammattiyhdistysliikkeen historiantutkimus on tuottanut ajatusta sukupuolettomasta työntekijästä (Suoranta 2009, 61). Myös tässä tutkielmassa koetellaan ammattiliittojen asemaa osana kamppailua varhaiskasvatuksen palkoista.

Kaiken kaikkiaan samapalkkaisuuden politiikka ristiriitoineen tulee ymmärtää osana kansallista kertomusta Suomesta tasa-arvon mallimaana. Kertomuksella viitataan tapaan, jolla Suomea on pidetty ja aktiivisesti myös pidetään tasa-arvon edelläkävijänä verrattuna muihin maihin. (esim. Jauhola & Kantola 2016; Kantola, Nousiainen & Saari 2012; Elomäki ym. 2016.) Näkemys kuitenkin peittää alleen mittavan palkkaeron verrattuna muihin pohjoismaihin (Grönlund, Halldén & Magnusson 2017). Niin ikään tasa-arvokertomuksen varjoon jää se, että Suomessa on muihin eurooppalaisiin valtioiden nähden äärimmäisen paljon lähisuhdeväkivaltaa (ks. Kantola 2006). Tämä kertomus ja palkkaeriarvoisuuden kieltäminen aiheuttavat ristiriidan, jossa samapalkkaisuuden politiikkaa on pitkään toteutettu tuloksetta. Samapalkkaisuutta ei ole edistänyt myöskään se, että suomalaista tasa-arvopoliittista keskustelua on muovannut päätöksenteon deliberatiivinen historia, jossa kaikkien mielipiteitä sukupuolten tasa-arvosta pidetään yhtäläisen hyvinä (Nousiainen ym. 2013, 50–51). Tilanne on innoittanut tutkijoita kutsumaan samapalkkaisuutta *epälegitiimiiksi* poliittiseksi toimeksi, joka on käynyt läpi poliittisen prosessin ja siten tullut periaatteessa hyväksytyksi, mutta joka kuitenkin käytännössä ei ole saavuttanut legitimitettä (Nousiainen ym. 2013). Samapalkkaisuuden epälegitiimiyttä voidaan kuvata poliittisena tai *institutionaalisenä tahtona* (Ahmed 2012, 128–129). Tahto muuttaa asioita (tässä tapauksessa palkkaeriarvoisuutta) on todellisuudessa kuitenkin totunnaista toimintaa, jossa jatkuva tahtominen peittää alleen konkreettisten toimien tarpeen.

Samapalkkaisuuden politiikkaa voidaan pitää suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa eräänlaisena kuumana perunana, jonka merkityksestä jatkuvasti kiistellään. Eri toimijoiden eroavista näkemyksistä huolimatta selvää on, että kertomus Suomesta tasa-arvon maana säilyttää yhä pintansa, mikä puolestaan kutsuu toimijoita yhteiseen kertomukseen huolimatta tehdystä politiikasta. Tästä kieli esimerkiksi Juha Sipilän 2015-2019 konservatiivisen hallituksen hallitusohjelman sitoumus tasa-arvoon³, vaikka jälkikäteen arvioituna Sipilän hallitus vei tasa-arvoa taaksepäin (Elomäki ym. 2019b). Tutkielman empiirisessä osassa tarkastellaan, millaisia jännitteitä ja affekteja aktivismi varhaiskasvatuksen palkkojen puolesta liikuttaa, kun konkreettisen palkkaeron kaventamisen ja laajemman tasa-arvoymmärryksen välillä kuplii konflikti. Analyysissa pyritään selvittämään, mitä tämä konflikti tarkoittaa aktivistien kokemusten

³ Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa naisten ja miesten todettiin olevan tasa-arvoisia (VNK 2015, 8).

kannalta. Analyysia ennen seuraavassa luvussa kuvataan tutkielman empiirinen konteksti, aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät.

5. AINEISTO, AINEISTONKERUU, ANALYYSIMENETELMÄT

Tutkielman empiirinen aineisto koskee maaliskuussa 2018 alkunsa saanutta Ei leikkirahaa -liikettä, jonka pyrkimyksenä on vaikuttaa lastentarhanopettajien palkkoihin. Tutkielmassa alasta ja ammatista käytetään jatkossa nimitystä varhaiskasvatus ja varhaiskasvatuksen opettajat. Liike sai lähtölaukauksensa 5. maaliskuuta Yleisradion uutisoidessa, että pääkaupunkiseudun kunnista Helsinki, Vantaa ja Espoo ovat epävirallisesti sopineet olevansa kilpailematta varhaiskasvatuksen opettajien palkoilla.⁴ Herrasmiessopimukseksi nimitetyn sopimuksen myötä palkat ovat jääneet henkilöstön korkeakoulutuksesta huolimatta usein työehtosopimuksen minimipalkkaan, vain reiluun 2300 euroon. Alhainen palkkaus on samanaikaisesti kansallinen ongelma, sillä korkeakoulutetut varhaiskasvatuksen opettajat tienavat Suomessa keskimäärin 13 % vähemmän kuin kollegansa OECD-maissa (OECD 2016, 7). Uutisointi palkkakartellista nostatti laajan julkisen keskustelun varhaiskasvattajien palkkauksesta, jonka myötä Facebook-ryhmä perustettiin keskustelua varten 8. päivä maaliskuuta.⁵ Ryhmään liittyi pienessä ajassa tuhansia ihmisiä, ja 27. huhtikuuta mennessä jäseniä oli ryhmässä yli 18 000.⁶ Liikkeen konkreettisena fokuksena on ollut vaatia 700 euron korotusta nykyiseen minimipalkkaan.⁷ Myös Opetusalan Ammattijärjestö OAJ liittyi nopeasti palkkakartellin paljastumisen jälkeen vaatimaan varhaiskasvatuksen opettajille peruskoulunopettajia vastaavaa palkkaa, joka tarkoittaisi 500 euron kuukausikorotusta.⁸ Syksyyn 2018 mennessä osa kunnista, kuten Espoo ja Helsinki, ovat päättäneet nostaa opettajien palkkoja 175 eurolla.⁹ Korotus jää kuitenkin kauaksi liikkeen alkuperäisistä vaatimuksista.

⁴ YLE 2018a <https://yle.fi/uutiset/3-10093555>

⁵ YLE 2018c <https://yle.fi/uutiset/3-10108069>

⁶ YLE 2018d <https://yle.fi/uutiset/3-10178483>

⁷ YLE 2018d <https://yle.fi/uutiset/3-10178483>

⁸ YLE 2018b <https://yle.fi/uutiset/3-10106460>

⁹ HS 2018c <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005865382.html?share=6d999f6bcdf18a9e1a0a22681f79b571> &

HS 2018b <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005853464.html?share=5c7baa9e463e10acbc39b5b67a3f0a2c>

Tutkielmassa tarkastellaan teoreettisen viitekehyksen myötä naisliikkeen synnyttämiä jännitteitä sekä näistä aktivisteille koituvia konkreettisia emootioita. Tarkastelun keskiössä ovat jännitteet niin palkka-aktivismiin sisä- kuin ulkopuolella, sillä etenkin liikkeen alkuvaiheessa konflikteissa ei ollut kyse ainoastaan liikkeen ja julkisen vastaanoton suhteesta. Kokonaisuudessaan kysymys on kuitenkin se, millaiselta poliittinen vaikuttaminen tuntuu aktivisteista, jotka pyrkivät argumentoimaan ja neuvottelemaan korkeampien palkkojen puolesta. Emootioiden merkitystä tutkitaan suhteessa suomalaiseen tasa-arvon ilmapiiriin, palkkaeroa problematisoivaan ymmärrykseen ja korporatistisiin käytänteisiin, jotka ovat kompromissihakuisuutensa vuoksi tulkittu osasyiksi palkkaeron kaventamispyrkimysten heikolle menestykselle. Voidaan ajatella, että liikkeen laajempaa yhteiskunnallista maaperää ovat olleet luomassa samapalkkaisuuteen liittyvät poliittiset keskustelut ja käytänteet läpi vuosikymmenten. Tutkielman oletama on, että sekä liikkeen sisäisistä että ulkoisista kamppailuista on paikannettavissa affektiivisesti eriarvoistavia dynamiikkoja. Toiseksi tutkielmassa oletetaan, että ei ole riittävää palauttaa epäsuhtaisia kokemuksia osaksi yksilöiden ominaisuuksia, kuten luonnetta tai taitoja.

5.1 Aineistonkeruumenetelmä – puolistrukturoitu haastattelu

Tutkielman aineisto on kerätty haastattelemalla Ei leikkirahaa -liikkeeseen osallistuvia ja osallistuneita aktivisteja. Liikkeen aktivistien eritasoisista osallistumisista johtuen haastattelut ovat kohdistettu liikkeen keskeisimpiin aktivisteihin eli niin kutsuttuun ydinryhmään. Rajaaminen ydinryhmään on ennen kaikkea metodologinen ratkaisu. Pitkäaikaisempi tai intensiivisempi osallistuminen toimintaan on tuonut mukanaan suuremman määrän kokemuksia. Tämä tarjoaa tutkijalle paremman mahdollisuuden analysoida sekä aktivismiin sisältyneitä jännitteitä että kasautuneita affekteja ja tunteita. Rajaus ydinryhmään ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki haastateltavat olisivat asemaltaan identtisiä. Yhtäältä tutkielmassa on haastateltu henkilöitä, jotka olivat yhä aktiivisia jäseniä liikkeessä. Alusta asti mukana olleet jäsenet voivat tarjota näkökulman, joka kattaa kaikki tapahtumat aina liikkeen alusta sen nykyiseen vaiheeseen. Samalla aktiivisilla jäsenillä on haastattelujen ajankohtana noin vuoden kokemus kaikesta tapahtuneesta. Toisaalta aineistoon on valikoitunut aktivisteja, jotka ovat päättäneet väistyä sivuun liikkeestä jossain kohtaa toimintaansa.

Toisena olennaisena haastateltavia jakavana tekijänä voidaan pitää aktivistien sosiaalista asemaa. Haastateltavista (kuten myös liikkeen ydinryhmästä) suuri osa tulee varhaiskasvatusalan ulkopuolelta. Haastateltaviin kuuluu myös sekä yliopistosta että ammattikorkeakoulusta valmistuneita varhaiskasvatuksen opettajia. Lisäksi on huomioitava, että korkeakoulutuksen saaneita varhaiskasvatuksen opettajia erottaa 2018 vuodesta lähtien varhaiskasvatuslaki, jonka myötä jatkossa ammattikorkeakoulusta valmistuvat eivät toimi enää samalla nimikkeellä kuin yliopistosta valmistuneet. Erilaiset taustat eivät ole merkityksellisiä, sillä konflikteja ovat aiheuttaneet niin jakolinjat varhaiskasvatuksen opettajien sisällä kuin varhaiskasvattajien ja lastenhoitajien välillä. Tutkielman haastatteluaineiston rajoitteena on, ettei se pidä sisällään lastenhoitajien haastatteluja. Toinen rajoite liittyy haastateltavien sukupuoleen, sillä haastateltavista kaikki asemoituivat naisiksi. Joka tapauksessa analyysi kiinnittää huomionsa niin liikkeen ja ulkoisen maailman väliseen suhteeseen kuin myös siihen, miten eri taustoista tulevat aktivistit kertovat asemastaan ja kokemuksistaan osana liikettä.

Haastateltavat ovat valittu yllä esitettyjen kriteerien perusteella. Haastateltavien löytämiseksi ja valitsemiseksi sain tärkeää apua ydinryhmään kuuluvalla tutkijatohtorilla ja silloisella hankekollegallani Paula Koskinen Sandbergiltä. Koskinen Sandberg ehdotti eri taustoista tulevia aktivisteja, minkä myötä päädyin ottamaan yhteyttä kahdeksaan eri asemassa olevaan ihmiseen. Lähetin ihmisille saman viestin Facebookin kautta kertomalla kuka olen ja mitä viestini koskee. Tämän lisäksi viesti sisälsi formaalin saatteen, josta selvisi tarkempi kuvaus koskien tutkielman aihepiiriä ja haastattelun toteutusta. Jokainen alkuperäiseen ehdotukseen sisältyneistä ihmisistä ilmaisi aluksi mielenkiintonsa haastatteluun osallistumisesta kohtaan. Lopulta yksi haastatteluista jäi toteuttamatta aikataulullisten haasteiden takia. Seitsemän haastattelua ovat toteutettu kasvotusten Suomen pääkaupunkiseudulla maalisi- ja huhtikuun välisenä aikana 2019. Haastattelupaikat vaihtelivat kahviloista kirjastoihin ja ravintoloihin. Haastattelut kestivät keskimäärin noin 50 minuuttia, ja kaikki haastatteluista taltioitiin äänitiedostoksi litterointia varten.

Haastattelun rakenne oli muodoltaan puolistrukturoitu, jolla viitataan enemmän tai vähemmän avoimeen haastattelurunkoon (Hyvärinen 2017, 17; Tuomi & Sarajärvi 2018, 65–66). Suomalaisessa tutkimuksessa haastattelu on usein nimetty temahaastatteluksi, etenkin jos

haastattelurunko on puolistrukturoitu. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2018, 65) käyttävät teemahaastattelua synonyymina puolistrukturoidulle haastattelulle. Matti Hyvärinen taas (2017, 17–19) näkee teemahaastattelun yleiskäsitteenä ja samalla yleisenä haastattelutyypinä. Samalla hän on huomattavasti kriittisempi teemahaastattelua kohtaan, sillä teemahaastattelu -termin lanseeranneet Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (1979) suosittelevat teemojen suhteen teorialähtöistä lähestymistapaa. Tässä ongelmaksi voi koitua se, että haastatelluille itsellensä teemat eivät ole kovinkaan tuttuja (Hyvärinen 2017, 18). Tämän tutkielman haastatteluaiheet eivät rakennu juurikaan teorian varaan. Samalla tarkan haastattelustrategian määrittelyn sijasta tutkielmassa seurataan Hyväristä (2017, 19–20), jolle olennaisempaa on strategian mahdollisimman tarkka kuvailu.

Tutkielman haastattelurunko rakentuu viiden päällimmäisen aiheen varaan. Aiheita ovat liikkeen käynnistyminen, liikkeen ja aktivistien käyttämät vaikuttamisstrategiat, aktivistien kohtaamat asenteet, ryhmän sisäiset erimielisyydet ja haastattelun yhteenveto. Kukin aiheista sisältää puolestaan kahdesta kuuteen kysymystä. Jokaisen aiheen ensimmäinen kysymys suunniteltiin laajemmaksi, jota loput kysymyksistä täydentävät tilanteen mukaan. Vaikuttamistrategioita käsittelevät haastattelukysymykset tuntuivat tuottavan samanlaista haastattelupuhetta kuin liikkeen käynnistymiseen suunnatut kysymykset (aktivistit esimerkiksi perustelivat, miksi liike on tärkeä), jonka myötä kysymys jätettiin pois. Tässä mielessä siis haastattelurunko myös eli haastatteluista tehdessä. Haastattelurunko löytyy tutkielman lopusta liitteestä 1. Kaikki haastattelut litteroitiin kokonaisuudessaan. Litterointi suoritettiin sanatarkasti, vaikkakaan kaikkia ääniteitä ei litterointiin kirjattu. Haastattelupuheissa tapahtuneet merkittävät katkokset sekä tarkoituksenmukainen ääntely, eleily ja nauru merkittiin ylös. Koska tarkastellun liikkeen ydinryhmä on rajattu, pidettiin pseudonymisointia tai tunnistetietojen kategorisointia riittämättöminä toimina takaamaan haastateltavien tunnistamattomuutta. Tästä syystä analyysiluvussa käytetyissä haastatteluotteissa haastateltavien tunnistetiedot ovat lähes kokonaan poistettu. Tekstissä tuodaan kuitenkin esille esimerkiksi haastateltavan koulutustausta, jos tieto on olennainen osa analyysia.

Haastattelukysymysten ensimmäiset ideat rakentuivat pitkälti kohdattujen negatiivisten asenteiden ja kokemusten selvittämisen varaan. Tavoitteena oli pyytää haastateltavia kertomaan kaikesta

ikävästä, jota sukupuolten välistä palkkaeroa kaventamaan kurovat aktivistit joutuvat kohtaamaan. Tutkielman ohjaaja ja kanssaopiskelijat kuitenkin nostivat esille ensimmäisen haastattelurungon luonnoksen konfliktilähtöisyyden. Saatujen ehdotusten myötä runkoa muokattiin muotoon, joka antoi haastateltaville tilan kertoa kaikesta tapahtuneesta, oli kyse sitten voimaannuttavista tai ikävistä tapahtumista. Samalla neutraalimpi runko antoi paremman mahdollisuuden koetella oletusta tiettyjen positioiden (tässä tapauksessa naispalkka-aktivistin) haasteellisuudesta. Jälkikäteen voidaan todeta, että suorien tunnekysymysten ja negatiivisten kokemusten kysymisen sivuuttaminen oli tärkeä metodologinen ratkaisu. Tämä antaa mahdollisuuden pohtia ylimalkaan sitä, miksi tietty haastattelukysymys tuottaa tietynlaisen vastauksen. Vastaavasti suorien tunnekysymysten välttely tarjoaa tilan analysoida emootioita aineistossa, joka ei kuitenkaan eksplisiittisesti käsittele näitä.

Käytännössä toteutetut haastattelut sitoutuivat löyhästi ennalta suunnitellun rakenteen varaan. Haastatteluissa pidettiin kiinni siitä, että kaikkia aihealueita käsitellään. Aiheita ja kysymyksiä ei kuitenkaan usein käsitelty haastattelurungon mukaisessa järjestyksessä vaan haastattelut veivät myös ennalta arvaamattomiin aiheisiin. Rungon tarkan seuraamisen sijasta haastateltavia kuunneltiin ja heiltä esitettiin jatkokysymyksiä aiheista, joista he halusivat kulloinkin puhua. Haastattelijan asema ei ollut haastatteluissa myöskään neutraali, sillä näkemykset käsiteltäviin aiheisiin tuotiin esille. Onnistuneen haastattelun kannalta ”neutraaliutta” keskeisempää on luoda tila, jossa keskustelijoiden on helppo puhua tärkeinä pitämistään asioista. Samalla tutkijan tuodessa oma asemoitumisensa näkyvästi esille, ei haastateltavien tarvitse perustella ja oikeuttaa omaa toimintaansa. (ks. Ruusuvuori & Tiittula 2017, 54–58.) Oman aseman ilmaisua voidaan pitää perusteltuna myös siksi, koska haastattelijan asemoitumisen osalta todennäköisesti miehiksi. Haastatteluissa osa aktivisteista perustelikin anteeksipyyttävään tapaan joitain heidän esittämiään argumentteja tai esimerkkejä. Tämä anteeksipyytely liittyi mahdollisesti sukupuolikonfliktin välttämiseen tai pehmentämiseen. Esimerkiksi eräs haastateltavista pohti, mikäli miesten tekemää taiteellista performanssia ja kannanottoa kuvailtaisiin mediassa “puuhasteluna” kuten heidän toimintaansa.¹⁰ Miesten aseman esille nostamisen jälkeen haastateltava painotti nopein elein esimerkkinsä olevan tietenkin kärjistävä. Tässä hetkessä

¹⁰ Satakunnan Kansa 2019 <https://www.satakunnankansa.fi/a/201508873>

vaikuttikin siltä, että haastateltava pyytää haastattelijalta henkilökohtaisesti anteeksi, oletetusti miesten viiteryhmään kuuluvana, ikävältä tuntuva kommenttiansa.

5.2 Analyysimetodit

Ensisijaisena analyttisenä tutkimusmetodina tutkielmassa sovelletaan sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia käytetään tarjoamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivis ja yleistävä kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2018). Toisaalta kirjallisuudessa nostetaan esille, että laadullinen sisällönanalyysi on ennemminkin yleisnimitys aineiston luokitteluun ja jäsentämiseen, ei varsinaisesti tarkka tutkimusmenetelmä (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15–16). Kansainvälisessä tutkimuksessa on puolestaan esitetty sisällönanalyysin olevan myös laadullisen aineiston *merkityksen* kuvailua, jossa aineistoa päinvastoin rajataan niin, että keskiössä ovat tutkimuskysymysten kannalta olennaisimmat kohdat (Schreier 2014, 170). Mayring (2004, 266) selventää, että metodi on 1950-luvun jälkeisten vuosikymmenten aikana siirtynyt määrällisestä analyysistä myös kohti tekstien latenttia sanomaa.

Sisällönanalyysilla tehtyjä tutkimuksia on toisaalta kritisoitu siitä, että järjestettyä aineistoa esitetään itsessään tuloksina ilman konkreettisia johtopäätöksiä (Ruusuvoori ym. 2010; Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Luokittelu ei tällöin ole synonyymi analyysille, jolloin analyysin tehtävänä on saada aineistosta muutakin irti, kuin suorien lainausten sisältö. Sisällönanalyysin ongelmallisuutta korostaa myös jo mainittu metodin historia, jossa painottui aluksi sisällön määrällinen erittely ja toisaalta kirjoittajien väliset kiistat metodin määrittelystä. Samalla sisällönanalyysia eivät ohjaa varsinaisesti tietyt teoriat tai mallit. Tästä huolimatta sisällönanalyysiin voidaan kuitenkin soveltaa mainittuja lähtökohtia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88–89, 103; Mayring 2004, 266.) Schreierin (2014, 179) sanoin sisällönanalyysi on helposti ontologisesti ja epistemologisesti naaivia.

Sisällönanalyysin rinnalla tutkielman analyysi hyödyntää aineiston diskursiivista luentaa. Tutkielmassa diskursiivinen luenta eroaa Foucault’laisesta diskurssikäsitelmästä, jossa diskurssilla viitataan laajempaan ajatteluun ja kielenkäyttöön muovaavaan ja rajoittavaan kokonaisuuteen (Burr 2003, 63). Tämän tutkielman analyysissa ei näin ollen ole pyrkimyksenä muodostaa enemmän tai vähemmän yhdenmukaisia diskursseja eli ”merkityssuhteiden systeemejä” (Jokila, Juhila & Suoninen 2016, 34) tai merkityksiä ja representaatioita, jotka tuottavat tietystä tilanteesta

tietynkaltaisen kuvan (Burr 2003, 64). Sen sijaan tutkielma tarkastelee, millaista merkitystä aktivistit tuottavat tietyille kokemuksille emootioiden kautta. Tärkeänä metodologisena lähteenä ja apuna tutkielmalle on toiminut Sanna Rikalan (2013) naisten työuupumusta käsittelevä väitöskirja, jossa aineiston analyysiin on sovellettu erilaisia analyysimenetelmiä ja epistemologioita. Rikala (2013, 64) korostaa, että hänen analyysissään on kysymys sekä faktatiedosta että merkityksistä. Tämän myötä väitöskirjassa on pystytty analysoimaan sekä realistisesti sitä, mikä on johtanut uupumukseen (faktatieto) ja toisaalta erilaisia merkityksellistämisen tapoja, joilla uupumuksesta puhuttiin. Diskursiivisen luennan ja merkityksellistämiseen kiinnittymisen avulla voidaan siis analysoida haastateltavien toimijuutta.

Tutkielman analyysiluvut rakentuvat Rikalan väitöskirjan tapaan kahteen toisistaan epistemologisesti eroavaan, mutta toisiinsa vahvasti kietoutuvaan alalukuun. Analyysilukujen järjestäminen erilaisten logiikoiden perusteella ei kuitenkaan ajatuksena ole uusi. Kirjallisuudessa on todettu, että eri analyysiluvut voivat esimerkiksi luoda yhtäältä kokonaiskuvaa aineistosta ja toisaalta pitää sisällään rajatumpaa lukua (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 18–19). Alaluvuista ensimmäinen aktivismin jännitteitä käsittelevä luku pohjaa faktatietoon eli siihen, mitä on tapahtunut. Haastattelupuheeseen ei tässä kohtaa sovelleta diskursiivista luentaa, jolloin Rikalan (2013, 64) analyysin tavoin kiinnostuksen kohteita ovat tapahtumat itse. Jännitteiden tarkastelu hahmottaa ja kontekstualisoi siten kokemuksia käsittelevää analyysilukua. Kokemukset eivät ole toisin sanoen irrallisia aktivismia kiertäneistä jännitteistä. Kokemuksellisuutta käsittelevässä analyysiluvussa olennaista on, *miten* haastateltavat merkityksellistävät kokemuksiaan. Tämän kautta on puolestaan mahdollista pohtia jännitteistä seuranneiden emootioiden yhteyttä aktivistien poliittisen toiminnan muotoihin ja mahdollisuuksiin. Realistisen epistemologian sijasta tulkintaa ohjaa kriittisen realismin epistemologia. Kriittisessä realismissa hyväksytään kehon materiaalisuus, mutta samalla tiedostetaan sen kietoutumisen osaksi kielellistä ja kulttuurista (ks. Alaimo & Hekman 2008).

Entä miten aineistoa on tutkielmassa ”koodattu” eli tehty jäsennettäväksi? Aineiston koodaaminen on poststruktuurialistisen tutkimuksen kentällä innoittanut kritiikkiin, jossa koodaus on nähty aineiston mahdollisuuksia rajoittavana ja yksinkertaistavana rakenteena ja sääntönä (MacLure 2013, 164). MacLure (2013, 175) ehdottaa sen sijaan, että tiettyjen aineiston osien voi ajatella

kasvavan tai hehkuvan (*grow or glow*) toisia enemmän, jolloin kirjoitus ja ajattelu paikantuvat näiden kohtien ympärille – juuri tämä näkemys sopii affektin metodologiaan. Analyysiosion ensimmäisen jännitteitä käsittelevä alaluku on rakentunut sekä perinteisemmän sisällönanalyysin että affektien ”hehkun” pohjalle. Kyse ei tällöin ollut vain siitä, että kolme eri jännitteitä käsittelevää alalukua pitäisivät sisällään kaiken aineistosta esille nousseen, vaan nämä jännitteet myös nousivat tutkielmaa kirjoittaessa keskeiseksi osaksi ajattelua. Donna Harawayn (1988) sanoin tutkimusprosessi vaikuttaa tutkijaan, jolloin tutkimus on pikemminkin maailman ja tutkijan välistä vuoropuhelua kuin maailman yksisuuntaista ja objektiivista selittämistä.

Aineistoanalyysin toinen, aktivismin kokemuksellisuutta käsittelevä analyysiluku on puolestaan jäsentynyt Britta Timm Knudsenin ja Carsten Stagen (2015) huomioiden pohjalta. Kirjoittajat esittävät, että affekteja voidaan paikantaa aineistosta erilaisin analyttisin menetelmin tai katsein. Knudsenin ja Stagen (2015, 9) mukaan huomio voidaan kohdentaa esimerkiksi kommunikaation saamaan muotoon (kuten nauruun), kehojen sanattomaan viestintään tai puheessa eksplikoituihin tunteisiin tai affekteihin (kuten toteamuksella ”olin iloinen”). Tämän tutkielman analyysissa eksplikoituneet tunteet ja affektit ovat keskeisessä asemassa. Toisin sanoen analyttiset luvut liittyen aktivistien kokemuksiin ovat jäsenetty tarkastelemalla aktivistien tunnekuvailuja ja näihin kiinnittyviä merkityksellistämisen tapoja. Haastatteluaineistosta on erotettu lauseesta muutaman lauseen pituisia otteita, joihin sisältyy joko eksplisiittisiä tunnekuvailuja tai ”tunteikkuuteen” liittyvää haastattelupuhetta. Erotetut otteet ovat tällöin analyysin havaintoyksiköitä (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 17). Tämän lisäksi analyysia täydentää Knudsenin ja Stagea (2015, 9) mukailleen naurun kaltaisten puheen sävyjen huomiointi, sillä sävyjen huomiotta jättäminen tarkoittaisi samalla puheessa tuotetun merkityksen laiminlyömistä.

Kaiken kaikkiaan affektiteorian näkökulmasta analyysin kaksijakoisella luokittelustrategialla vastataan laajemmin diskursiivisen affektitutkimuksen haasteisiin, koska klassisena kielen tai tekstin tutkimuksen ongelmana on ollut näiden yhdistäminen yksilön subjektiiviseen kokemukseen (Berg ym. 2019, 47). Millaisia affekteja tai tunteita toisin sanoen seuraa diskursseista tai diskurssien aiheuttamista yksilöiden välisistä valtasuhteista? Vaikka aktivismin

jännitteellisyyttä käsittelevissä analyysiluvuissa ei tehdä diskurssianalyysia¹¹, voidaan luvuista paikannettuja jännitteitä käsitellä myös diskursiivisessa mielessä. Pohdintaluvussa pyritään tällöin vetämään yhteen kysymystä diskurssista ja vallasta osaksi aktivistien subjektiivisia kokemuksia.

Esiteltyjen lukutapojen myötä analyysiin sisältyy kaksi keskeistä rajoitetta. Yhtäältä tutkimuskysymyksiä noudattaen analyysi keskittyy aktivismin ”kielteisiin” puoliin eli jännitteisiin. Tästä seuraa, että myönteisempi haastattelupuhe jää suurelta osin analyysin varjoon. Samalla tapaa aktivismin kokemuksellisuutta tarkastellaan jännitteiden yhteydessä tai näitä seuraavana, jolloin myöskään emootioita käsittelevät analyysiluvut eivät juuri sisällä analyysia positiiviseksi miellettyistä emootioista. Toisena selkeänä rajoitteena on (haastattelupuheiden sävyjä lukuun ottamatta) haastattelutilanteessa kiertäneiden tunteiden ja affektien sivuuttaminen. Bilgin Ayatan ym. (2019, 68) mukaan affektitutkimuksen kentällä haastattelijan affektien huomiotta jättäminen olisikin lähes kiusallista. Toisaalta voidaan esittää, että rajaus tekstuaaliseen aineistoon on selkeämmin yhteydessä diskursiiviseen affektitutkimukseen. Kokemattomuudestani johtuen en myös pitänyt kovinkaan mahdollisena haastatteluissa kiertäneiden affektien tarkkaa analyysia, koska koin jännittyneisyyttä ja suorituspainetta haastatteluiden onnistumisesta aina viimeiseen haastatteluun asti.

6. AINEISTOANALYYSI

Tutkielman analyysiluku on jaettu kahteen näkökulmaltaan eroavaan, mutta toisiaan täydentävään alalukuun. Ensimmäinen luku jäsentää haastatteluaineistoa tulkitsemalla haastateltavien puhetta kuvauksena aktivismiin sisältyneistä jännitteistä. Luku siis muodostaa faktakuvauksen, jossa haastateltavia pidetään informantteina siitä, millaisia jännitteitä aktivismiin on tosiasiallisesti sisältynyt (ks. Rikala 2013, 60ff). Luku ei tarkastele aktivistien omia kokemuksia vaan hahmottaa naisliikkeen toimintaa jäsentäviä jännitteitä samapalkkaisuuden kentällä Suomessa 2010-luvun lopulla. Haastattelujen pohjalta esitetään, että palkka-aktivismia määrittäviä jännitteitä ovat: (i)

¹¹ Aktivismissä esiintyneitä jännitteitä tuskin olisi mielekäästä analysoida diskursiivisesta näkökulmasta, sillä kysymys olisi tällöin, miten haastateltava kertoo tapahtuneesta. Sen sijaan realistisempi lukutapa antaa tarkemman kuvan tapahtuneesta.

liikkeen suhde poliitikkoihin ja työmarkkinatoimijoihin, (ii) samapalkkaisuuden edistäminen julkisen keskustelun näkökulmasta, ja (iii) liikkeen sisäiset poliittiset erimielisyydet. Toinen alaluku tarkastelee haastattelupuheista luettavissa olevia tunteita ja affekteja, jotka suurelta osin liittyvät jännitteisiin. Analyysi keskittyy kriittisen realistisen teorian näkökulmasta tunnekuvailuihin ja tapoihin, joilla aktivistit merkityksellistävät eri emootioita.

6.1 Aktivismiin jännitteellisyys

6.1.1 Aktivistien suhde vakiintuneisiin työmarkkinatoimijoihin – Ei leikkirahaa korporatististen käytänteiden häirikköinä

Haastatteluita yhdistävänä ja selkeimpänä esille nousseena jännitteenä oli aktivistien suhde sekä poliitikkoihin että ammattiliittoihin. Haastatteluaineiston tulkinnan perusteella aktivistien suhde korporatistisen kentän toimijoihin on järjestäen ristiriitainen. Yhtäältä poliitikkojen ja ammattiliittojen esitettiin ottavan liikkeen ajama samapalkkaisuuden edistämisyrittäminen myönteisesti vastaan. Vastaanotto tuntui haastateltavista kuitenkin monella tapaa erikoiselta, sillä liitot pyrkivät haalimaan aktivistien saavutuksia omiin nimiinsä. Samalla haastateltavat esittivät, että todellisuudessa kansanedustajat vaikuttivat myönteisestä suhtautumisesta huolimatta olevan haluttomia tekemään konkreettisia parannuksia.

Poliitikoista (usein kyse oli kansanedustajista) piirtyi kuva, että he kiinnostuivat liikkeen toiminnasta vaihtelevassa määrin huolimatta siitä, ettei liike itse pyrkinyt luomaan tapahtumia puolueita varten. Suomalaisen poliittisen kulttuuriin ja valtiofeministisen käytännön (ks. Luhtakallio 2012; Holli & Kantola 2007) näkökulmasta saattaa olla jopa poikkeuksellista, että osa puolueista toimi aloitteellisina järjestäytymättömän liikkeen agendan puolesta (Bergman 1998, 173). Osa suomalaisista päättäjistä onkin nähnyt aktivismin olevan demokratian ulkopuolista toimintaa (Luhtakallio 2012, 143–144). Toisaalta aktivistit korostivat, että liike aiheutti puolueissa kielteisiä emootioita puolueiden välisten suhteiden näkökulmasta. Osan puolueista kerrottiin suivaantuneen siitä, että muille puolueille annettiin tilaa esittää näkemyksiään liikkeen järjestämissä tapahtumissa. Eräs haastateltava kuitenkin tähdensi, että juuri puolueet ottivat

liikkeeseen yhteyttä, ei päinvastoin. Yksi aktivisteista luonnehti poliitikkojen suhtautumista ja toimintaa yleisellä tasolla seuraavasti:

T: Millasia asenteita ootte kohdattu sen edustaman asian suhteen?

H: Joo, no tietysti hirveen positiivisia, että niinku mä aikasemmin kuvasin sitä, että poliitikkojen vastaus on, on niinkun hyvin makeileva. Ensimmäisen mielenosoituksen jälkeen ku mä olin poliitikoihin yhteydessä, niin kaikki halus ikään kuin olla mukana eli, eli tää on niinku semmonen, varhaiskasvatus aiheena, on kaikille hirveen mieluisa, jonka äärellä ratsastaa. [...] jos mä palaan siihen sun kysymykseen, niin kaikki oli hirveen, hirveen mielellään tässä mukana ja kaikki sano supporttaavansa sitä varhaiskasvatusta ja.. ja tota pelkästään semmosta oikeestaan positiivista. Mut sitte ku me aletaan keskustelemaan niistä detaljeista. Nii sitte se positiivisuus vaihtuu sellaseks ”kaikkihan on aivan hyvin”. [...] Siinä kohtaa sitte se alkaakin muuttua aika negatiiviseksi se keskustelu, että (rauhallisen ironisesti) ”älähän nyt, mehän juuri nostimme Helsingissä palkkoja”. Hetkinen. Te nostitte palkkoja 150 euroa ensimmäisen kerran 30 vuoteen.

Otteessa haastateltava tarjoaa selityksen, jossa poliitikkojen suhtautuminen liikkeen agendaan on ollut lähtökohtaisesti positiivinen. Kahden minuutin puheenvuorossaan haastateltava kuitenkin kääntää positiivisuuden nopeasti kriittiseksi kannanotoksi: poliitikot ovat suhtautuneet mieluisasti liikkeen toimintaan hyötyäkseen toiminnasta itse poliittisesti. Vaikka poliitikko asetetaan kaksoisasemaan – aihetta kannattavaksi liittolaiseksi ja kritiikkiä rauhoittelevaksi jarruksi – on aktivistin kanta lopulta selvä, sillä hän argumentoi määrätietoisesti ääntään korottaen toteutettujen palkankorotuksien olleen poliittista silmälumepeliä. Otteessa haastateltava näkee siis poliitikot ryhmänä, joka on kiinnostunut yhteiskuntaa muuttavien toimenpiteiden sijasta omasta poliittisesta asemastaan, ja jolle varhaiskasvatuksen palkkaukseen myönteisesti suhtautuminen oli vain eräs keino aseman lujittamiselle. Samalla haastateltava haastaa poliitikkoja asemoitumalla itse ilmiön asiantuntijaksi huomauttamalla, että 150 euron korotus on historiallisesta näkökulmasta olematon kompensatio.

Liike aiheutti myös jännitteitä, jotka heijastuivat puolueiden väliseen kamppailuun näkyvyydestä. Haastateltavien kokemus oli, että aktivoitumisen sijaan puolueet pikemminkin latasivat liikkeelle paineita tuoda puolueille näkyvyyttä. Tässä mielessä kamppailu imagosta hämärsi ja hankaloitti liikkeen mahdollisuuksia pysyä itse asiassa eli korkeamman palkkauksen ajamisessa. Haastattelut paljastavat samalla piirteitä, jotka täydentävät aikaisempia tulkintoja yhteiskunnallisten liikkeiden suhteesta valtioon suomalaisessa kulttuurissa:

T: Iha varmasti. Haluuks muuten viel kertoo tosta painostamisesta, onks sulla tarkemmin?

H: Sellaset tulee messengeriin (ivallisesti) et ”noni nyt tuol puhujalistalla on tämä puolue mutta meidän puolue ei ole ja.. tai jotain niinku, että nyt olisi tärkeää tai niinku että, että tuo joka tuolla on ni se on aikasemmin sanonu näin ja näin ja nyt se sanoo noin ja noin. [...] ihan ku me oltais joku viranomainen. Meidän pitäis olla jotenki tasapuolinen, kaikkia puolueita. Et ihan ku me oltais puolueita varten. Ei me olla mikään puolueiden esiintymisareena, jotka kutsuu kaikki puolueita tasapuolisesti puhumaan. Vaan niinku ne saa tulla mukaan, meidän mukaan.

Otteessa haastattelija esittää jatkokysymyksen painostamisesta, koska aktivisti oli nostanut painostamisen aikaisemmin esille. Jatkokysymyksen seurauksena aktivisti kuvaa ivallisesti painostajaa (ilmeisimmin jonkin puolueen edustajaa) lainaten, miten puolueet pyrkivät ohjaamaan aktivistien toimintaa messenger-viesteillä. Aktivistin siteeraamassa lainauksessa kritisoidaan esiintyneen puolueen valintaa siksi, koska puolueella on ristiriitainen viesti. Osa puolueista pyrki siis ilmiantamaan puolueiden joukosta ne, jotka eivät olleet kannoissaan säännönmukaisia. Aktivisti puolestaan haastaa näkemyksen, jonka mukaan liikkeen pitäisi kohdella puolueita tasapuolisesti tai olla heitä varten. Haastatteluista välittyy kokonaisuudessaan kuva, jonka mukaan puolueet suhtautuvat liikkeen toimintaan vakavasti – liikkeeltä halutaan huomiota ja jopa edellytetään tasapuolisuutta. Samalla liike nähdään pikemminkin esiintymisareenana kuin puoluepolitiikkaa täydentävänä kumppanina.

Ammattiliittoja, erityisesti Opetusalan Ammattijärjestöä OAJ:ta, kritisoiitiin haastatteluissa erilaisin perustein. Haastateltavat suhtautuivat positiivisesti ammattiliittojen tarjoamaan apuun ja pitivät ammattiyhdistystä lähtökohtaisesti heidän liittolaisenaan. Toisaalta haastateltavat kokivat, että etenkin OAJ pyrki vähättelemään naisliikkeen toimintaa. Haastatteluiden mukaan OAJ pyrki säilyttämään kantansa päällimmäisenä palkkojen määrittäjänä ja vaati, että Ei leikkirahaa –liike keskittyisi kampanjoimaan lähinnä arvostuksen lisäämisen puolesta. Vähätteleväksi kuvaillun asenteen lisäksi haastateltavat kertoivat, että OAJ pyrki haalimaan aktivistien saavutuksia omiin nimiinsä. Samanaikaisesti aktivistit ihmettelivät ammattiliittojen aikaisempaa toimintaa ja sitä, miksi varhaiskasvatuksen palkkauksen taso on ylipäänsä pysynyt pitkään niin alhaisena liittojen mittavista resursseista huolimatta.

Kriittisen suhtautumisen vallitsevuutta haastatteluissa kuvastaa se, että seitsemästä haastateltavasta kuusi nosti tavalla tai toisella oma-aloitteisesti esille ongelmallisen suhteen erityisesti OAJ:seen. Haasteellinen suhde ammattiliittoihin¹² nousi haastatteluissa esille ohimenevissä hetkissä. Haastattelupuhe oli välillä nopeaa, ikään kuin haastattelijan olisi tiedetty olevan tietoinen vallitsevista erimielisyyksistä tai ikään kuin konfliktista suhdetta liittoihin olisi vaikea sanallistaa tai edes ymmärtää. Eräs aktivisti ajautui kuvailemaan jännitteitä seuraavasti osana pidempää kerrontaa, joka liittyi alun perin liikkeen yleiseen toimintaan ja käynnistymiseen:

H: Siel lähettää kaiken maailman ammattiliitoista ihmisii, niinku korkeet pomot kaiken maailman lastentarhanopettajille viestii, et miks te teette noin, teidän pitäis tehdä näin. Et onks tää tällasta? Ilmeisesti se on. Et aikamoista pelii.

Otteessa aktivisti kuvaa, miten ammattiliittojen korkeassa asemassa olevat henkilöt kritisoivat liikkeen toimintaa, ja miten “pomot” itse pyrkivät ohjaamaan aktivisteja. Otteesta nähdään, että poliitikkojen tapaan ammattiliittojohtajat turvautuivat lähettämään yksityisviestejä yksittäisille lastentarhanopettajille. Aktivisti nimeää toimintatavan ”aikamoiseksi peliksi” ja kuvaa sen epärehelliseksi, omia intressejä ajavaksi toiminnaksi. Ilmaisulla peli voidaan toisaalta viitata sääntöjä tai kaavaa noudattavaan prosessiin. Ei olekaan yllättävää, että kaksi aktivistia käytti haastatteluissa ilmaisua “kabinetti” kuvaileessaan prosessia – sen sijaan, että ammattiliitot olisivat olleet valmiita keskustelemaan avoimesti, heidän epäiltiin suosivan suljettujen seinien sisällä tapahtuvaa toimintaa. Aktivistit kuvailivat myös liikkeen ja liittojen välistä jännitettä osana konkreettisia tapaamisia ammattiliittojen kanssa:

H(1): Aika hankalana oon kokenut.. me ollaan saatu liitoilta aika hyvää tukea ja tällasta niinku, siis me tehtiin niit palkankorotusesityksiä, me saatiin tosi hyvää tukea, tukea siihen liittyen. Mut sit tämmönen niinku, ku on henkilökohtaisesti tavannu, oon tavannut tota noin esimerkiks OAJ:n edustajia [...] niin sielä on aika semmonen, en tiedä, skeptinen ja semmonen, ja semmonen aika tota, et et joutuu aika paljon perustelevaan ylipäätänsä olemassa oloansa ja sitä että onko tällä nyt mitään merkitystä. [...] Ja sit kuitenkin saa vähän niinku sillai semmosta niinku märkää rättiä sieltä.

¹² Aktivistit puhuivat usein ammattiliitoista monikossa, mutta tarkat kielteiset kuvailut kiinnittyivät poikkeuksetta OAJ:hin. Haastattelupuheiden vaihtelevuudesta johtuen tekstissä käytetään sekä monikkoa ”ammattiliitot” että OAJ:ta silloin, kun aktivistit nostavat OAJ:n esille.

H(2): No heti ekana tulee mieleen se, että me viimeks tavattiin OAJ. Nii sieltä tuli kommenttii viimeisenä, et mehän ollaan ne, jotka nää palkat määrittää. Tai niinku. Sellanen viesti että ihan turhaa te likat siinä niinku ulisette, et me ollaan nää, jotka tekee nää sopimukset näistä palkoista.

Ensimmäisessä otteessa aktivisti kertoo ammattiliittojen antaneen hyvää tukea, mutta päätyy kuitenkin kertomaan, että OAJ:n suhtautuminen on ollut viime kädessä kriittistä. Haastattelupuhe kertoo ristiriitaisesta suhtautumisesta ammattiliittoon, jonka ei olla vakuututtu olleen aktivistien puolella. Jälkimmäisessä haastatteluotteessa toisen aktivistin suhtautuminen on vastaavanlainen, mutta näkemys OAJ:sta on kriittisempi. Aktivisti kertoo, että liike ei ole saanut ammattiliitolta juurikaan tunnustusta ja tulkitsee OAJ:n pitävän liikettä ”valittavien naisten joukkona”, jolla ei ole asemaa palkkojen määrittäjänä. Tässä tapauksessa kyse ei ole enää siitä, että ammattiliitto haluaisi ohjata tai osallistua liikkeen toimintaan. Sen sijaan liiton viesti on selvä – palkka-aktivistien toiminta on itsessään turhaa. Ilmaisuihin ”ulisevista likoista” antaa ymmärtää, että sukupuolten välinen valta on määrittänyt samapalkkaisuusliikkeen ja ammattiliiton suhdetta merkittävästi. Kysymys toimijoiden sukupuolesta nostettiin esille myös haastattelussa käsiteltäessä OAJ:ta:

H: Mut ne [OAJ] ei oo halunnu tehdä mitään. Kuka siellä istuu? Siellä istuu patriarkaatin edustaja, joka itse vetää montako sataatuhatta vuodessa, muistelen, 250 tuhatta. 250 tuhatta euroa vuodessa palkkaa nostava miesoletettu. Mitä hän on tehnyt näille aloille? Ei yhtään mitään. Onko hän kehottanut lakkoon? Ei. Jos ois kyse Paperiliitosta niin ne olis ollu lakossa jo kolme kertaa vuodessa. Että kyl mun mielestä niinku on iso peiliin katsomisen paikka liitoilla. Aivan ponnetonta vaikuttamista.

Haastattelupuheessa aktivisti esittää liittojen vaikuttamistyön olleen surkeaa, sillä palkat eivät ole nousseet eikä vaatimuksia ole vauhditettu esimerkiksi lakoilla. Sukupuolen keskeinen asema nostetaan esille puhumalla miesvaltaisen Paperiliiton lakkokäytänteistä ja patriarkaatista. Näillä ilmaisuilla OAJ:sta rakennetaan kuvaa sukupuolisokeana tai miesten oikeuksia etusijalle asettavana liittona. Toistamalla ilmaisua 250 tuhannen euron vuosipalkasta aktivisti niin ikään painottaa, että sukupuolten palkkaerot todentuvat OAJ:n sisäisessä hierarkiassa. Miesjohtajat taas nähdään kyvyttöminä ymmärtämään edustamiensa työntekijäryhmien tilannetta.

Kun tarkastellaan aktivistien tapaa kuvata suhdettaan poliitikkoihin ja ammattiliittoihin, huomionarvoista on, että nämä molemmat ryhmät esiintyivät haastatteluissa selkeästi enemmän kielteisessä kuin myönteisessä yhteydessä. Selkeästi tätä havainnollisti erään aktivistin epäsuora

huomio, jossa hän nosti mediakohtaamiset myönteisiksi tapaamisiksi juuri siksi, koska ”ei oo tarvinnu tavallaan mennä altavastaaajana perustelevaan jollekin ylimieliselle taholle, että miks te nyt tänne tuutte”.

Ammattiliittojen kannalta keskeisin kysymys lienee se, miksi ja miten työntekijöiden työehtoja ajava ammattiliitto kehystetään järjestelmällisesti ongelmaksi sellaisten aktivistien toimesta, jotka pyrkivät kampanjoimaan varhaiskasvatuksen korkeakoulutetuille korkeampaa palkkaa? Puolueiden tapaan ammattiliitot haluavat esiintyä tasa-arvon puolestapuhujina, mutta samanaikaisesti ne haluavat sekä säilyttää asemansa palkkojen määrittäjänä että antaa vaikutelman siitä, että myös naisvaltaisten alojen palkkaus on ollut heidän agendallaan. Palkka-aktivismi voi puolestaan asettaa ammattiliittojen legitimitetin kyseenalaiseksi. Tällöin korporatistisen sopimisen perinteen ja tähän liittyvän konsensuksen ylläpitäminen näyttäytyy tärkeämpänä kuin vallitsevien palkkauskäytänteiden radikaali haastaminen (ks. Koskinen Sandberg 2018; Koskinen Sandberg & Saari 2018; Saari ym. 2019). Tilanne palauttaa pohtimaan myös väitteitä ammattiyhdistysliikkeen sukupuolisokeudesta (ks. Martikainen & Ylipietilä 1992; Nummijärvi 2004, 50–51). Vaikuttaakin siltä, että ammattiliitot ovat vastahakoisia puuttumaan syviin palkkakuiluihin silloin, kun kyseessä ovat naisvaltaiset alat.

Puolueet pitivät puolestaan symbolisesti tärkeänä sitä, että juuri he saisivat esiintyä varhaiskasvatusalan palkkojen puolestapuhujana ja tasa-arvon edistäjinä. Pitkään vallinnut tieto naisvaltaisten alojen palkkauksen eriarvoisuudesta todentuu ristiriitaisuuksien läpäisemässä jännitteessä. Konkreettiset toimenpiteet palkankorotuksista uhkaavat jäädä puoluepelin alle, kun samanaikaisesti häilyvä konsensus vallitsee siitä, että jotain olisi tehtävä.

Ajatus aktivisteista korporatististen käytänteiden häirikköinä on haastatteluaineiston perusteella yksi mahdollisista tulkinnoista. Häiriköksi asemoitumisesta seuraa aktivisteille kaksoisvirka, jonka takia he joutuvat tasapainottelemaan aktiivisen (tilan tarjoaminen puolueille) ja passiivisen (siirtyminen sivuun ammattiliittojen edeltä) toiminnan välillä. Tämä on kuitenkin vain yksi tulkinta. Toisaalta aktivistit eivät pelkäävät häiriköineet totutun sopimisen kaavamaisuutta ja läpäisemättömiä kabinetteja vaan näyttäytyvät myös varteenotettavana uhkana järjestelmälle.

Tästä kielivät esimerkit niin poliitikkojen kuin ammattiliittojen edustajien tavoista pyrkiä yksityisviestein vaikuttamaan aktivistien toimintaan.

6.1.2 Julkiset merkityskamppailut varhaiskasvatuksen ammatista ja palkkaerosta

Jännitteet aktivismin kentällä eivät koskeneet ainoastaan politiikan ja korporatistisen sopimisen kenttää. Toinen keskeinen jännite koskee aktivistien vaatimusten julkista vastaanottoa eli sitä, miten uutismediat, poliitikot, ammattiliittojen edustajat ja tavalliset kansalaiset kommentoivat Ei leikkirahaa –liikkeen vaatimuksia varhaiskasvattajien palkkojen nostamiseksi. Yhtäältä kyse oli varhaiskasvatuksen työnkuvaa (mitä työ on ja mitä se ei ole) koskevasta merkityskamppailusta ja toisaalta merkityskamppailuihin tiiviissä yhteydessä olleesta varhaiskasvatuksen palkkauksen tasosta (kuinka paljon kuukausipalkkaa varhaiskasvatuksesta ja lastenhoitamisesta tulisi saada). Kolmanneksi haastatteluissa nousivat esiin aktivismin sinänsä herättämät ristiriitaiset mielikuvat. Haastattelut osoittivat selvästi, että aktivistit olivat tietoisia tavasta, jolla varhaiskasvatuksesta työnä puhutaan ja neuvotellaan. Jännitteessä kyseessä eivät tällöin olleet pelkät lukumääräiset palkankorotussummat tai liikkeeseen kohdistunut yleinen asenneilmapiiri. Sen sijaan kamppailuja käytiin siitä, millaista työtä varhaiskasvatus on tai miten sukupuolten välinen palkkaero tulisi todellisuudessa ymmärtää.

Haastatteluita yhdisti myös eräs ristiriita. Aktivistit usein totesivat liikkeen suureen osallistujamäärään vedoten, että liikkeeseen on suhtauduttu julkisessa keskustelussa myönteisesti. He korostivat, että etenkin perheet ovat ottaneet liikkeen sanoman positiivisesti vastaan. Tästä huolimatta kuusi haastateltavaa seitsemästä nosti kuitenkin ensimmäisenä esille kielteisiä näkemyksiä kysyttäessä heiltä liikkeeseen kohdistetuista asenteista. Tyypillistä vastauksissa oli myös myönteissävytteinen aloitus, josta siirryttiin nopeasti, ja huomattavasti painavammin, asenteiden varjopuoliin. Siksi haastattelupuheen perusteella voidaankin väittää, että aktivistit kuvasivat julkisen asenneilmapiirin ensisijaisesti ongelmalliseksi. Haastattelupuhe ikävistä kohtaamisista ei siten kerro vain näiden olemassaolosta, vaan ikävien kohtaamisten erityisestä merkityksestä:

T: Haluuks eka kertoo et millaisia asenteita sä oot kohdannu? [...]

H: Haahah.. mulla löytyy niin monta esimerkkiä toho (tauko). Aahh. [...] No siis ymmm (tauko). ”No kyllä markkinatalous kato hoitaa”. Jos on kysyntää ni ni (naurua). Se ei nyt ihan tällain tälläsena niinku julkisten palveluiden alla ihan mee tollain (naurua).

Haastatteluotteessa aktivisti toteaa nauraen, että hänellä on esittää monta esimerkkiä erilaisista asenteista. Hän kertoo kohdanneensa esimerkiksi väitteitä markkinataloudesta, joka pitää huolen palkkauksen tasosta. Samalla aktivisti haastaa väitteen totuusarvon. Nauru haastattelupuheen alussa kertoo siitä, että aktivisti tulkitsee haastattelukysymyksen käsittelevän negatiivista, joskin lähes käsittämätöntä, suhtautumistapaa. Aktivistin kuvaaman asenteen mukaan palkat ovat seurausta markkinajärjestelmästä, jolloin ne palautuvat kysynnän ja tarjonnan mekanismeihin. Tämän ajattelutavan mukaan palkkoihin ei pitäisi vaikuttaa markkinoiden ulkopuolisilla toimenpiteillä. Varhaiskasvattajien näkökulmasta kuitenkin ongelmana oli juuri se, että markkinat eivät toimi: olihan Ei leikkirahaa –liikkeen alkusysäyksenä pääkaupunkiseudulla paljastunut kuntien välinen palkkakartelli, joka piti palkat alhaisina työvoimapulasta huolimatta.

Markkinatalouteen perustuvat argumentit eivät olleet ainoa tapa, jolla palkka-aktivismia vastustettiin. Haastatteluissa nousi esille näkemys, jossa hoiva-aloja pidettiin itseisarvoisesti alempiarvoisena suhteessa vientiyrityksiin. Lisäksi aktivistit pitivät tyypillisenä väitettä, jonka mukaan hoiva-aloille suuntautuminen on naisten omana valinta. Tämä näkemys korostaa, että ammatit ovat luonnostaan eri tavoin palkattuja, jolloin alan palkkauksella ei ole lainkaan tekemistä sukupuolen tai muiden sosiaalisten erojen kanssa. Haastateltavat haastoivat aktiivisesti näitä palkkaukseen kohdistettuja epäpoliittisia näkemyksiä:

H: [T]ää tämmönen niinku keskustelu palkan suhteen että on epätasa-arvoista nostaa jonkun yhden ryhmän palkkoja koska sitte kaikkien ryhmien palkko-. Sehän on niinku ihan höpöhöpöä! [...] tää diskurssi siitä, että emme voi varhaiskasvatuksen palkkoja nostaa, koska sitten kaikki nappia painavat insinöörit, jotka lähtökohtaisestikin saa enemmän rahaa siitä, että ne osaa painaa nappia kun että ne kasvattais eläviä olentoja, tai insinöörien napinpainamisesta on laskenta paljon se niinku tuottaa, mut niin on varhaiskasvatuksesta, et jokainen euro tulee seittämänkertaisena takasin.

Otteessa aktivisti kritisoi näkemystä, että kaikkien alojen palkkoja pitäisi nostaa samanaikaisesti. Hän myös haastaa insinöörien korkean palkkauksen luonnehtimalla työtä ”napinpainamiseksi”. Haastateltava kääntää siten päälaelleen ajatuksen, jossa teknistä työtä pidetään haasteellisena ja tarjoaa sen sijaan näkemyksen, että ihmisten kasvattaminen on sekä vastuullista että

yhteiskunnallisesti tuottavaa. Aktivistit eivät siis pelkästään kuvailleet kohtaamiaan argumentteja vaan myös haastoivat niitä. Lisäksi kahdessa haastattelussa esiintynyt insinöörin figuuri kuvastaa, että juuri sukupuolen mukaan eriytynyttä palkkausta pyrittiin politisoimaan. Tässä mielessä haastateltavat eivät nähneet varhaiskasvatuksen palkkauksen olevan oma irrallinen epäkohtansa vaan palkkaus kehystettiin keskeiseksi tasa-arvo-ongelmaksi.

Suurin osa yleistä ilmapiiriä ja kommentoijien asenteita käsittelevästä haastattelupuheesta käsitteli sitä, millaisena varhaiskasvattajan ammatti ymmärretään ja millaista kuvaa ammatista tuotetaan. Haastatteluissa aktivistit nostivat esille ilmaisia, joilla varhaiskasvatusta rinnastettiin helppona pidettyyn työhön. Näissä kohdatuissa väitteissä annettiin silloin ymmärtää, ettei varhaiskasvatusalan tulekaan olla korkeammin palkattua.

T: Onko jotain tiettyjä asenteita tai kohtaamisia mitkä on jäänyt sun mieleen suhteessa tähän palkkakysymykseen? Tai omaan kampanjointiin.

H: Ehkä eniten sellanen niinku asennoituminen että miks te tarviitte muka enemmän palkkaa. [...] Ehkä ihan sitä kommentointia ihmisiltä ja sitte siis nii. Lähinnä se just, että (ironiseen sävyyn) et ”miks te, miksette te, tehän, ettehän te siel, tehän vaan leikitte ja laulatte, miks te tarvisitte enemmän palkkaa?”. Et ei oikeen ymmärretä sitä, että minkä takia, minkä takia tarvitaan sitä palkkaa enemmän. ”Ite ootte valinnu tän alan”. Jaaa.. nää tämmöset.. (pitkästyneesti ja hitaasti).

Haastateltava kuvailee tilannetta, jossa aktivisteja kyseenalaistetaan korkeamman palkan pyytämisestä väittämällä, että varhaiskasvattajat lopulta vain leikittävät ja laulattavat lapsia. Haastatteluotteen lopun pitkästynyt äänensävy ja toteamus ”näistä tämmösisistä” viestii, että kyseessä ei kuitenkaan ole poikkeustapaus. Kuvattu asenne ei myöskään ollut ainutlaatuinen, vaan viisi haastateltavaa toi esille suhtautumisen, jossa varhaiskasvatusta kuvataan lasten hoivaamiseksi. Usein suhtautuminen esitettiin vähättelevien ilmaisujen muodossa. Aktivistit käyttivät useissa haastatteluissa identtisiä ilmauksia, joilla he olivat kuulleet varhaiskasvatusta luonnehdittavan. Aktivistien välillä esiintyneitä sanatarkkoja ilmaisia olivat kuvaukset varhaiskasvatuksen työstä kurahousujen vaihtamisena tai sylin ja hoivan tarjoamisena. ”Leikittämisen ja laulattamisen” lisäksi haastatteluissa mainittiin tavat puhua varhaiskasvattajista ”kivoina täteinä, jotka lukee kirjaa”, varhaiskasvatuksesta ”lasten tarhaamisena ja hengissä pitämisenä” ja päiväkodeista ”lapsiparkkeina”. Lännen Median kerrottiin ottaneen osaa

negatiiviseen kehystämiseen uutisoidessaan aktivistien vuoden 2019 keväisestä mielenilmauksesta ja kutsuessaan erästä liikkeen aktivisteista ”puuhaäidiksi” (Satakunnan Kansa 2019).

Julkisessa merkityskamppailussa oli kyse tavasta ymmärtää päiväkotia ja siihen rinnastuva toiminta niin lasten kuin päiväkodin henkilöstön osalta. Aktivistien vähätteleväksi kokemilla ilmaisuilla varhaiskasvatus rinnastettiin helppoon ja vaivattomaan työhön. Lisäksi kamppailuja käytiin aktivistien ja julkisen yleisön välillä myös siitä, millä tavoin palkkaeroa on mahdollista oikeuttaa tai kiistää. Palkka-aktivistien kannalta keskeistä oli, että kamppailut merkityksestä sumensivat varsinaista pelikenttää eli kiistaa varhaiskasvatuksen palkkauksesta. Aina kyse ei kuitenkaan ollut merkityskiistoista. Aktivistit kertoivat, että varhaiskasvatusta kyseenalaistettiin myös ammattina itsessään.

H: [M]ulle tuli keskustan miespuolinen kansanedustaja kertomaan et kuinka, kuinka pienille lapsille ei tarvi olla mitään opettajia, et kato ei ne mitään opetusta tarvi, et ne tarvii vaa hoivaa ja syliä ja ihan keltä vaan.

Ote havainnollistaa näkemystä, jossa koko varhaiskasvatusala kyseenalaistetaan. Ajatus ohittaa siis täysin kysymyksen palkkauksen tasosta ja esittää, että varhaiskasvatuksessa ei yhteiskunnallisena instituutiona ole järkeä. Oteessa palkka-aktivistien vaateet tehdään silloin itsessään mahdottomiksi.

Merkityskamppailuissa samapalkkaisuusaktiivismin vastustajat kehystivät aktivistien vaatimukset kohtuuttomaksi vetoamalla kulttuurisesti totuttuun näkemykseen lasten kanssa toimimisesta ”helppona” työnä. Vastaavasti aktivistit kertoivat, miten vastapuoli pyrki marginalisoimaan kysymystä palkkaerosta painottamalla kunkin yksilön mahdollisuutta valita haluamansa työ.

6.1.3 Poliittiset erimielisyydet liikkeen sisällä

Poliittiset erimielisyydet aktivistien välillä eivät ole ilmiönä uusi tai epätavanomainen osa aktivismia. Erimielisyyksien on arvioitu liittyvän muun muassa aktivistien sosiaalisiin asemiin. (Hunt 2018; Fadaee 2015.) Luvussa esitetään, että niin ikään Ei leikkirahaa -aktivismissa sosiaalisilla eroilla, kuten koulutustaustalla, oli yhteys aktivistien ottamiin (tai aktivisteille avoinna

oleviin) asemiin. Haastattelustrategian osalta merkittävä metodologinen ratkaisu oli kysyä aktivisteilta suoraan liikkeen sisäisistä erimielisyyksistä. Tässä mielessä haastattelupuheet kiistoista eivät ole nousseet itsenäisesti esille samaan tapaan kuin ammattiliittoja käsittelevä haastattelupuhe. Tästä huolimatta erimielisyydet tuotiin haastatteluissa usein esille ennen kuin erimielisyyksiä käsittelevään haastatteluaiheeseen siirryttiin.

Aktivistien väliset poliittiset erimielisyydet olivat pääasiassa seurausta samoihin aikoihin muualla käytävästä varhaiskasvatustilauudistukseen liittyvästä keskustelusta. Lakiuudistuskeskustelussa esitettiin muutoksia henkilöstörakenteeseen ja siihen, kuka saa jatkossa toimia varhaiskasvatuksen opettajana. Uudistukseen asti kasvatustieteiden lisäksi myös ammattikorkeakoulusta valmistuneet sosionomit olivat päteviä toimimaan varhaiskasvatuksen opettajina. Vuonna 2018 voimaantulleen lakimuutoksen myötä 1.9.2019 mennessä sosionomiopintoihin hyväksytyt, ja viimeistään 31.7.2023 valmistuneet saavat enää jatkossa toimia varhaiskasvatuksen opettajina. Lisäksi päiväkodin johtajan tehtävään vaaditaan 2030 alkaen kasvatustieteiden maisterin tutkinto. (OKM 2018.)

Lakikeskusteluksi nimetty kiista kytkeytyi osaksi liikkeessä käytyjä keskusteluja, koska aktivisteissa oli suuri joukko sekä ammattikorkeakoulu- että yliopistotaustaisia aktivisteja. Neljästä alalla työskentelevästä tai työskennelleestä haastateltavasta kaksi oli yliopistokoulutuksen saaneita, kaksi puolestaan ammattikorkeakoulusta valmistuneita. Haastattelujen perusteella lakikeskusteluun suhtauduttiin hyvin eri tavalla. Ensimmäkin keskusteluun liittyi ristiriitaista haastattelupuhetta, jossa ei muodostettu selkeää kantaa vaan ymmärrettiin kiistan eri osapuolia. Tässä suhtautumisessa lakikeskustelun nähtiin kuitenkin rapauttavan liikkeen toimintaa, jolloin aktivistit kallistuivat mielipiteeseen jättää keskustelu liikkeen ulkopuolelle. Toisessa näkökulmassa aktivistit pitivät lakikeskustelua yksiselitteisesti samapalkkaisuusaktiivismin ulkopuolisena kysymyksenä. Tästä syystä keskustelulla ei nähty olevan sijaa liikkeen sisällä, vaikka lakiuudistuksen sisältöön saatettiin ottaa kantaa. Kolmannessa näkökulmassa lakikeskustelun kerrottiin olevan keskeinen osa liikettä, jolloin sen sivuuttaminen tarkoittaisi liikkeen sisäisen solidaarisuuden laiminlyöntiä. Kaiken kaikkiaan osalle aktivisteista lakikeskustelu oli jopa syy liikkeestä jättäytymiselle. Toiset puolestaan kokivat sen turhauttavana ja liikkeen toimintaa häiritsevänä sivuseikkana.

Lakikeskustelun keskeisestä merkityksestä kertoo aktivisti, joka vastaa haastatteluotteessa kysymykseen liikkeen strategioista. Erimielisyyksistä ei siis varsinaisesti kysytty:

H: Et yks mikä oli vahva asia, me tehtiin päätös siitä, että sitä lakikeskustelua suvaita. Et se et ku siel oli se oli ihan järjetön se mylläys siellä, siellä facebook-ryhmässä niin tota se tehtiin tota. Sielt katkastiin kaikki keskustelu sen aiheen ympäriltä. Ja sit toinen oli se että me keskitytään ainoastaan lastentarhanopettajien tai siis nyt siis sehän on vakan korkeakoulutettujen (naurua) ihmisten palkankorotuksiin. Ja näistä kahesta asiasta me pidettiin tosi vahvasti kiinni. Ymmm nyt sitä ollaan nyt sitten, et nää on myös niitä asioita, mitkä todennäköisesti tappo sitä keskustelua siinä kesän jälkeen.

Haastattelussa aktivisti toteaa, että liikkeen strategiana on ollut vahva päätös siitä, että lakikeskustelua ei suvaita. Aktivisti käyttää "järjettömän mylläyksen" tunneilmaisua kuvaillessaan keskusteluun latautunutta jännitettä. Hän on samanaikaisesti refleksiivinen pohtiessaan lakikeskustelun katkaisemisesta seuraavia ongelmia, kuten keskustelun hiljentymistä. Haastattelussa lakikeskustelu asettuu ristiriitaisten merkitysten välimaastoon. Yhtäältä "järjettömän mylläyksen" takia lakikeskustelun kuolettaminen oli välttämätöntä. Toisaalta tästä arveltiin seuraavan yleisempi keskustelun hiljentymisen. Aktivistin reflektio keskustelun hiljentymisestä kertoo siitä, että parhaiden ratkaisujen löytäminen oli lopulta vaikeaa. Lisäksi toteamus liikkeen nykyisestä päämäärästä – "vakan korkeakoulutettujen" palkankorotuksista – tuo esille lakikeskustelun herättämän jännitteisen kysymyksen kohdeyleisöstä. Onko keskittyminen pelkkiin varhaiskasvatuksen opettajien palkankorotuksiin perusteltua, kun jatkossa ammattiin valmistutaan ainoastaan yliopistosta? Ilmausta "vakan korkeakoulutettujen" seuraava nauru voi liittyä osaksi tätä selkeää, mutta nimeämätöntä jännitettä.

Varhaiskasvatuksen ulkopuolisille aktivisteille oli siis tyypillistä nostaa esille ristiriitaisuuksia liittyen lakikeskusteluun. Eräälle aktivistille lakikeskustelu oli yhtäältä liikkeestä poisjättäytymisen syy, sillä hän koki, että liian suuri osa liikkeen toiminnasta on riitelemistä. Toisaalta aktivisti piti kiistaa "lillukanvarsiin tarttumisenä". Hän pohti, miksei lakiuudistus kelvannut nykyisille sosionomeille, joihin uudistus ei joka tapauksessa vaikuttaisi. Aktivisti kuitenkin kritisoi liikkeen Facebook-sivun lakimuutosta käsittelevien keskustelujen sulkemista. Hän tällöin näki samanaikaisesti, että osapuolten ei tulisi riidellä keskenään, ja että keskustelua ei

kuitenkaan pakottamalla saa hiljentää. Tässä ymmärryksessä lakikeskusteluun kiinnittyvät vahvat tunteet nähdään perusteettomina, kun taas toisen aktivistin mielestä tunteet (”järjetön mylläys”) olivat legitiimi peruste rajoittaa keskustelua. Yhteistä varhaiskasvatuksen ulkopuolisille aktivisteille oli, että he paikansivat itsensä kiivaan lakikeskustelun ulkopuolelle ja toimivat näin keskustelun tuomareina ja sovittelijoina kuin konfliktin aktiivisina osapuolina.

Varhaiskasvatuksen opettajat eivät rakentaneet riidasta merkitystä pelkästään toisten osapuolten välisenä vaan osa heistä otti aktiivisesti kantaa lakiuudistuksen sisältöön:

H: Mut tää on sitte, sitte niiden, joilla on se sosionomikoulutus, nii, tää on heidän mielestä niinku väärin. Ja mun mielestä tää on taas oikein, koska on kaks eri koulutusta, jotka on ihan täysin eri. Niin miten muka siit vois (naurua) valmistua samaan ammattiin. Tai et mistä lähtien sosionomi on voinut olla opettaja?

Otteessa aktivisti käsittelee lakiuudistusta, mutta ei kuvaa tästä syntynyttä konfliktia ainoastaan ongelmalliseksi liikkeen toiminnan näkökulmasta. Hänen mukaan on sen sijaan johdonmukaista erotella toisistaan ammattikorkeakoulutaustaiset varhaiskasvatuksen opettajat yliopistosta valmistuneista. Aktivisti erottaa puheessaan ”heidät” omasta kannastaan ja asemoi siis itsensä konfliktin osapuoleksi. Nauru tuo painoarvoa aktivistin argumentille: onhan se erikoista, että kaksi eri koulutusta johtavat täysin samaan ammattiin. Tällöin kiista näyttäytyy aktivistille eriskummallisena, jolloin konfliktin sijasta tilannetta tulisi pitää itsestään selvänä. Suurin osa varhaiskasvatuksen opettajista ei siten osoittanut haastatteluissa empatiaa tai etsinyt kiistalle kompromissia.

Eräs aktivisteista kuitenkin haastoi poikkeuksellisesti vallitsevan ymmärryksen lakikeskustelun epäkeskeisyydestä. Hän kuvasi lakiuudistuskeskustelua muiden aktivistien tapaan ilmaisulla ”myllerrys”. Myllerrys ei kuitenkaan tarkoittanut, että keskustelu olisi pitänyt hiljentää. Sen sijaan kiista näyttäytyi tämän ammattikorkeakoulutaustaisen aktivistin sanoin ”ristiaallokkona”, sillä hän ei tiennyt, kenen puolella seisoi. Aktivisti satoi konfliktin erityisesti osaksi OAJ:n edustajien toimintaa ja kannanottoja. Hänen mukaan OAJ ei toiminnassaan ajanut ainoastaan lakiuudistusta läpi, vaan tuotti samalla jakoa myös nykyisten eri koulutuksen saaneiden varhaiskasvatuksen opettajien välillä:

H: [J]os he pitävät, et heillä on ainoat oikeat lastentarhanopettajat, niin tällasta kiusaamisyhteiskuntaako he haluavat kasvattaa tähän, ajavat varhaiskasvattajien asiaa ja ite käyttäytyvät tolla tavalla [...] Et toi on, toi on niinku varsinkin tällä alalla niinku (naurua) tuplasti oksettavampaa että oikeesti niinku, mitä kentällä tehdään ja mitä sitä tuolla korkeemmalla. Hirveetä.

Aktivisti viittaa haastatteluotteessa OAJ:n edustajien kannanottoihin, joissa on annettu ymmärtää, että OAJ:seen kuuluvat (oletettavasti kasvatustieteistä valmistuneet) varhaiskasvatuksen opettajat ovat ainoita oikeita varhaiskasvattajia. Aktivisti kuvailee toimintaa kiusaamiseksi ja näkee sen erityisesti tuomittavana alalla, josta valmistuu opettajia. Hän asettaa lakikeskustelun laajempaan kontekstiin, jolloin kyse ei ole enää liikkeen toiminnasta tai edes lakiuudistuksen sisällöstä, vaikka uudistuksen sisältöön viitattiinkin. Sen sijaan tämän aktivistin puheessa rakennetaan moraalista jakoa oikean ja väärän välillä. Aktivistin mukaan juuri OAJ:n halventavan ”roastaamisen” takia lakikeskustelua ei voinut jättää käsittelemättä ja rajata liikkeen sisäisistä keskusteluista pois.

“Lakikeskustelu” –ilmaisua käytti kuusi seitsemästä aktivistista. Osa heistä ei myöskään selventänyt, mistä lakikeskustelussa oli kyse. Aktivistit olettivat tutkijan siis olleen tietoinen käydystä kiistasta. Myös tästä syystä konflikti on ymmärrettävä erityisenä osana liikkeen toimintaa. Kahdesta ensimmäisestä analyysiluvusta poiketen oli tässä luvussa kyse aktivistien välisistä poliittisista erimielisyyksistä. Erilaiset haastattelupuheet kertovat siitä, että lakiuudistusta todellakin koettiin eri tavoin. Analyttisessä mielessä konfliktin affektit kohtelivat eri asemissa olevia aktivisteja epätasaisesti. Affekteilla tehtiin eri asioita ja affektit tekivät eri asioita. Yhtäältä aktivistit pelkäsivät affekteja, jonka takia he koittivat hallita ja vaimentaa näitä liikkeen strategisuuden nimissä. Toisaalta aktivistit ihmettelivät affekteja, jolloin niistä myös rakennettiin kuvaa ei-oikeutettuina reaktioina. Kaikissa samapalkkaisuusaktivismiin sisältyneissä jännitteissä ei tällöin ollut kyse aktivistien ja poliittisen eliitin välisistä valtasuhteista tai erinäisistä merkityskamppailuista. Valtasuhteet sen sijaan merkitsivät eroja myös aktivistien välillä. Seuraavassa analyysiluvussa tarkastellaan, mitä jännitteet tarkoittavat aktivistien kokemusten ja toiminnan kannalta. Näkökulma vaihtuu ruumiillisesti koettuihin tunteisiin ja affekteihin.

6.2 Aktivismin kokemuksellisuus

Liikkeen ympärille ja sisälle kietoutuviin jännitteisiin liittyi paljon tunnekuvailuja. Tunnekuvailujen analyysillä voidaan terävöittää jännitteiden poliittista merkitystä. Jännitteet eivät ole jännitteitä missä tahansa ja kenelle tahansa, vaan niitä koetaan ruumiillisesti. Tunnekuvailujen avulla voidaan kysyä, millaiseen asemaan valtasuhteet ja varhaiskasvatukseen liittyneet merkityskamppailut aktivisteja asettivat. Tunnekuvailujen avulla toisin sanoen analysoidaan sellaisen poliittisen subjektiaseman rakentumista, johon samapalkkaisuusaktivismiin sisältyneet jännitteet vaikuttavat. Juuri tästä syystä tunteiden tarkastelu affektiteorian näkökulmasta on tärkeää – melko yksisuuntaisten modernien hallintakäytäntöjen (ks. Rose 1990) sijaan yksilöt voivatkin rakentua monimerkityksellisissä valtasuhteissa. Tunteet ja affektit auttavat taas löytämään tapoja, joilla valta ilmenee (ks. Pedwell & Whitehead 2012, 120; Skeggs & Wood 2012, 134ff; Berlant 2011, 97ff).

Kappaleen alaluvut rakentuvat tunnesanojen, kuten vihan ja pelon varaan. Affektin käsitteellä on tunnesanastosta huolimatta keskeinen tehtävä, koska tunteet käyttäytyvät niin pitkäkestoisina sitoumuksina kuin lyhytaikaisina tunnepurkauksina (esim. Jasper 2018). Esimerkiksi pelko ei tarkoita tutkielman aineiston viitekehyksessä psykologista tunnekategoriaa, jossa yksilö valmistautuu sanonnan mukaan ”taistelemaan tai pakenemaan”. Pelko on usein sen sijaan sosiaalisten suhteiden muovaama pitkäkestoinen affekti. Pyrkimyksenä ei ole esittää, että käsitteistä toinen olisi käyttökelpoisempi. Luvusta sen sijaan käy ilmi, että myös yleiset tunnekategoriat ovat monimerkityksellisiä ja hyödyllisiä analysoitaessa poliittista toimintaa ja toimijoiden välisiä suhteita. Tässä luvussa ensisijaisena käsitteenä käytetään tunteen käsitettä.

6.2.1 Viha ja turhautuminen

Selkein aineistossa esille noussut tunnekuvailu liittyi vihaan ja turhautumiseen rinnastettaviin tunteisiin. Näiden lisäksi raivoon, ärsyyntymiseen ja harmiin rinnastettavat kuvaukset olivat tapa, joilla aktivistit sanallistivat tuntemuksia. Vihan tunnekuvailut kiinnittyivät erityiseksi osaksi liikkeen mobilisoitumista, jonka takia viha on tärkeä osa Ei leikkirahaa -liikkeen toimintaa. Viha ei toisin sanoen ollut seurausta palkka-aktivismiin sisällä tapahtuneesta toiminnasta vaan se oli ennakkoehto liikkeen syntymiselle ja mobilisoitumiselle. Vihan ja mobilisaation yhteys ei ole yhteiskunnallisten liikkeiden kontekstissa uusi ilmiö. Vihan suhde sosiaalisten suhteiden

epätasaisuuteen ja alistaviin rakenteisiin on huomioitu laajalti etenkin feministisessä tutkimuksessa (Hercus 1999; Lorde 1984; Jaggar 1989; Ahmed 2017; Manne 2018). Viha on esimerkiksi keino kanavoida tunteita kuten häpeää tai pelkoa toimintaan eli aktivismiin (Taylor 1996; vrt. Lorde 1984). Vihan lisäksi myös turhautumista on pidetty aiemmassa tutkimuksessa tavanomaisena aktivismin osana, jolle voidaan paikantaa kontekstista riippuen eri selityksiä (suhteessa feminismiin ks. esim. Ahmed 2012; Elomäki ym. 2019a).

Tutkimuskirjallisuudessa on esitetty, että naisaktivistit ovat usein tietoisia vihaan liittyvistä tunnesäännöistä (McAllister Groves 2001; Flam 2005, 21; vrt. Elomäki ym. 2019a). Naisaktivistit ovat siis tienneet, että vihan tunnetta ei kannata näyttää, koska vaarana on, että aktivistit kierrättävät uudelleen länsimaista ”tunteellisen naisen” kuvastoa, jonka mukaan naiset ovat kykenemättömiä tekemään järkeviä päätöksiä. Myös Ei leikkirahaa –liikkeen aktivistit tiesivät vihan esittämisen seuraukset. Aktivisteille tämä tarkoitti puuttumista liikkeen sisäisiin jännitteisiin – kuten eräs aktivisti totesi, aktivistien välistä kiistaa oli hillittävä, jotta liikkeen aktivisteista ei piirtyisi kuvaa ”riitaisina eukkoina”. Tässä mielessä raivo tai viha oli hajottava affekti, jota on hallittava ja hiljennettävä. Huomio riitaisista “eukoista” rakentaa samalla merkitystä vihaisista naisista kielteisillä tunteilla ladattuina eukon hahmoina. Juuri tällaiselta kovalta aktivistit halusivat välttyä, jotta he saisivat mukaansa mahdollisimman suuren joukon jäseniä. Eräs aktivisteista kertoi tunteiden samanaikaisesta esiintymisestä ja hallinnasta toisessa yhteydessä näin:

H: Nythän sit siel kansanliikkees on vähä niinku sellanen tiukkakin keskustelu, jossa mäkin tavallaan, et en enää ollut niin maltillinen ja sanoin OAJ-tyypille et ”hei, 20 vuotta näit ei oo nostettu, et ei oo ihme et ihmiset vähän rupee ajattelee et mitä te oikein teette”.

Otteessa aktivisti toteaa, ettei hänkään ollut “enää” maltillinen huomauttaessaan OAJ:n edustajalle liittojen heikosta edunvalvonnasta. Aktivisti kritisoi haastattelussa OAJ:n toimintaa myös ennen haastatteluotetta, jolloin ilmaus “en enää ollut niin maltillinen” viittaa murrokseen. Ilmaisusta voidaan päätellä, että aktivisti oli ennen tätä hetkeä ylläpitänyt malttiaan sen sijaan, että kyse olisi ollut yksittäisestä maltin menetyksestä juuri tässä tilanteessa.

Suurimmaksi osaksi haastattelupuheissa ei kuitenkaan käsitelty vihan tunnesäännöstöä, vaan se liitettiin liikkeen syntyyn. Aktivisteista lähes kaikki käyttivät tunnesanastoa kertoessaan liikkeen

alkuvaiheista. He kuvailivat esimerkiksi liikkeen käynnistäjän ”suivaantuneen, kimpaantuneen tai tuohtuneen” YLE:n julkaisemasta palkkakartelliuutisesta. Eräs aktivisti totesi, että pääasiallisena syynä oli vanhempien “*aggressiivinen mitä hitto*”. Toinen haastateltava puolestaan tiivisti, että lopulta kaikki lähti ”*raivosta liikkeelle*”. Haastattelupuheet eivät tällöin asettaneet vihaa ja raivoa ongelmaksi vaan korostivat vihan tuottavaa merkitystä – juuri viha eriarvoistavia palkkauskäytänteitä ja kuntien välistä ”herrasmiehsopimusta” kohtaan saivat ihmiset osallistumaan. Useat aktivisteista paikansivat kuitenkin vihan muualle kuin itseensä. He eivät siis todenneet henkilökohtaisesti vihastuvansa vaan kyse oli muiden vihasta, joka aikaansai laajemman liikehdinnän. Tällöin aktivistit asettivat vihan merkittävään asemaan, mutta kuitenkin välttivät rakentamasta kuvaa itsestään vihaisina subjekteina:

H(1): [H]än kimpaantu siitä uutisesta että pääkaupunkiseudulla on palkkakartelli. Että ei kilpailla lastentarhanopettajien palkoilla.

H(2): No se sai alkunsa tuohtuneesta äidistä, joka oli niinku saanu selville oman lapsen opettajat ja myös hoitajat, niinku siis päiväkodissa, tienaavat niin vähän.

Haastattelupuheiden välillä oli kuitenkin myös selviä eroja. Varhaiskasvatuksen ulkopuoliset aktivistit kokivat mobilisoitumisensa syyksi oman arvomaailmansa. Esimerkiksi feministiksi asemoituminen tarkoitti aktivisteille, että ryhtyminen palkkaeroja tasaavaan aktivismiin on tapa toteuttaa ja elää feminististä elämää. Nämä aktivistit selittivät ja analysoivat samalla mobilisoitumisen yhteiskunnallisia syitä. Varhaiskasvatuksen opettajina työskentelevät aktivistit kertoivat puolestaan harvemmin oman aktivoitumisensa johtuvan tietystä (poliittisesta) identiteetistä. Sen sijaan monet alalla työskentelevistä kuvailivat henkilökohtaista kokemusta tai tunnetta vääryydestä:

H: No siis mä luin uutisista täst palkkakartellista. Ja mua alko harmittaa ihan kauheesti. Alalla opiskelevana, melkein jo valmistuneena.. niin.. alko tuntuu siltä, että tää on niinku tosi väärin.

Yllä oleva haastatteluote on poikkeuksellinen esimerkki mobilisaatiota käsittelevästä puheesta tutkielman aineistossa. Ote sijoittuu haastattelun alkuun, jossa aktivistilta kysytään liikkeen käynnistymisestä. Tässä kohtaa haastateltavat puhuivat tyypillisesti tarkkasanaisesti paljastusuutisesta ja liikkeen perustajasta. Otteessa aktivisti kääntää kuitenkin kysymyksen välittömästi omiin tuntemuksiinsa. Aktivisti käyttää harmin ja vääryyden tunnekuvauksia

kertoessaan kokemuksistaan. Hän korostaa vääryyden kokemusta ilmaisulla ”*melkein jo valmistuneena*”. Opiskeluiden eteen käytetty aika alkaa siis tuntua aktivistista hukatulta ajassa, jossa ”herrasmiessopimukset” pitävät palkat tiukasti kurissa. Tämän esimerkin pohjalta on selvää, että viha ei kohdellut aktivisteja samalla tavalla, koska vihaan yhdistetty vääryyden ilmaisu on tapa sanoittaa koettua epäoikeudenmukaisuutta. Varhaiskasvatuksessa työskentelevät aktivistit siis paikansivat tuntemukset itseensä. Alan ulkopuoliset aktivistit taas kertoivat käytänteiden olevan epätasa-arvoistavia, jolloin he nojasivat oikeudelliseen sanastoon henkilökohtaisen kokemuksen sijasta.

Eräitä vihan tunnekuvailuja sisältyi myös mobilisoitumisen ulkopuolisiin tilanteisiin:

H: No siis mä tuun tosi vihakseks. Sit mä koen niinku, sellasta niinku jatkuvaa, niinku mä hämmästyn kokoajan siit et minkälaisii mielipiteitä ihmisillä voi oikeesti olla. Et mä elän tällasessa maailmassa, missä ihmiset oikeesti ajattelee näin. Et mä oon niinku hämmästynyt ja silleen niinku ei hyvällä tavalla. Koko ajan uudestaan.

Otetta ennen aktivistilta kysyttiin, miten hän ajattelee liikkeeseen kohdistetun asenneilmapiirin vaikuttavan itseensä. Haastatteluotteessa aktivisti kertoo tulevansa vihaiseksi. Hän täydentää kokemustaan kertomalla ihmettelevänsä ihmisten mielipiteitä aina uudestaan. Aikamuodot ovat puheessa merkille pantavia: aktivisti ei esimerkiksi kerro *tulleensa* tai *olevansa tullut* vihaiseksi. Hän käyttää preesensmuotoista ilmaisua ”*tuun tosi vihaseks*” huolimatta siitä, että haastattelukysymys on esitetty imperfektissä. Aktivisti ei näin kerro ainoastaan koetuista emootioista, vaan hän samalla ajattelee kokemustensa pätevän myös tulevaisuudessa. Tuleminen vihaiseksi on silloin affektiivinen käytänne, jossa aktivisti ennakoi, että tietyistä kohtaamisista tai asenteista seuraa järjestäen tunne vihastumisesta. Kyse on tällöin pikemminkin toistuvasta rakenteesta kuin satunnaisesti pintaan nousevista tunteista.

Aktivistit tuottivat ymmärrystä vihasta ja turhautumisesta myös selkeiden tunnekuvauksien ulkopuolella. Tällöin tunteet liittyivät liikkeen sisäisiin poliittisiin konflikteihin ja kansanedustajien sekä ammattiliittojen kohtaamisiin. Haastattelupuheissa tyypillistä oli, että tunteet merkityksellistyivät suhteessa vallankäyttäjiiin. Esimerkiksi seuraavassa otteessa aktivisti tuottaa merkitystä raivosta kertomalla aktivismin eteen nähdystä vaivasta ja varhaiskasvatusta

vähättelevästä mieskansanedustajasta. Selkeästi artikuloitu nauru ”*Hah-hah*” ja ilmaisu ”*herra*” rakentavat mieskansanedustajan käytöksestä kuvauksen lähes uskomattomana:

H: Mä olin ollu kymmenen tunti aamu jostain viidestä ulkona hytisemässä [...] ja sitte herra tulee kertomaan mulle näin, et mun ammatti on ihan turha. Hah-hah!

Viha asettui myös osaksi liikkeen sisäisiä konflikteja. Tällöin ilmaisu vihasta oli kuitenkin harvinaisempi, ja aktivistit kuvasivat tunnetta ärsyyntymisenä tai turhautumisena. Esimerkiksi yksi aktivisti ilmaisi ohimenevästi ”*siinä vaiheessa alko itelle tulla sellanen, et pitäkää tunkkinne oikeesti*” puhuessaan liikkeen erimielisyyksistä. Ilmaisussa viha ei ole suuttumuksen tunnekuvausta vaan ”tunkin pitämisen” metafora, jolla korostetaan halua vetäytyä pois käsiteltävästä aiheesta. Toinen varhaiskasvatuksen ulkopuolinen aktivisti totesi, että ”*mulla oikeesti tuli monta kertaa sellanen olo, että tota te kyl ansaitte olla siel palkkakuopassa, koska te ette niinku tee yhtään mitään itse, te pelkästään valitatte*”. Tässä aktivisti rakentaa kokemuksensa suhteessa toisten aktivistien valitukseen. ”Olo” ei siis ole artikuloitu tunne vaan seurausta muiden toiminnasta. Ilmaus ansaitusta palkkakuopasta yhdistettynä korostuneeseen äänensävyyn kuitenkin kertoo, että aktivisti on ärsyyntynyt tai turhautunut. Merkittävästi kaksi varhaiskasvattajaa puolestaan käytti turhautumisen tunnekuvausta viitatessaan lakiuudistuksesta käytävään keskusteluun. Otteissa tällöin vihaisuuden, raivon tai ärsytyksen rakentaminen liittyy keskeisesti muiden emootioihin (harmitukseen siitä, ettei liikkeessä haluttu käsitellä varhaiskasvatuslain muutosta). Aktivistien väliset valtasuhteet laittoivat kiertoon joukon erilaisia emootioita, joita koettiin aktivistien asemasta riippuen eri tavalla.

Tarkastelemalla vihaan liittyviä tunnekuvausta sekä tapaa tuottaa ymmärrystä vihasta on huomioitava, että aineiston perusteella viha ilmaantui erilaisissa yhteyksissä. Tästä syystä vihan osalta on haastavaa esittää kokoavaa johtopäätöstä, jossa tiivistyisi yhteen eri tavat, joilla viha on yhteydessä sosiaaliseen elämään. Kaiken kaikkiaan viha käyttäytyi aineistossa eri tavoin. Se ensinnäkin mahdollisti tai aikaansai liikkeen syntymisen. Toiseksi viha säänneltiin, koska sen epäiltiin vaikuttavan liikkeen kannatukseen. Kolmanneksi viha asetettiin tavalliseksi ja jopa odotetuksi osaksi aktivistien ja eliitin välisiä suhteita, sillä vähättelevien asenteiden aiheuttamaa raivoa pidettiin yleisenä. Neljänneksi viha vaikutti aktivistien välisiin suhteisiin, jonka seurauksena aktivistien motivaatio aktivismiin vähentyi tai loppui kokonaan.

Haastattelujen perusteella viha ja siihen rinnastettavat tunnekuvailut havainnollistavat, että viha affektina ei asetu konventionaaliseen ymmärrykseen vihan negatiivisesta luonteesta, jossa viha siis häiritsee niin ihmisten välisiä suhteita, arviointia, aistimuksia kuin rationaalisuutta (ks. Howes & Hundleby 2018, 232). Selkeimmin tämä on pätenyt naisiin ja feministeihin (Frye 1983, 84ff). Emootioiden negatiivisen ja positiivisen luokittelutavan sijasta voitaisiinkin pohtia, mitä emootiot tekevät ja mitä emootioilla tehdään (Ahmed 2004b). Viha osoittaa, että analyysin rajaus ”kielteisiin” emootioihin ei myöskään tarkoita, että (värittyneestä näkökulmasta huolimatta) naispuoliset aktivistit asettuisivat uhriutuvaan asemaan ilman omaa toimijuutta. Kokemus vihasta oli aktivisteille päinvastoin voimaannuttava kokemus, ja se synnytti sekä vauhditti aktivistien toimintaa. Vihassa ei tällöin ole kysymys jonkin asian vastustamisesta. Viha ei tartu vastustamaansa epäkohtaan ja janoa kosta, vaan se avaa mahdollisuuden erilaisen maailman kuvittelemiseksi ja tekemiseksi. (Ahmed 2004b, 175; Lorde 1984.)

6.2.2 Väsyminen ja uupuminen

Aktivistien mukaan väsymisessä ja uupumisessa oli usein kyse suuresta työn määrästä ja henkilökohtaisen elämän kiireistä. Tässä mielessä kaikkea uupumista tai turhautumista ei voi pitää osoituksena siitä, että juuri naisasia-aktivistien asema olisi politiikan kentällä muita toimijoita epävarmempi. Uupuminen tarkoitti haastattelujen kehyksessä esimerkiksi konkreettista aktivismista poisjättäytymistä. Uupumisen ja väsymisen tunnekuvailuja käytettiin kuitenkin myös yhteydessä, jossa aktivistien tuntemukset olivat seurausta kuluttaviksi koetuista kohtaamisista ja asenteista. Aineistosta voidaan päätellä, että aktivistit väsyivät myös siihen työmäärään, jota virheellisten väittämien ja negatiivisten asenteiden haastaminen vaati. Tiettyjen asenteiden haastaminen siis koettiin itsessään energiaa vieväksi, mutta usein välttämättömäksi toiminnaksi. Vihan tapaan uupumisessa ja väsymisessä oli kyse myös aktivistien välisistä erimielisyyksistä.

Tyypillisesti väsymiseen ja uupumiseen liittyvät kokemukset olivat seurausta satunnaisten kommentoijien tai korporatististen toimijoiden väitteistä. Näissä väitteissä kommentoijat rinnastivat esimerkiksi varhaiskasvatuksen lasten hoivaamiseen, ja palkkaeron he puolestaan esittivät luonnollisena seurauksena markkinajärjestelmästä, jolloin palkkauksella ei väitteen

mukaan ole mitään tekemistä sukupuolen kanssa. Uupumisessa ei kuitenkaan ollut olennaista, että nämä vähättelevät näkemykset varhaiskasvatuksesta vihasuttaisivat ja turhauttaisivat. Haastattelujen perusteella väsymisen ja uupumisen taustalla oli ennen kaikkea tiettyjen asenteiden toistuvuus:

H: Ehkä mikä olis niinku uuvuttanu tai sillai niin.. Ehkä mitä aikasemminkin, ne semmoset tietyt asenteet. Et (naurua) ”miks, miks te tarviitte just sitä ja sitä” (ironinen sävy). Niinku et se arvostuksen puute ehkä. On vähän lytätty sitä omaa työtä nii. Se on ehkä välillä ollu se, se mikä on uuvuttanu. Et miks sitä pitää selitellä miljoonaan kertaan ja taas sitä samaa (naurua) asiaa.

Tämä ote esiintyy haastattelun lopussa, jossa aktivisti pohti aktivismista seuranneita tuntemuksia yleisesti. Hän nostaa esille, että uuvuttavia asioita ovat olleet tietyt asenteet ja näistä seuraava saman asian ”*miljoonaan kertaan selittäminen*”. Aktivisti esittää uupumisen kokemukselle kaksi syytä. Yhtäältä kyse on arvostuksesta ja varhaiskasvatusta vähättelevistä asenteista. Aikaisemmin aktivisti toikin esille, että ihmiset pitivät varhaiskasvatusta lasten leikittämisenä ja laulattamisena. Toisaalta kokemus uupumisesta johtui siitä, että aktivistin piti toistuvien ja usein virheellisten väitteiden takia toistaa samoja asioita uudestaan ja uudestaan. Hän rakentaa väitteistä vähäpätöistä, asiatonta tai jopa tyhmää kuvaa nauramalla ja muuttamalla puheensa sävyä ironiseksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että aktivistin kohtaamilla vähättelevillä asenteilla ei olisi merkitystä. Toinen aktivisti luonnehti asenteita ja näistä seuraavia kokemuksia seuraavasti:

H: Ähh, et mä en ees kauheesti osallistunu sellaseen inttamiskeskusteluun. Just et jos jonkun mielestä lastentarhanopettajat ei ansaitse palkankorotusta, ku se vaan laittelee kurahousuja. Nii, nii tota mä en henkilökohtaisesti ees lähteny mihkään tollaseen keskusteluun mukaan.

T: Sä pystyit vaan ohittaa ne?

H: Joo. Ihan turhaa menee energiaa tollaseen. Et mielummin käyttää energiansa johonkin rakentavaan ja uusien keskustelujen avaamiseen.

Haastatteluotteessa aktivisti kertoo, ettei alkujaan halunnut osallistua ”*inttamiskeskusteluun*”. Inttamiskeskusteluilla aktivisti viittaa jatkuvasti vastaantuleviin näkemyksiin, joissa ihmiset pitivät varhaiskasvattajien työtä lastenhoitona. Jatkokysymyksen myötä aktivisti toteaa, että näissä keskusteluissa ei yksinkertaisesti ole järkeä, sillä ne syövät voimavaroja. Hän kokee, että henkilökohtaisia voimia on sen sijaan syytä säästää rakentavaan toimintaan. Otteessa merkittävää

on ensinnäkin ilmaisu ”inttamiskeskustelusta”. Ilmaisulla aktivisti havainnollistaa, että osa keskusteluista on todellisuudessa yksipuolista jankkaamista sen sijaan, että osapuolet vaihtaisivat argumentteja keskenään. Ilmaisun käyttäminen korostaa myös inttamiskeskustelujen merkitystä koko tehdyn aktivismin kannalta. Ne olivat siis tavallinen osa samapalkkaisuusaktivismia, ja niiden seuraukset (energian kuluminen) aktivisti puolestaan tietää jo etukäteen.

Aktivistien oli tällöin opittava myös tunnistamaan inttamiskeskustelut, jotta henkilökohtaisia voimia kyettäisiin kanavoimaan muualle. Tässä mielessä palkka-aktivistit eivät hallinneet affekteja ainoastaan suhteessa affektien kuten vihan esittämisestä koituviin tai oletettuihin seurauksiin, vaan kunkin yksilön sisällä suhteessa omaan jaksamiseen. Viime kädessä ”inttamisen” sivuuttaminen ja energian kuluminen kertovat siitä, että aktivisteilla (kuten ihmisillä yleensäkin) on rajallinen määrä käytettävissä olevia voimavaroja. Inttamiskeskusteluista aktivisteille koituvat uupumisen tunteet eivät siten ole merkityksetön osa aktivismia, vaan ne kuluttavat energiaa muun toiminnan tapaan, jos keskustelua ei pystytä tai osata ohittaa. Tiettyjen kohtaamisten sivuuttaminen ei kuitenkaan ollut kaikille aktivisteille vaihtoehto. Keskustelua ei tässä tapauksessa kuvattu enää ilmaisulla inttamisesta:

H: Mut siis kyllähän toi on kuitenkin silleen tosi raskasta. (tauko) Niiku kuormittavaa. [...] mulla tulee välillä sellanen olo, mä haluisin muuttaa jonnekin korpeen jonnekin mökille enkä vaan puhuu kenenkään kanssa enää ikinä. Olla ulkona tästä, tästä niinku yhteiskunnasta koska.. (tauko) se vaan tuntuu niin hirveen raskaalta kuunnella koko ajan tollasta.

Otetta ennen aktivisti on kertonut kansanedustajasta, joka torjui aktivistin perustelut varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta vähättelevillä ilmaisuilla. Aktivisti painottaa otteessa muiden aktivistien tapaan vähättelyn toistuvuutta – tietyt kohtaamiset tuntuvat emotionaalisesti ”*hirveän raskailta*” ja ”*kuormittavilta*” juuri sen takia, koska väitteitä joutuu kuuntelemaan ”*koko ajan*”. Haastateltava rakentaa kuormittavuuden merkitystä tunnekuvailujen lisäksi kertomalla tarpeestaan muuttaa tilaan, jossa muita ihmisiä ei ole. Kuvauksessa merkittävää onkin, ettei aktivisti esitä keinoksi aktivismista poisjättäytymistä vaan ihmisiltä ulos sulkeutumista. Preesensmuotoisella haastattelupuheella ”*se vaan tuntuu niin hirveen raskaalta kuunnella koko ajan tollasta*” aktivisti havainnollistaa, että hänen kokemuksissaan ei ole kyse ainoastaan koetuista emootioista. Aktivisti sen sijaan kuljettaa emootiot haastatteluhetkeen ja ennakoituun tulevaan.

Toistoon liittyvässä uupumisessa ja väsymisessä oli kyse myös OAJ:n toiminnasta ja varhaiskasvatustaloudistukseen liittyvän keskustelun rajoittamisesta ja keskusteluun kantaa ottamattomuudesta. Erityisesti yhden ammattikorkeakoulutaustaisen aktivistin osalta lakiuudistus herätti ristiriitaisia emootioita. Hän pohti haastattelussaan keskustelujen hiljentämisen mahdollisuutta, mutta päätyi johtopäätökseen, jossa keskustelujen lakkauttaminen olisi merkki ihmisten vaimentamisesta – tällaista toimintaa ei aktivistin mukaan olisi voinut liikkeessä hyväksyä. Kiistat ja mielipide-erot liittyen lakiuudistukseen saivat aktivistin kuitenkin väsymään:

H: Mutta niinku se keskustelu kävi silleen vähän rankaks, et se alko enemmän väsyttää se, joka päivähän sä joudut samalla myös, koska ite oon AMK-pohjanen, niin joudut törmää siihen ja perustelemaan sitä [varhaiskasvattajan ammattia AMK-taustalla] (huokaisee). Oli tosi surullista luettavaa esimerkiksi, miten OAJ:n edustajat Twitterissä roastas sosionomeja samaan aikaan, kun me seistään niinku samassa linjassa niitten kans ja ajetaan palkka-asiaa eteenpäin. Se niinku tuntu oikeesti tosi pahalta. [...] niinku, et sitte joka päivä jaksanu lukee siitä, kuinka epäpätevä oot tai et kelpaakaan.

Aktivisti kertoo, että väsyminen oli seurausta OAJ:n edustajien tavoista vähätellä sosionomitaustaisia varhaiskasvatuksen opettajia. Hän korostaa asetelman tuntuneen erityisen ikävältä siitä syystä, koska suuri joukko sosionomeja toimi joka tapauksessa aktiivina liikkeessä. Aktivistin mukaan päivittäin vastaantulevat näkemyksen sosionomien epäpätevydestä tuntuivat siten ”oikeasti tosi pahalta”. Otteessa haastateltava tuottaa merkitystä väsymisestä useilla eri tunnekuvaluilla: ”keskustelu kävi rankaksi”, ”alkoi väsyttää”, ”oli tosi surullista luettavaa” ja ”joka päivä ei jaksanut lukea omasta epäpätevydestään”. Lisäksi haastateltava käyttää otteen alussa preesensmuotoista puhetta ”joka päivähän sä joudut perustelemaan”, jolla emootiot väsymisestä tuodaan osaksi nykyisyyttä – haastattelija vakuutetaan siitä, että ammattikorkeakoulutaustaiset varhaiskasvattajat todella joutuvat pitämään kiinni asemastaan. Aktivistille kiista näyttäytyi siis laajempaan ja omaan asemaan alati kytkeytyvänä kysymyksenä. Tällöin keskeisin syy väsymiselle ei ollut se, pitäisikö lakiuudistusta käsittelevä keskustelu pitää ryhmän sisällä vai ei. Sen sijaan aktivisti korosti, että juuri kanssa-aktivistien välinpitämättömyys OAJ:n toimintaa kohtaan oli syy väsymiselle. Toisten aktivistien ymmärrys lakiuudistuksesta epäolennaisena näyttäytyi toisille aktivisteille siis järjenvastaisena liikkeenä, jossa olennaisia tunteita kuten vihaa pyrittiin vaimentamaan erityisesti liikkeen koherenssin saavuttamiseksi. Tämä

puolestaan sai esimerkiksi sosionomitaustaisissa varhaiskasvattajissa aikaan sen, että he väsyivät kohtaamaansa vähättelyyn.

Haastattelujen perusteella voidaan väittää, että uupuminen ja väsyminen olivat seurausta tämän palkka-aktiivismin kontekstissa kahdesta eri ilmiöstä. Yhtäältä varhaiskasvatuksen työhön ja palkkaukseen liittyvät näkemykset koettiin uuvuttavina, jolloin uuvuttavaa oli sekä näiden jatkuva kohtaaminen sekä asenteita haastava argumentointi, johon aktivistit joutuivat käyttämään energiaa. Uupuminen ei näin ollen ollut seurausta toimijoiden välisistä eroista vallassa, vaan pikemminkin väsymisestä jatkuvasti kierrätettyihin ilmauksiin. Lakiuudistukseen liittyvässä uupumisessa oli niin ikään kyse volyyymistä ja intensiteetistä. Jatkuvasti vastaan tullut vähättely koettiin väsyttävänä. Vähättely kuitenkin liikutti aktivisteja emotionaalisesti eri tavalla, jolloin se loi aktivistien välille ontologisen eron – osa ei nähnyt mistä kiistassa tunteineen on kyse siinä missä toiset uupuivat ja lähtivät.

6.2.3 Voimattomuus ja pelko

Voimattomuuden kokemus tarkoittaa emootiota, jossa aktivistit kokevat tosiasiallisen vaikuttamismahdollisuutensa politiikan kentällä heikoksi. Voimattomuudessa oli myös kyse kokemuksesta, jossa aktivismi vaikuttaa kielteisesti aktiivismin ulkopuoliseen elämään. Ymmärrettävästi voimattomuuden kokemukseen rinnastuneet tunteet ilmenivät erityisesti aktivistien ja valtaa käyttävien toimijoiden välisissä suhteissa, joissa aktivistit kokivat, että heidän saavutuksiaan pyritään vähättelemään tai omimaan. Samalla aktivistit tunsivat, että heitä ei päästetä tiloihin, joissa päätöksiä tehdään. Osa aktivisteista kokikin ammattiliitot ja kansanedustajat muurin kaltaisena läpäisemättömänä esteenä. Metafora muurista ei ole feministisen aktiivismin kentällä poikkeuksellinen, sillä tiettyjä instituutioita on luonnehdittu aktivistien toimesta muurin ilmaisulla huolimatta siitä, että instituutiot olisivat esimerkiksi tasa-arvon (näennäisiä) kannattajia (Ahmed 2012).

Haastatteluiden perusteella pelko liittyi kokemukseen voimattomuudesta, minkä takia voimattomuus ja pelko toimivat tunneparina luvussa. Pelko oli huomattavasti voimattomuutta harvinaisempi tunnekuvailu, jossa ei ollut pelkästään kyse aktivistien ja ammattiliittojen tai

kansanedustajien välisistä suhteista. Yhden aktivistin osalta pelko liittyi aktivismiin yleisemmin, jolloin kyse oli odotuksesta hyökkäyksistä suhteessa verkossa oleviin tiloihin, kuten sosiaaliseen mediaan. Niin ikään myös pelon on havaittu olevan osa feminististä aktivismia internetissä (McGrane 2017; Veletsianos ym. 2018).

Aktivistien ja ammattiliittojen sekä kansanedustajien välistä suhdetta käsittelevästä luvusta ilmeni, että vakiintuneilla valtaa käyttävillä toimijoilla oli aktivistien mukaan sekä tarve esiintyä liikkeen tavoitteiden kannattajana että jarruttaa liikkeen toimintaa. Aktivistit kuitenkin kertoivat myös siitä, miltä vastaanotto heistä konkreettisesti tuntui. Tyypillistä oli, että korporatistiset toimijat kuvattiin esteenä, joka todellisuudessa vaikeuttaa liikkeen mahdollisuuksia ajaa eteenpäin asiaansa:

H: Mut just se ajatus niinku, että onks tää niinku ikinä mahdollista ja jotenkin niinku et. Se muuri on niin läpäisemätön. Et niinku et miten siitä pääsee. Ja vastassa on just nää. Et ihanku niinku me jouduttais taisteleen ammattiliittoi vastaan.

Haastatteluotteessa aktivisti pohtii liikkeen tavoitteita kysymällä, onko tavoitteet oikeastaan ikinä saavutettavissa. Hän kuvaa esiintyneitä haasteita ilmaisulla ”*läpäisemätön muuri*”. Muurin merkitystä aktivisti korostaa pohtimalla muurin ylityspääsemättömyyttä. Hän havainnollistaa myös liikkeen suhdetta ammattiliittoihin sanalla ”*taistelu*”. Taistelun metaforaa puolestaan edeltää ihmettely ”*ihanku niinku me jouduttais*”. Aktivistin ihmettely tarkoittaa, että todellisuudessa liikkeen suhdetta ammattiliittoihin ei yksiselitteisesti voi pitää taisteluna. Ehtomuotoinen verbi ”*jouduttais*” ja ilmaisu ”*ihanku*” tuottavat epäuskoista merkitystä liikkeen ja ammattiliittojen suhteesta sen sijaan, että aktivisti toteaisi liikkeen esimerkiksi ”*joutuvan taistelemaan*” ammattiliittoa vastaan. Voimattomuus liittyy siis erityisesti kulttuurisesta odotuksesta (ammattiliittojen odotetaan olevan palkan eteen kampanjoivan aktivistin puolella) seuraavaan kokemukselliseen ristiriitaan. Vastaavasti ammattiliittojen kerrottiin aiheuttavan niin hankaluutta kuin epämukavuutta:

H: Aika hankalana oon kokenut [...] kun on henkilökohtaisesti tavannut, oon tavannut esimerkiks OAJ:n edustajia [...]. Niin siellä on aika semmonen, en tiedä, skeptinen ja semmonen, ja semmonen aika tota, et joutuu aika paljon perustelemaan ylipäätänsä olemassa oloansa ja sitä, että onko tällä nyt mitään merkitystä. [...] Ja sit kuitenkin saa vähän niinku semmosta, niinku märkää rättiä sieltä. [...] Onks se kuitenkin sitä kabinettimeininkiä se vaikuttaminen sillä tavalla, että ei olla valmiita oleen kauheen läpinäkyviä.

Tässä otteessa kokemus hankaluudesta on tosiasiallisen vastaanoton lisäksi seurausta odotuksesta, joka aktivisteilla on ammattiliittoja kohtaan. Aktivistit ilmentää kokemuksellista ristiriitaa ensinnäkin järjestämällä haastattelupuheen siten, että hän aluksi kuvailee OAJ:n asennetta ilmaisulla ”skeptinen”. Tällöin aktivisti ei esitä selkeää mielipidettä OAJ:n toiminnasta. Tämän jälkeen aktivisti kuitenkin esittää OAJ:n toiminnan ongelmalliseksi käyttämällä ilmaisua ”märkä rätti”. Toiseksi kokemuksellinen ristiriita ilmenee aktivistin tavoissa pehmentää vastapuolen toimintaa empivän puheen keinoin. Hän käyttää ilmaisuja “*aika semmonen*”, “*semmonen aika tota*”, “*joutuu aika paljon*” ja “*saa vähän niinku*”, jotka tuottavat vaikutelman aktivistin ja OAJ:n suhteesta monimerkityksellisenä.

Viime kädessä eräs aktivisti kokoaa kokemuksiaan yhteen käyttämällä niin muurin kuin kabinetin metaforaa sekä pelon tunnekuvailua. Otetta ennen aktivistilta on kysytty samapalkkaisuusliikkeen kohtaamista asenteista liikkeen alkuaikoina.

H: Sellanen toodella kova sellanen muuri, tai sellanen niinku, mitä pitäis nyt sit hakata. Et sellanen pelottava, ehkä tavallaan pelottava, koska onhan se sellanen niinkun etuoikeutettu ryhmä, jolla järjestäen palkat on vaan parempia [...] Sellanen ajatus on tullu myös et, jotenkin se mis asiat oikeesti päätetään niin, niin se on niin sellasta sisäpiirii ja kabinetihommaa ja sit siel on jotain korkeita varhaiskasvatuksen johtajii, jotka ei oo ees keskusteluis mukana, et ne pääsee täysin niinku, et sit jotkut poliitikot jossain valtuustos puhuu, mut niinku se korkein valta on jossain ihan muualla. Ja niinku se on niinku konservatiivinen. Et tuntuu, et niinku valta on monella tavalla konservatiivinen.

Lainauksessa aktivisti esittää kaksi asiaa. Hän ensinnäkin kokee pelottavaksi muuriksi (aikaisemmin haastattelussa viittaamansa) vanhempien miesten asenteet, jotka pitävät palkkoja ”*luonnonlakimaisina*” totuuksina. Toiseksi aktivistista on alkanut tuntua siltä, että päätökset kuuluvat oikeasti pienille sisäpiirille. Hän korostaa, että valta tuntuu ennen kaikkea konservatiiviselta. Myöhemmin aktivisti täydentää vielä kerran:

H: “Valta on sellasis käsis et tulee sella-semmonen--, toivottavasti kukaan ei murskaa meit jotenkin, tai mua, tai jotain sellasta. Onhan se vähän pelottavaa”.

Rikkaasta (ja näin ollen poikkeuksellisesta) pelon tunnekuvailusta huolimatta aktivistin puheessa korostuu muiden aktivistien tapaan merkityksen tuottaminen, jossa muuri on niin läpäisemätön,

että sitä on hakattava. Muurin pystyttämisestä ovat vastuussa etuoikeutetussa asemassa olevat vanhemmat miehet, jotka näkevät nykyisen status quon olevan seurausta luonnollisesta järjestyksestä. Aktivistit tuottaa puheessaan myös merkitystä konservatiivisen vallan kasvottomuudesta, joka tekee vallasta myös pelottavampaa: valtuustoissa puhuvien poliitikkojen yläpuolella on *“korkeiden varhaiskasvatuksen johtajien”* joukko, jotka todellisuudessa päättävät asioista pysymällä itse päivänvalolta piilossa. Valta voi siis näin *“murskata”* aktivisteja. Aktivistin tapa kuvata voimattomuuden merkitystä erosi muista aktivisteista siinä, että puheessa ei korostunut ristiriidan merkitys, vaan kokemus voimattomuudesta tai pelosta tuotiin selkeämmin ilmi. Ero voi olla seurausta siitä, että aktivisti ei nimennyt selkeästi ammattiliittoja, jolloin puhe ei rakentunut suhteessa siihen kulttuuriseen ristiriitaan, johon muut palkka-aktivistit asettuvat kritisoidessaan ammattiliittoja. Sen sijaan tässä haastattelupuheessa kyse oli yleisemmästä samapalkkaisuusliikkeen asemasta suhteessa valtaapitäviin.

Aktivistien tapaa puhua vallasta ja vaikuttamisen mahdollisuuksista yhdisti kokemus oman vaikuttamisen voimattomuudesta. Voimattomuus ei kuitenkaan tarkoittanut, että edellytyksiä toiminnalle ei olisi olemassa lainkaan, tai että muurit olisivat niin lujia, että niiden kaataminen olisi käytännössä mahdotonta. Sen sijaan valtaa pyrittiin myös haastamaan, kritisoimaan ja paljastamaan. Niin suorat kuin epäsuorat tunnekuvailut voimattomuudesta kuitenkin kertovat siitä, että kyse ei ollut ainoastaan ikäviltä tuntuista tai raivostuttavista asenteista, vaan valtasuhteet aktivistien ja valtaapitävien toimijoiden välillä todella mietityttivät aktivisteja. Viime kädessä vallan merkityksestä kieli myös liikkeen strategisuutta koskevat haastattelupuheet. Yksi aktivisti kertoi esimerkiksi pidättäytyvänsä feministisen sanaston, kuten *“setämiehen”* ilmaisulta tietoisesti, koska hän ajatteli sanaston herkistävän päättävissä asemassa olevia. Poliittinen voimattomuus tarkoitti siis samanaikaisesti, että aktivisteilta edellytettiin taituruutta käsitellä valtaapitävien tunteita (vrt. Elomäki ym. 2019a).

Ammattiliittojen ja kansanedustajien lisäksi yhdessä haastattelussa pelko liittyi aktivistin kokemukseen suhteessa aktivismiin kokonaisuudessaan. Aktivistit ei tässä tapauksessa kuvannut pelkoa tilanteiseksi peloksi (peloksi tietyissä tilanteissa), jolloin pelko oli pikemminkin odotuksia tuottava ja toimintaa säätelevä affekti:

T: Ooksä saanu henkilökohtaista palautetta aktivismista? [...] Onks tullu minkäänlaisia viestejä, oli ne sit hyviä tai jotenkin törkeitä?

H: Ennoo saanu. [...] Mut ei kukaan oo niiku, et en oo onneks saanu mitään sellasia hyökkäyksiä tai mitään niinku.. [...] Ehkä tunnistan että oon tietosesti.. vältän sellasia keskusteluja ja keskustelunavauksia, mitkä saattais aiheuttaa mulle sellasen tilanteen, et joku tykittäis mua törkeyksillä. Et mä oikeesti niinku pelkään sitä. Et se tota.. Ihan oon tietoisesti niinku just..

Otteen jälkeen aktivisti jatkaa, että aktivismi on mieluisaa nykyisessä muodossaan, jossa hän ei *“lähde sörkkimään mitään muurahaispesiä”*. Tässä otteessa pelko ilmenee aikaisemmasta poiketen sanan adjektiivimuodon (valta koetaan pelottavana) sijasta verbinä *pelätä*. Pelkäämisellä on puolestaan konkreettisia seurauksia aktivistin toiminnan näkökulmasta – hän kertoo välttävänsä tiettyjä keskustelunavauksia ja olevansa *“sörkkimättä muurahaispesiä”*. Oman toiminnan suhteuttaminen odotukseen hyökkäyksistä tai vihapuheesta on myös aikaisemmassa tutkimuksessa hiljattain havaittu ilmiö, joka vaikuttaa liittyvän erityisesti feminismin kentällä toimiviin aktivisteihin (McGrane 2017; Lewis, Rowe & Wiper 2017; Veletsianos ym. 2018, 4702). Tässä aineistossa aktivistin tuottama merkitys rinnastuu aikaisemmin esitettyyn ajatukseen taituruudesta käsitellä tunteita. Haastatteluotteen aktivistin suhteen kyse ei kuitenkaan ole pelkästään muiden, kuten ”setämiesten” tunteiden säätelystä – päinvastoin, myös omaa henkistä terveyttä suojellaan. Pelko affektina näin ollen häiritsee ja vaikuttaa aktivistien poliittisen osallistumisen tapoihin myös korporatistisen kentän ulkopuolella.

7. POHDINTA

Analyysin rajaaminen jännitteisiin ja kielteiseksi ymmärrettyihin emootioihin eivät tarjoa rehellistä kuvaa kaikista emootioista, joita samapalkkaisuusaktivismi piti sisällään. Aktivistit kertoivat myös positiivisista tapahtumista, jotka käsittelivät usein aktivistien saavutuksia kuten liikkeelle myönnettyä Helsingin kaupungin tasa-arvopalkintoa ja kuntien ilmoittamia varhaiskasvatusopettajien palkankorotuksia. Aineiston rajaaminen tarjoaa kuitenkin onnistuneen analyysin siitä, miltä naispuolisten palkka-aktivistien poliittisen toiminnan mahdollisuudet näyttävät korporatistisessa Suomessa 2010-luvulla. Positiivisten tapahtumien (kuten tasa-

arvopalkinnon vastaanottaminen) ja näytä seuranneiden emootioiden analyysi eivät sen sijaan kertoisi aktivismista eri toimijoiden välisenä prosessina ja kamppailuna.

Palkka-aktivistien poliittisen toiminnan mahdollisuuksia voidaan arvioida kysymällä, mitä ensimmäisessä analyysiluvussa esitetyt erilaiset jännitteet oikeastaan tarkoittavat. Aktivistien kokemuksia käsittelevä analyysiluku tarjoaa kysymykseen erään vastauksen, mutta samalla analyysia täytyy lujittaa aikaisemman tutkimuksen ja teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta. Tästä näkökulmasta käy selväksi, että jännitteet ja aktivistien kokemukset liittyvät palkkaerosta käytyihin poliittisiin debatteihin ja ymmärrykseen Suomesta erityisen tasa-arvoisena valtiona. Niin ikään eri toimijoiden väliset valtasuhteet ovat syy jännitteellisyteen ja hyvin erilaisiin emootioihin.

Kolmikantaisessa päätöksenteossa palkoista on sovittu ammattiliittojen, työnantajajärjestöjen sekä hallituksen kesken (ks. Koskinen Sandberg 2018; Saari, Kantola & Koskinen Sandberg 2019). Tätä historiaa silmällä pitäen ei ole yllättävää, että palkankorotuksien eteen kampanjoivat aktivistit nähtiin ammattiliittojen toimesta häirikköinä, joilla ei voi tai saa olla valtaa määrittää palkkoja. Aktivistien kokemusten perusteella on kuitenkin selvää, että heidän asemansa häirikköinä oli keskeisesti yhteydessä sukupuoleen. Aktivistit eivät siis olleet keitä tahansa aktivisteja, vaan sukupuolestaan johtuen juuri ”ulisevien likkojen” tai ongelmia havaitsevien ”ilopilaajien” tahmeita kulttuurisia ilmentymiä (ks. Ahmed 2017; vrt. Elomäki ym. 2019a), jotka häiritsivät sopimista ja samalla myös puolueiden välistä valtapeliä. Ristiriitaista kyllä, tämä asema teki aktivisteista samanaikaisesti merkittäviä toimijoita työmarkkinakentällä. Liike sai rahallista tukea liitoilta ja vastaavasti niin poliitikkojen kuin ammattiliittojen kiinnostus ja vahvat tunteet liikettä kohtaan kertoivat siitä, että aktivistien toiminta otettiin vakavasti vastaan.

Miksi siis ammattiliittojen (erityisesti OAJ:n) ja poliitikkojen suhde liikkeeseen sai näin ristiriitaisen muodon? Eräs tulkinta liittyy tasa-arvon ja tähän liittyvän samapalkkaisuuden asemaan Suomessa. Nousiaisen ym. (2013) sanoin samapalkkaisuus poliittisena tavoitteena jatkaa olemistaan myös Ei leikkirahaa -liikkeen tapausesimerkissä jatkuvassa epälegitiimiyden tilassa, jossa palkkaeron kaventaminen on käytännössä hyväksytty ja legitiimiksi todettu politiikkatavoite, mutta josta todellisuudessa kiistellään. Samapalkkaisuuden läheinen suhde tasa-arvoon kuitenkin

tuottaa tilanteen, jossa aktivistien vaateet palkkaeron pienentämiseksi ovat samanaikaisesti vaateita tasa-arvosta. Ahmedilaisesta näkökulmasta kansallinen ymmärrys Suomesta ”tasa-arvon mallimaana” laittaa liikkeelle tunteita, jotka muodostavat tahmeita liitoksia merkkien, figuurien ja objektien välille (Ahmed 2004b, 44–45). Suomalainen tasa-arvoisuus on tällöin itsessään tahmea ilmaus (Ahmed 2004b, 46), joka panee alulle kiertäviä affekteja kansallisesta ylpeydestä ja kiinnittää näin etenkin kansanedustajia osaksi affektiivista taloutta. Affekteissa ei siis ole kysymys ainoastaan aktivistien kokemuksista, vaan affektit muodostavat samanaikaisesti tietyn historian myötä ilmapiirejä, joihin päättävän eliitin on pakko osallistua. Poliittinen tahto esiintyä samapalkkaisuuden edistäjänä liikkeen rinnalla on tällöin symbolinen teko osallistua kansalliseen kertomukseen Suomesta tasa-arvon mallimaana (Jauhola & Kantola 2016; Saari 2015). OAJ:n toiminnassa on samanaikaisesti kyse *ehdollisesta vieraanvaraisuudesta* (Ahmed 2012, 42–43), jossa aktivisteille myönnetyn tilan pyrkimyksenä on todellisuudessa oman julkisuuskuvan kiillottaminen ja aktivistien kriittisten äänien hiljentäminen.

Samapalkkaisuuteen kytkeytyvän tasa-arvon affektiivisella taloudella on naisliikkeiden toiminnan lisäksi seurauksia myös yksittäisten palkka-aktivistien kannalta, mikä havaitaan aktivistien kokemuksia tarkastelemalla. Avautuneista (tai näennäisistä) mahdollisuuksista huolimatta asema ei tuntunut aktivisteista aina mieluisalta, ja aktivistien ja valtaa käyttävien toimijoiden välisten suhteiden kuvailuihin sisältyikin voimattomuus, turhautuminen ja pelko. Ammattiliittojen ja poliitikkojen halu esiintyä tasa-arvon kannattajina peitti alleen ja sivuutti aktivistien oman toimijuuden, mistä seurasi kokemus poliittisesta voimattomuudesta. Vastaavasti kuvailut ”kabineteista” ilmensivät voimattomuutta tai jopa pelkoa suhteessa vallan kasvottomuuteen. Nämä tunnekuvaukset ovat osoitus vakiintuneista (tai vakiintumisen alla) olevista affektiivisista käytännöistä. Esimerkiksi voimattomuutta ei tule ymmärtää ainoastaan tilanteisena voimattomuutena. Aktivistien tavat merkityksellistää voimattomuutta kertovat sen sijaan siitä, että tunteissa on kysymys aktivismia läpäisevästä kokemuksesta, jossa aktivistin kyky vaikuttaa poliittisesti on estynyt, koska muut toimijat tekevät aktivisteille selväksi olevansa todellisia päättäjiä. Jos naisaktivistit ilmenivät kärjistäen vaikeiden ”likkojen” figureina, olivat miespäättäjät figureiltaan ”herroja” tai ”setiä”, joita aktivistit eivät naurunalaiseksi tekemisestä huolimatta voineet sivuuttaa.

Liiketutkimuksen näkökulmasta Ei leikkirahaa -liikkeen asema osuu melko hyvin yhteen suhteessa aiempaan tutkimukseen. Suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin on yhteiskunnallisten liikkeiden alkuajoilta kuulunut se, että liikkeiden ajamat tavoitteet ovat sisällytetty osaksi poliittista järjestelmää (Bergman 1998, 167). Naisten ja valtion läheistä suhdetta on luonnehdittu tällöin valtiofeministiseksi (Holli & Kantola 2007; Bergman 1998, 177–179). Korporatististen toimijoiden halua tehdä ”yhteistyötä” naisliikkeen kanssa voi peilata tähän valtiofeministiseen historiaan siitä huolimatta, että liike on vakiintuneiden järjestöjen ja siis poliittisen järjestelmän ulkopuolella. Yhteistyö, tai valtaapitävien halu sitoa liikkeen agenda osaksi laajempaa poliittista agendaa, näyttäytyy kuitenkin liikkeen näkökulmasta alkuperäisiä vaateita (700 euron palkankorotusta) heikentävänä kehityksenä.

Tutkielman analyysi osoittaa, että kirjallisuudessa korostettu kriittinen suhtautuminen naisliikkeiden ja poliittisten instituutioiden liittolaisuuksia kohtaan osuu kohdalleen juuri siksi, koska poliittiset instituutiot ovat yhä patriarkaalisia (esim. MacKinnon 1989; vrt. Phillips 2013). Haastatteluista ilmenee, että valtiofeministiset (tai korporatistiset) käytänteet eivät vaikuta olevan tehokas ratkaisu palkkaeriarvoisuuden epäkohtien kunnostamiseen. Tulos ei ole yllättävä, sillä suomalaisen feministisen aktivismin ja valtion liittolaisuussuhteen on todettu johtavan helposti hallinta-feminismiin (*governance feminism*), jossa valtiofeminismin sijasta feminismi ”sulautetaan” uusliberaaliin valtioon (esim. Elomäki ym. 2019). Ei leikkirahaa -liikkeen tapausesimerkissä samapalkkaisuusliikkeen vaateet korkeammista palkoista ovat mahdollisia uusliberalistisesta näkökulmasta, jossa ”paisunut” julkinen sektori on jo kauan tulkittu syyksi kansantalouden oireisiin (esim. Kylä-Laaso & Koskinen Sandberg 2019, 10–11; Kantola 2002).

Toinen palkka-aktivistien poliittiseen asemaan keskeisesti vaikuttanut seikka oli palkkaeron ja varhaiskasvatuksen ympärille kietoutunut merkityskamppailu. Kamppailua käsiteltäessä kysymys affektista eroaa jossain määrin edeltävästä tavasta ymmärtää affekti, sillä kyseessä eivät ole valtasuhteet, jotka laittavat alulle affekteja. Näissä kamppailuissa affektiivinen talous ilmenee nyt vakiintuneena sanastona, jolla aktivistit kertoivat joko varhaiskasvatuksesta tai palkkaerosta heille puhuttavan. Esimerkiksi aktivistien kohtaama näkemys varhaiskasvatuksesta kurahousujen

vaihtona on eräs keino, jolla korkeakoulutusta vaativa työ rinnastetaan arkisempaan hoivaan¹³. Vastaavasti samapalkkaisuutta vastustavien pyrkimys legitimoida palkkaeroa yksilön omalla valinnalla toimivat keskusteluissa tahmeina ilmauksina, jotka tarttuvat kiinni pienipalkkaisiin naisiin. Yksilönvalintaan liittyvissä argumenteissa ei kuitenkaan ole kysymys vain varhaiskasvatusalasta tai nimenomaisesti Ei leikkirahaa -liikkeestä, vaan aktivistien kohtaamissa väitteissä kirjoitetaan pidempää uusliberalismiin kytkeytyvän individualismin historiaa, jossa yksilön esitetään olevan vastuussa omista päätöksistään. Tämä ajatus sopii hyvin myös valtavirta-
asemassa olevan uusklassisen taloustieteen näkemykseen palkkaerosta (ks. Mincer 1958; Becker 1994; kritiikistä ks. Grimshaw & Rubery 2007; Koskinen Sandberg ym. 2018).

Tämän tutkielman haastateltavien kohtaama ja kuvailema sanasto osallistuu siis yli satavuotiseen tosiasialliseen ja diskursiiviseen perinteeseen, jossa naisten työtä on eri tavoin pyritty tekemään halvemmaksi (Figart ym. 2002; Suoranta 2009). Erityistä sanastossa on sen tapa olla palkkaeron oikeuttamiseen liittyvien formaalien politiikkakiistojen sanaston, kuten paisuneen julkisen sektorin, kilpailukyvyn tai valtiollista elvytyspolitiikkaa kritisoivan argumentaation ulkopuolella (Saari, Kantola & Koskinen Sandberg 2019). Figuurit kurahousuja vaihtavista varhaiskasvattajista ja katkerista, väärälle alalle suuntautuneista naisista muodostuvat ymmärrettäviksi hahmoiksi (tai legitiimeiksi totuusväittämiksi) juuri tahmean sanaston ja siihen kiinnittyvien affektien myötä. Näin sanaston kierrättämisestä tulee asiavirheistä ja todellisuudesta riippumatta hyväksyttävää (tosin ei aktivistien näkökulmasta). Esimerkiksi aktivistien toistuvasti kohtaama väite markkinatalouden ja palkkojen itsestäänselvästä suhteesta on huolimaton ellei absurdi, kun tarkastellaan suurelta osin julkisesti rahoitettua alaa, jonka *palkkakartellista* on juuri uutisoitu. Samapalkkaisuutta vastustavien tahojen kierrättämässä sanastossa ei välttämättä ole alkujaan kyse pyrkimyksestä totuudellisuuteen tai ”hyviin” argumentteihin. Kuten Christoffer Kølvråa (2015, 196) on todennut tutkiessaan äärioikeistolaista retoriikkaa: ”[A]sian ydin ei ollut tietyn väitteen tarkka artikuloiminen [...] tai oman affektiivisen latautuneisuutensa purkaminen, vaan ongelman aikaansaaminen, kutsu vastapuolelle tulla ulos pelaamaan”.

¹³ Hoiva (tehtynä niin ammatillisessa kuin kotitalouden piirissä) vaatii kuitenkin myös erityistä osaamista, eikä hoivatyötä tule pitää sukupuolta seuraavana luonnollisena jatkumona.

Kölvraan näkemykseen suhteuttaen kutsuja olivat Ei leikkirahaa -liikkeen tapauksessa varhaiskasvattajia ja siis myös aktivisteja halventavat kuvaukset työn yksinkertaisuudesta. Nämä ”kutsut tulla ulos leikittelemään” eivät kuitenkaan tarkoittaneet aktivistien poliittisen toiminnan kannalta hauskanpitoa vastapuolen kanssa. Sen sijaan aktivistien tunnekuvailuista ilmeni, että vähättelevä asenne tuotti sekä vihaa että väsymistä. Viha kylläkin tarjosi mahdollisuuden laajempaan mobilisaatioon, jolloin viha on samapalkkaisuusliikkeen toimintamahdollisuuksia laajentava, ellei peräti aivan keskeinen, affekti. Mobilisaation suhteen viha ei liittynyt varhaiskasvatusta käsittelevään affektiiviseen talouteen, vaan pitempiaikaiseen historiaan, jossa naisten tekemää työtä on vähätelty. Palkkauksen eriarvoinen historia ja tästä seuraava viha olivat toisin sanoen ennakkoehtoja liikkeen syntymiselle, ja palkkakartellia käsittelevä paljastusuutinen puolestaan avasi mahdollisuuden vihan ja tyytymättömyyden artikuloimiselle. Haastattelupuheiden perusteella viha ei kuitenkaan pelkästään laajentanut toimintakenttää. Voimattomuuden tapaan viha on aktivisteille affektiivinen käytäntö, jossa he tietävät vihastuvansa etukäteen kohdatessaan vähättelyä. Yhden aktivistin kohdalla tämä sai aikaan kokemuksen tarpeesta vetäytyä pois ihmisten luota.

Feministisen tutkimuksen näkökulmasta vihalla on episteemistä arvoa, koska se viestii ihmisille hetkistä, jolloin heitä satutetaan tai ollaan arvostamatta. Tällöin tunne jatkuu aina ongelman ratkaisuun asti. (Howes & Hundleby 2018, 236.) Lorden (1984, 127–128) sanoin viha pitää sisällään energian lisäksi informaatiota, jolloin se kertoo ihmisten eriarvoisista kokemuksista yhteiskunnassa. Tästä oli kyse myös Ei leikkirahaa -liikkeen mobilisoitumisessa. Aktivistien painokkaat kuvaukset ”tuhtuneesta” tai ”kimpaantuneesta” äidistä havainnollistivat, että hahmona ”vihainen äiti” oli kyllin voimakas siirtämään kokemuksen epäoikeudenmukaisuudesta laajemman yleisön tietoisuuteen. Tietoisuus taas kanavoitui nopeasti toiminnaksi. Tällöin viha ei merkitse pelkästään ihmisten suhdetta menneeseen, vaan se tarjoaa erilaisen näkemyksen tulevaisuudesta (Ahmed 2004b, 175). Toisaalta viha johti käytäntöön, jossa aktivistit välttelivät ihmisiä. Näkökulmasta riippuen tämä affektiivinen käytäntö voi olla joko tärkeä puolustuskeino tai poliittista toimintaa heikentävä ominaisuus.

Väsyminen ja uupuminen olivat merkityskamppailujen yhteydessä vihaa yleisempiä tunnekuvailuja, joiden seuraukset ovat niin ikään tärkeitä poliittisen toiminnan kannalta. Nämä

tunnekuvailet olivat tiiviissä yhteydessä ”intämiskeskusteluihin”, joilla aktivistit viittasivat säännöllisesti vastaantuleviin ja raskaiksi koettuihin väitteisiin. Toisaalta osa aktivisteista samanaikaisesti normalisoi kiertävät ilmaisut osaksi jokapäiväistä toimintaa, mikä viestii vähättelevän affektiivisen talouden keskeisyydestä. Olennaista tässä asetelmassa ei ollut ”intämiskeskustelujen” kohtaaminen, vaan aktivistien energian kuluminen näihin väittelyihin. Aiemmassa feministien kohtaamaa internet-vihapuhetta käsittelevässä tutkimuksessa on tuotu ilmi, että feministisistä asioista puhuminen koetaan usein raskaaksi, minkä myötä keskustelun määriä on säädeltävä (Lewis, Rowe & Wiper 2017, 1475). Samalla tavalla tämän tutkielman haastateltavat korostivat tietoista tapaansa ohittaa tiettyjä keskusteluita, jotta he voisivat kanavoida rajallista jaksamistaan muuhun toimintaan. Myös keskustelujen sivuuttaminen on affektiivinen käytäntö, jossa aktivistit tunnistavat tiettyjen keskustelujen emotionaaliset seuraukset ennalta, jolloin he totunnaistuneesti onnistuvat välttämään hankalina koetut keskustelut.

Erilaiset palkka-aktivismiin liittyneet merkityskamppailut ja emootiot sopivat hyvin yhteen (nais)liiketutkimusten kanssa, joissa poliittisten mahdollisuusrakenteiden ohella sosiaalisia mahdollisuusrakenteita on pidetty tärkeänä (Bergman 1998, 166 sit. Verloo 1995; vrt. Eyerman & Jamison 1991). Tällöin naisliikkeen muotoutumista mahdollisuuksineen ei ole mielekästä jäsentää pelkästään valtiefeministisestä näkökulmasta, vaan liikkeen aktivistien toimintaan vaikuttaa keskeisesti ymmärrykset palkkaeron ja varhaiskasvatuksen luonteesta. Nämä ymmärrykset vaikuttavat myös julkisessa sfäärissä, jolloin aktivistien toimintamahdollisuudet eivät paikannu pelkästään liikkeen ja korporatististen toimijoiden väliseen institutionaaliseen suhteeseen. Sen sijaan aktivistit kokivat esimerkiksi palkkaeroa käsittelevän julkisen diskurssin väsyttäväksi, joka osaltaan heikensi heidän motivaatiotaan kampanjoida samapalkkaisuuden eteen. Samalla tavoin viha havainnollistaa selkeästi sosiaalisten mahdollisuusrakenteiden keskeytystä liikkeen muodostumisen kannalta.

Lopulta aktivismi ei synnyttänyt emootioita ainoastaan aktivistien ja eliitin välisissä suhteissa tai varhaiskasvatuksen ja palkkaeron merkityskamppailuissa. Emootiot paikantuivat myös aktivistien väliseen poliittiseen konfliktiin. Poliittiseen konfliktiin kytkeytyvissä emootioissa oli ensisijaisesti kyse affektien hallinnasta liikkeen sisällä. Aktivistit siis halusivat, että liike näyttää ulkopuolisten ihmisten näkökulmasta yhtenäiseltä liikkeeltä ”riitaisten eukkojen” sijasta. OAJ:n merkittävä rooli

teki kuitenkin tämän poliittisen konfliktin analyysistä haasteelliseen, koska konfliktissa ei ollut kyse ainoastaan aktivistien välisestä kiistasta, vaan juuri erilaisista affekteista, joita lakiuudistuksen kaavailu sai aikaan: lakiuudistuksen puolella olleet yliopistotaustaiset aktivistit kokivat keskustelun turhauttavana sivujuonteena, ja varhaiskasvatuksen ulkopuoliset olivat puolestaan vihaisia heidän työnsä hukkaan menemisestä. Yksi ammattikorkeakoulutaustainen aktivisti taas uupui emotionaaliseen välinpitämättömyyteen ja toistuvaan sosionomien vähättelyyn.

Aktivistien toimintamahdollisuuksien näkökulmasta poliittinen konflikti erotti aktivisteja toisistaan. Tutkielmassa ei väitetä, että osa aktivisteista olisi ollut epäsensitiivisiä toisia aktivisteja kohtaan. Pyrkimys ei myöskään ole syyttää liikkeestä jättäytyviä aktivisteja herkkyydestä. Affektin näkökulmasta konflikti on joka tapauksessa kiintoisa, koska konkreettisten kysymysten sijasta juuri emotiot (kuten kokemus välinpitämättömyydestä) vaikuttivat keskeisesti aktivistien mahdollisuuteen toimia osana liikettä. Tässä tapauksessa erilaiset sosiaaliset asemat vaikuttivat aktivistien toimintaan, jolloin rakenteellisia eriarvoisuuksia aktivistien välillä ei tulisi ymmärtää esimerkiksi ainoastaan yhteydessä sukupuoleen (ks. Hunt 2018; vrt. Fadaee 2015). Sen sijaan erilaiset asemat tuottivat affektiivista eriarvoisuutta aktivistien välille – osa aktivisteista ei alkujaan käsittänyt miksi lakiuudistus sai aikaan vahvoja reaktioita, osa puolestaan koki uudistukseen liittyvän keskustelun tai keskustelun häivyttämisen ratkaisevana osana koko liikkeen toiminnan kannalta. Liikkeen sisäiset poliittiset konfliktit emotionaalisine ristiriitoinen täydentävät aiempaa kritiikkiä, jossa naisliikkeiden oletettua sosiaalista koheesiota ja ajatusta liikkeiden omaksumista selkeistä strategioista on pidetty harhaanjohtavina (Andrew 2008; vrt. Hunt 2018). Ei leikkirahaa -liikkeen tarkastelu osoittaa, että aktivistien väliset erot ilmaantuvat esille affekteissa. Myös tästä syystä affektit on asetettava liiketutkimuksen keskiöön.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa on kysytty, millaisia jännitteitä samapalkkaisuutta edistävän naisliikkeen ympärille kietoutuu. Toisaalta pyrkimyksenä on ollut selvittää, mitä jännitteet tarkoittavat aktivistien kokemusten ja heidän poliittisen toiminnan kannalta. Tutkielman premissinä ja

hypoteesina on ollut, että palkka-aktivistien kokemukset ovat erottamattomissa ensinnäkin naisliikkeiden asemasta suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa ja toiseksi samapalkkaisuudesta käydystä keskustelusta. Analyysi osoittaa, että merkityskamppailuilla ja palkkaeron legitimeettikiistoilla on keskeinen asema aktivistien kokemusten kannalta. Suomen valtiofeministinen historia puolestaan asettaa liikkeen hankalaan asemaan. Yhtäältä asema mahdollistaa aktivistien tiiviit suhteet parlamentaarisiin puolueisiin ja ammattiliittoihin. Toisaalta aktivistit kokevat, että he joutuvat pikemminkin konsultatiiviseen asemaan ja puolueiden ”esiintymisareenaksi” kuin toimijoiksi, joiden ajamia tavoitteita käsiteltäisiin vakavasti.

Affektiteorian rooli on ollut tutkielmassa kaksiosainen. Yhtäältä affekteja käsittelemällä on paikannettu affektiivisia talouksia, joita niin palkkaeron politiikan legitimeettikiistoihin kuin tasa-arvon symboliseen kannattamiseen sisältyy. Tasa-arvoisuuteen liitetyt affektit, kuten näkemys Suomesta tasa-arvon mallimaana, mahdollisesti myös osoittavat, miksi Ei leikkirahaa -liike mobilisoi ammattiliittoja ja puolueita. Toisaalta aktivistien tunnekuvailujen analyysi mahdollisti kysymyksen aktivistien asemasta poliittisina subjekteina. Analyysi osoitti, että koetut valtasuhteet ja affektiiviset taloudet laittoivat kiertoon emootioita kuten väsymistä ja voimattomuutta. Tutkielman tulokset siis politisoivat kysymyksen yksilöllisistä tunteista. Analyysi osoittaa, että Ei leikkirahaa -liikkeen tapauksessa kyse ei ole joukosta tunteellisia aktivisteja, vaan ennemminkin siitä, että erilaiset sosiaaliset suhteet ja merkitykset tekevät subjektista tunteellisen.

Palkka-aktivistien kokemukset tarjoavat viime kädessä mahdollisuuden tarkastella affektiivista eriarvoisuutta. Tarkastelu sisältää kuitenkin ilmeisen tutkielmaa läpäisevän rajoitteen – suhteessa mihin aktivistien eriarvoista asemaa on mahdollista verrata? Selvää on, että korporatistisessa Suomessa vakiintuneet työmarkkinatoimijat ja demokraattisilla vaaleilla valitut kansanedustajat nauttivat (oikeutetusti) korkeampaa päätäntävaltaa suhteessa aktivisteihin. Ei siis ole yllättävää, että järjestäytymättömät aktivistit kokevat voimattomuutta asemassaan. Vertailuasetelman saavuttamiseksi naispuolisten palkka-aktivistien kokemuksia olisi verrattava aktivisteihin, jotka toimivat niin ikään yhteydessä politiikkaan, mutta kuitenkin naiskysymysten ulkopuolella. Affektiivista eriarvoisuutta olisi myös mahdollista kartoittaa saman yhteiskunnallisen liikkeen sisällä suhteessa sukupuoleen sillä oletuksella, että naisten historiallisesti alisteisesta poliittisesta asemasta johtuen naisaktivistien kokemuksellinen asema on miehiä heikompi. Koska tutkielman

aineisto on Ei leikkirahaa -liikkeen ydinryhmän suppeuden vuoksi rajattu, ei myöskään eri sukupuolien välistä vertailua ole voitu tehdä.

Haastattelupuheista esille analysoidut jännitteet ja emootiot ovat kuitenkin selkeässä yhteydessä sukupuoleen ja feministisiin kysymyksiin, jolloin ne vertailun puutteesta huolimatta kertovat naisliikkeen aktivistien affektiivisesti eriarvoisesta asemasta. Aineistossa esiintyneet sukupuolittuneet figuurit liian äänekkäistä likoista tai valtaa käyttävistä herroista havainnollistavat, että kysymys ei ole mistä tahansa aktivismista, vaan sukupuolten väliset suhteet säätelevät sitä, mikä aktivisteille on avoinna ja mahdollista. Tällä on puolestaan yhteys aktivistien affektiivisiin käytäntöihin. Vastaavasti palkkaeron ympärille kietoutunut vähättelevä sanasto palautuu historiaan, jossa naisvaltaisten alojen työtä on tehty halvemmaksi aliarvostuksen kautta. Tarkastellun naisliikkeen kontekstissa samaa aliarvostusta sovellettiin varhaiskasvatuksen kenttään, jolloin aktivistit kokivat uupuneisuutta kohdatessaan vähättelevää sisältöä huolimatta sisällön totuusarvosta. Tutkielmassa siten väitetään, että naisasioiden ja feminististen kysymysten eteen kampanjoivat aktivistit asettuvat muita poliittisia toimijoita haavoittuvampaan asemaan sukupuolensa ja edustamansa naisasian perusteella. Tunnesääntöjen näkökulmasta naisaktivistit pitävät myös tärkeänä vihan kontrollointia negatiivisen vaikutelman estämiseksi. Tämä havainnollistaa tapaa, jolla naisaktivistit joutuvat pohtimaan tietoisesti asemaansa suhteessa emootioihin. Aktivistien tuottamat tunnekuvailet ja merkitykset osoittavat, että affektiivinen eriarvoisuus sisältyy myös aktivistien välisiin suhteisiin, mikä kyseenalaistaa väitteet naisliikkeiden homogeenisyydestä.

Viimeiseksi aktivistien kokemaa affektiivista eriarvoisuutta havainnollistaa tunnerakenne, joka voidaan Berlantin (2011) käsittein nimittää julmaksi optimismiksi. Tällöin kyse ei ole ainoastaan rakenteiden tuottamista kokemuksista tai eriarvoistavista tunnesäännöistä. Ei leikkirahaa -liikkeen analysointi osoittaa, että aktivistit todella panostavat aktivismissaan sellaiseen suhteeseen, joka haastattelujen perusteella osoittautuu aktivisteille yhä uudelleen haitalliseksi ja kielteisiä emootioita aiheuttavaksi. Tunnerakenteen tuottamaa ambivalenssia havainnollistikin aktivistien ristiriitainen suhtautuminen sekä ammattiliittoihin että puolueisiin. Haastattelujen perusteella valtion, ammattijärjestöjen ja naisaktivistien tasapainoinen liittolaisuussuhde oli kuitenkin etäiseksi jäävä lupaus, joka veti aktivisteja puoleensa heitä samalla satuttaen.

Jatkotutkimukselle selvitettäväksi jää, mitä epätasaisesti jakautuneet affektit ja tunteet tarkoittavat ei vain naisliikkeen tai feministisen liikkeen kannalta, vaan laajemmin poliittisen osallistumisen kontekstissa. Digitalisoituva yhteiskunta avaa uusia haavoittuvuuksia etenkin valmiiksi haavoittuville ryhmille (ks. Fotopoulou 2016; Ging & Siapera 2019). Tästä kertovat muun muassa analyysit pelon merkityksestä osana feminististä aktivismia internet-tiloissa (McGrane 2017; Lewis, Rowe & Wiper 2017). Tässä tutkielmassa pelon merkitystä vähensi todennäköisesti se, etteivät aktivistit profiloituneet näkyviksi hahmoiksi. Viestinnän digitalisoituminen merkitsee joka tapauksessa muutosta politiikan tekemisen tavoissa ja ehdoissa, kun poliitikot ja aktivistit ovat yhä selkeämmin esillä, helpommin saavutettavissa ja myös velvoitettuja toimimaan digitaalisessa ympäristössä. Jos digitalisaatio vauhdittaa affektiivista eriarvoisuutta poliittisten subjektien välillä, on eriarvoisuuden ehkäisemisessä kyse demokraattisen järjestelmän ja sen legitimitetin säilyttämisestä.

KIRJALLISUUS

- Ahmed, Sara (2003) The politics of fear in the making of worlds. *International Journal of Qualitative Studies in Education* 16:3, 377–398.
- Ahmed, Sara (2004a) Affective Economies. *Social Text* 79 22:2, 116–139.
- Ahmed, Sara (2004b) *The Cultural Politics of Emotions*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ahmed, Sara (2010) *The Promise of Happiness*. Durham: Duke University Press.
- Ahmed, Sara (2012) *On Being Included. Racism and Diversity in Institutional Life*. Durham. Duke University Press.
- Ahmed, Sara (2017) *Living a Feminist Life*. Durham: Duke University Press.
- Ahmed, Sara (2019) Feminist Hurt/Feminism Hurts. Teoksessa Anu Koivunen, Katariina Kyrölä ja Ingrid Ryberg (toim.) *The Power of Vulnerability. Mobilising affect in feminist, queer and anti-racist media cultures*. Manchester: Manchester University Press, 59–67.
- Alaimo, Stacy & Susan Hekman (2008) *Material Feminisms*. Bloomington: Indiana University Press.
- Alhanen, Kai (2007) *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Amanatullah, Emily & Michael Morris (2010) Negotiating Gender Roles: Gender Differences in Assertive Negotiating Are Mediated by Women's Fear of Backlash and Attenuated When Negotiating on Behalf of Others. *Journal of Personality and Social Psychology* 98:2, 256–267.
- Andrew, Merrindahl (2008) Questioning Women's Movement 'Strategies': Australian Activism on Work and Care. *Social Politics* 15:3, 369–395.
- Andrew, Merrindahl & Sarah Maddison (2010) Damaged but Determined: The Australian Women's Movement, 1996-2007. *Social Movement Studies* 9:2, 171–185.
- Ayata, Bilgin, Cilja Harders, Derya Özkaya & Dina Wahba (2019) Interviews as situated affective encounters. A relational and processual approach for empirical research on affect, emotion and politics. Teoksessa Antje Kahl (toim.) *Analyzing Affective Societies: Methods and Methodologies*. Milton: Routledge, 63–77.
- Becker, Gary (1994) Human capital revisited. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education*. 3. painos, s. 15–28. Chicago: University of Chicago press.
- Beckwith, Karen (2000) Beyond compare? Women's movements in comparative perspective. *European Journal of Political Research* 37:4, 431–468.

- Belliveau, Maura (2005) Blind ambition? The effects of social networks and institutional sex composition on the job search outcomes of elite coeducational and women's college graduates. *Organization Science* 16:2, 134–150
- Berg, Anna L., Christian von Scheve, N. Yasemin Ural & Robert Walter-Jochum (2019) Reading for Affect. A Methodological proposal for analysing affective dynamics in discourse. Teoksessa Antje Kahl (toim.) *Analyzing Affective Societies: Methods and Methodologies*. Milton: Routledge, 45–62.
- Berger, Anne-Emmanuelle (2014) *The Queer Turn in Feminism*. New York: Fordham University Press
- Bergman, Solveig (1998) Naisliikehdinnän moninaisuus. "Uusi" suomalainen naisliike yhteiskunnallisena liikkeenä. Teoksessa Kaj Ilmonen & Martti Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 165–186.
- Bergman, Solveig (2002) *The Politics of Feminism: Autonomous Feminist Movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s*. Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Berlant, Lauren (1997) *The Queen of America Goes to Washington City. Essays on Sex and Citizenship*. Durham & Lontoo: Duke University Press.
- Berlant, Lauren (2005) Unfeeling Kerry. *Theory & Event* 8:2, 1–8.
- Berlant, Lauren (2011) *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press.
- Bowles, Hannah Riley, Linda Babcock & Lei Lai (2007) Social incentives for gender differences in the propensity to initiate negotiations: Sometimes it does hurt to ask. *Organizational Behaviour and Human Decision Processes* 103:1, 84–103.
- Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism*. 2. painos. Lontoo: Taylor & Francis.
- Butler, Judith (1997) *The Psychic Life of Power: Theories in Subjection*. Stanford: Stanford University Press.
- Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Calhoun, Craig (2001) Putting Emotions in Their Place. Teoksessa Jeff Goodwin, James M. Jasper & Francesca Polletta (toim.) *Passionate politics: emotions and social movements*. Chicago: University of Chicago Press, 45–57.
- Chemaly, Soraya (2019) *Esipuhe*. Teoksessa Debbie Ging & Eugenia Siapera (toim.) *Gender Hate Online. Understanding the New Anti-Feminism*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Crawley, Loretta & Kathleen Lynch (2012) The Emotional Significance of Affective Inequalities and Why They Are Important to Women in Old Age. *Journal of Women & Aging* 24:4, 313–328.

Davies, Sharyn Graham, Judy McGregor, Judith Pringle & Lynne Giddings (2018) Rationalizing pay inequity: women engineers, pervasive patriarchy and the neoliberal chimera. *Journal of Gender Studies* 27:6, 623–636.

Dean, Jonathan & Kristin Aune (2015) Feminism Resurgent? Mapping Contemporary Feminist Activisms in Europe. *Social Movement Studies* 14:4, 375–395.

de Aquino, Silvia (2013) Organizing to Monitor Implementation of the Maria da Penha Law in Brazil. Teoksessa Mulki Al-Sharmani (toim.) *Feminist Activism, Women's Rights, and Legal Reform*. London: Zed Books, 177–202.

Donaghue, Ngaire (2015) Who Gets Played by 'the gender card'? A Critical Discourse Analysis of Coverage of Prime Minister Julia Gillard's Sexism and Misogyny Speech in the Australian Print Media. *Australian Feminist Studies* 30:84, 161–178.

Dupuis-Déri, Francis (2016) State Antifeminism. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy* 5:2, 21–35.

Elomäki, Anna & Johanna Kantola (2018) Theorizing feminist struggles in the triangle of neoliberalism, conservatism, and nationalism. *Social Politics* 25:3, 337–360.

Elomäki, Anna, Johanna Kantola, Anu Koivunen & Hanna Ylöstalo (2016) Kamppailu tasa-arvosta: tunne, asiantuntijuus ja vastarinta strategisessa valtiossa. *Sosiologia* 4:1, 377–395.

Elomäki, Anna, Johanna Kantola, Anu Koivunen & Hanna Ylöstalo (2019a) Affective Virtuosity: Challenges for Governance Feminism in the Context of the Economic Crisis. *Gender, Work & Organization* 26:6, 822–839.

Elomäki, Anna, Anu Koivunen, Hanna Ylöstalo & Johanna Kantola (2019b) Tasa-arvopolitiikan vastaisku? *Politiikasta.fi*. <https://politiikasta.fi/tasa-arvopolitiikan-vastaisku/> Haettu 17.12.2019

Enloe, Cynthia (2014) *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. Oakland: University of California Press.

Eyerman, Ron & Andrew Jamison (1991) *Social movements: A cognitive approach*. Cambridge: Polity Press.

Fadaee, Simin (2015) The Immigrant Rights Struggle, and the Paradoxes of Radical Activism in Europe. *Social Movement Studies* 14:6, 733–739.

Figart, Deborah M., Ellen Mutari & Marilyn Power (2002) *Living Wages, Equal Wages. Gender and Labor Market Policies in the United States*. London and New York: Routledge.

Flam, Helena (2005) Emotions' map: a research agenda. Teoksessa Helena Flam & Debra King (toim.) *Emotions and Social Movements*. Lontoo & New York: Routledge, 19–40.

- Flam, Helena & Debra King (2005) Introduction. Teoksessa Helena Flam & Debra King (toim.) *Emotions and Social Movements*. Lontoo & New York: Routledge, 1–18.
- Fotopoulou, Aristeia (2016) *Feminist Activism and Digital Networks. Between Empowerment and Vulnerability*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Foucault, Michel (1991) *Discipline and Punish: the Birth of the Prison*. Lontoo: Penguin Books.
- Foucault, Michel (2010) *Seksuaalisuuden historia*. Suomentanut Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus.
- Frye, Marilyn (1983) *The Politics of Reality: Essays in Feminist Theory*. Freedom: Crossing Press.
- Gatens, Moira (1996) *Imaginary Bodies: Ethics, Power and Corporeality*. Lontoo: Routledge.
- Gerhard, Ute (1999) *Atempause: Feminismus als demokratisches Projekt*. Frankfurt: Fischer Taschenbuch Verlag.
- Green, Francis (2006) *Demanding Work: the Paradox of Job Quality in the Affluent Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Grimshaw, Damian & Jill Rubery (2007) *Undervaluing women's work*. Working Paper Series 53. European Work and Employment Research Centre. Manchester: University of Manchester.
- Grönlund, Anne, Karin Halldén & Charlotta Magnusson (2017) A Scandinavian success story? Women's labour market outcomes in Denmark, Finland, Norway and Sweden. *Acta Sociologica* 60:2, 97–119.
- Ging, Debbie & Eugenia Siapera (2019) Introduction. Teoksessa Debbie Ging ja Eugenia Siapera (toim.) *Gender Hate Online. Understanding the New Anti-Feminism*. Cham: Palgrave Macmillan, 1–17.
- Goodwin, Jeff, James M. Jasper & Francesca Polletta (2001) *Why Emotions Matter?* Teoksessa Jeff Goodwin, James M. Jasper & Francesca Polletta (toim.) *Passionate politics: emotions and social movements*. Chicago: University of Chicago Press, 1–24.
- Guardian (2016) The dark side of Guardian comments. Tekijät Becky Gardiner, Mahana Mansfield, Ian Anderson, Josh Holder, Daan Louter & Monica Ulmanu.
<https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/12/the-dark-side-of-guardian-comments> Haettu 6.3.2020
- Haraway, Donna (1988) *Situated Knowledges*. *Feminist Studies* 14:3, 575–599.
- Helsingin Sanomat (HS) (2018a) Ruotsissa järjestettiin festivaali, jonne pääsivät vain naiset ja muun-sukupuoliset – ”Tuntuu siltä kuin tietynlainen jännite olisi poissa”. Kirjoittaja Alma Onali.
<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005812117.html> Haettu 2.7.2019
- Helsingin Sanomat (HS) (2018b) Lastentarhanopettajat saavat 175 euron palkankorotuksen vuoden alusta Helsingissä – Päiväkoteja riivaa krooninen työvoimapula. Kirjoittaja Elisa Rimaila.

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005853464.html?share=5c7baa9e463e10acbc39b5b67a3f0a2c>
Haettu 6.3.2020.

Helsingin Sanomat (HS) (2018c) Myös Espoo alkaa maksaa lastentarhan-opettajille 175 euroa enemmän palkkaa. Kirjoittaja Satu Pajuriutta. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005865382.html?share=6d999f6bcdf18a9e1a0a22681f79b571> Haettu 6.3.2020

Hemmings, Clare (2005) Invoking affect: Cultural theory and the ontological turn. *Cultural Studies* 19:5, 548–567.

Hercus, Cheryl (1999) Identity, Emotion, and Feminist Collective Action. *Gender & Society* 13:1, 34–55.

Hernes, Helga Maria (1987) *Welfare State and Woman Power*. Oslo: Norwegian University Press.

Hinds, Hilary & Jackie Stacey (2001) Imaging Feminism, Imaging Femininity. The Bra-Burner, Diana, and the Woman Who Kills. *Feminist Media Studies* 1:2, 153–177.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (1979) *Teemahaastattelu*. Helsinki: Gaudeamus.

Hochschild, Arlie Russell (1979) Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure. *American Journal of Sociology* 85:3, 551–575.

Hochschild, Arlie Russell (1983) *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*. Berkeley ja Los Angeles: University of California Press.

Holli, Anne Maria & Johanna Kantola (2007) State Feminism Finnish Style: Strong Policies clash with Implementation Problems. Teoksessa Joyce Outshoorn & Johanna Kantola (toim.) *Changing State Feminism*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 82–101.

Honkasalo, Veronika (2019) *Toivon Poliitiikka*. Helsinki: Into.

Howes, Moira & Catherine Hundleby (2018) The Epistemology of Anger in Argumentation. *Symposion* 5:2, 229–254.

Hunt, Theresa Ann (2018) A movement divided: SlutWalks, protest repertoires and the privilege of nudity. *Social Movement Studies* 17:5, 541–557.

Hutton, Martina (2019) The care-less marketplace: exclusion as affective inequality. *Consumption Markets & Culture*. DOI: 10.1080/10253866.2018.1561636

Hyvärinen, Matti (2017) Haastattelun Maailma. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 9–38.

Jaggar, Alison (1989) Love and knowledge: Emotion in feminist epistemology. *Inquiry* 32:2, 151–176.

Jasper, James (1997) *The Art of Moral Protest: Culture, biography, and creativity in social movements*. Chicago: University of Chicago Press.

- Jasper, James (2011) *Emotions and Social Movements: Twenty Years of Theory and Research*. *Annual Review of Sociology* 37, 285–303.
- Jasper, James (2018) *The Emotions of Protest*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jauhola, Marjaana & Johanna Kantola (2016) *Globaali sukupuolipolitiikka Suomessa*. Teoksessa Marita Husso & Risto Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys*. Helsinki: Gaudeamus, 209–230.
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2016) *Diskurssianalyysi — Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jurva, Raisa (2018) *Independence and vulnerability. Affective orientations in imagining futurities for heterosexual relationships*. Teoksessa Tuula Juvonen & Marjo Kolehmainen (toim.) *Affective inequalities in intimate relationships*. Lontoo: Routledge, 127–140
- Juvonen, Tuula & Marjo Kolehmainen (2018) *Introduction. Thinking with and through affective inequalities*. Teoksessa Tuula Juvonen & Marjo Kolehmainen (toim.) *Affective inequalities in intimate relationships*. Lontoo: Routledge, 1-15.
- Kansan Uutiset (2018) *Leimaaminen mitätöi naispoliitikon yhteiskunnallisen kritiikin: ”Minua pidetään ärhäkkänä mielensäpahoittajana ja loukkaantujana”*. Kirjoittaja Tuula Kärki.
<https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3980387-leimaaminen-mitatoi-naispoliitikon-yhteiskunnallisen-kritiikin-minua-pidetaan-arhakkana-mielensa-pahoittajana-ja-loukkaantujana> Haettu 26.10.2018
- Kantola, Anu (2002) *Markkinakuri ja managerivalta: Suomen 1990-luvun talouskriisin poliittinen hallinta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kantola, Anu (2016) *Matala valta*. Tampere: Vastapaino.
- Kantola, Johanna (2006) *Feminists Theorize the State*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan.
- Kantola, Johanna (2018) *Gender and the Economic Crisis: Political Parties as Sites of Feminist Struggles*. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 25:3, 361–382.
- Kantola, Johanna & Joyce Outshoorn (2007) *Changing State Feminism*. Teoksessa Joyce Outshoorn & Johanna Kantola (toim.) *Changing State Feminism*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 1–19.
- Kantola, Johanna, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) (2012) *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kantola, Johanna & Emanuela Lombardo (2017) *Gender and Political Analysis*. Lontoo: Palgrave.
- Kemper, Theodore (1978) *Toward A Sociology of Emotions: Some Problems and Some Solutions*. *The American Sociologist* 13, 30–41.

Kemper, Theodore (2001) A Structural Approach to Social Movement Emotions. Teoksessa Jeff Goodwin, James M. Jasper & Francesca Polletta (toim.). *Passionate politics: emotions and social movements*. Chicago: University of Chicago Press, 58–73.

Koivunen, Anu (2010) An affective turn? Reimagining the subject of feminist theory. Teoksessa Marianne Liljeström & Susanna Paasonen (toim.) *Working with affect in feminist readings: Disturbing differences*. Lontoo: Routledge, 8–28.

Koivunen, Anu (2011) Jyrki Kataisen kyneleet eli sivustakatsova valta. Teoksessa Anu Koivunen & Mikko Lehtonen (toim.) *Kuinka meitä kutsutaan? — kulttuuriset merkityskamppailut nyky-Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 219–237.

Koskinen, Pirkko K. (1983) *Naisoikeutta*. Jyväskylä: Suomen Lakimiesliiton Kustannus.

Koskinen Sandberg, Paula (2016) The pay politics of gender pay equality. Policy mechanisms, institutionalised undervaluation, and non-decision making. *Publications of the Hanken School of Economics* 305. Helsinki: Hanken.

Koskinen Sandberg, Paula (2017) Intertwining Gender Inequalities and Gender-neutral Legitimacy in Job Evaluation and Performance-related Pay. *Gender, Work and Organization* 24:2, 157–170.

Koskinen Sandberg, Paula (2018) The Corporatist Regime, Welfare State Employment, and Gender Pay Inequity. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 26:1, 36–52.

Koskinen Sandberg, Paula, Maria Törnroos & Roosa Kohvakka (2018) The Institutionalised Undervaluation of Women's Work: The Case of Local Government Sector Collective Agreements. *Work, Employment and Society* 32:4, 707–725.

Koskinen Sandberg, Paula & Milja Saari (2019) Sisters (Can't) Unite! Wages as Macro-Political and the Gendered Power Orders of Corporatism. *Gender, Work & Organization* 26:5, 633–649.

Kølvraa, Christoffer (2015) Affect, Provocation, and Far Right Rhetoric. Teoksessa Britta Timm Knudsen & Carsten Stage (toim.) *Affective Methodologies. Developing Cultural Research Strategies for the Study of Affect*. Basingstoke & Hampshire: Palgrave Macmillan, 183–200.

Kundnani, Arun (2007) Integrationism: the politics of anti-Muslim racism. *Institute of Race Relations* 48:4, 24–44.

Kuumba, M. Bahati (2001) *Gender and Social Movements*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Kylä-Laaso, Miikaeli & Paula Koskinen Sandberg (2019) Affective Institutional Work and Ordoliberal Governance: Gender Equality in Parliamentary Debates on the Competitiveness Pact in Finland. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, DOI: 10.1080/08038740.2019.1697749

- Kyrölä, Katariina (2019) Negotiating Vulnerability in the Trigger Warning Debates. Teoksessa Anu Koivunen, Katariina Kyrölä ja Ingrid Ryberg (toim.) *The Power of Vulnerability. Mobilising affect in feminist, queer and anti-racist media cultures*. Manchester: Manchester University Press, 29–50.
- Lewis, Ruth, Elizabeth Sharp, Jenni Remnant & Rhiannon Redpath (2015) 'Safe Spaces': Experiences of Feminist Women-Only Space. *Sociological Research Online* 20:4, 1–14. DOI: 10.5153/sro.3781
- Lewis, Ruth, Michael Rowe & Clare Wiper (2017) Online Abuse of Feminists as An Emerging form of Violence Against Women and Girls. *The British Journal of Criminology* 57:6, 1462–1481.
- Leys, Ruth (2011) The Turn to Affect: A Critique. *Critical Inquiry* 37:3, 434–472.
- Lombardo, Emanuela (2017) Austerity Politics and Feminist Struggles in Spain: Reconfiguring the Gender Regime. Teoksessa Johanna Kantola & Emanuela Lombardo (toim.) *Gender and the Economic Crisis in Europe. Politics, Institutions and Intersectionality*. Cham: Palgrave Macmillan, 209–230.
- Lorde, Audre (1984) *Sister Outsider*. Berkeley: Crossing Press.
- Luhtakallio, Eeva (2012) *Practicing Democracy: Local Activism and Politics in France and Finland*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Luhtakallio, Eeva & Martti Siisiäinen (2012) Movement of the Unemployed in Finland. Teoksessa Didier Chabanet & Jean Faniel (toim.) *The Mobilization of the Unemployed in Europe: From Acquiescence to Protest?* New York: Palgrave Macmillan, 109–130.
- Lünenborg, Margareth & Tanja Maier (2014) 'Power Politician' or 'Fighting Bureaucrat': gender and power in German political coverage. *Media, Culture & Society* 37:2, 180–196.
- MacKinnon, Catharine (1989) *Toward a Feminist Theory of the State*. Cambridge: Harvard University Press.
- MacLure, Maggie (2013) Classification or Wonder? Coding as an Analytic Practice in Qualitative Research. Teoksessa Rebecca Coleman & Jessica Ringrose (toim.) *Deleuze and Research Methodologies*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 164–183.
- Massumi, Brian (1995) The Autonomy of Affect. *Cultural Critique* 31, 83–109.
- McBride, Dorothy & Amy Gale Mazur (2010) *The Politics of State Feminism: Innovation in Comparative Research*. Philadelphia: Temple University Press
- McDonald, Matt (2005) Constructing insecurity: Australian security discourse and policy post-2001. *International Relations* 19:3, 297–320.
- McGrane, Caitlin (2017) 'Being a feminist online is exhausting' – Fear as affect in anti-feminist harassment of women in online spaces. Conference paper. *Affective Politics of Social Media 2017*.

Mann, Geoff (2007) *Our Daily Bread: Wages, Workers, and the Political Economy of the American West*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Manne, Kate (2018) *Down Girl. The Logic of Misogyny*. New York: Oxford University Press.

Martikainen, Riitta & Päivi Ylipietilä (1992) Työehdot ja sukupuoli – sokeat sopimukset. Työelämän tutkimuskeskus, Julkaisuja 12/1992. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Massanari L. Adrienne & Shira Chess (2018) Attack of the 50-foot social justice warrior: the discursive construction of SJW memes as the monstrous feminine. *Feminist media studies* 18:4, 525–542.

Mayring, Philipp (2004) *Qualitative Content Analysis*. Teoksessa Uwe Flick, Ernst von Kardorff & Ines Steinke (toim.) *A Companion to Qualitative Research*. Lontoo, Thousand Oaks & New Delhi: SAGE, 266–270.

McAllister Groves, Julian (2001) Animal Rights and the Politics of Emotion: Folk Constructions of Emotion in the Animal Rights Movement. Teoksessa Jeff Goodwin, James M. Jasper & Francesca Polletta (toim.) *Passionate politics: emotions and social movements*. Chicago: University of Chicago Press, 212–229.

Meeks, Lindsey (2013) All the Gender That's Fit to Print: How the New York Times Covered Hillary Clinton and Sarah Palin in 2008. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 90:3, 520–539.

Mendes, Kaitlynn (2011) Framing Feminism: News Coverage of the Women's Movement in British and American Newspapers, 1968-1982. *Social Movement Studies* 10:1, 81–98.

Mincer, Jacob (1958) Investment in Human Capital and Personal Income Distribution. *Journal of Political Economy* 66:4, 281–302.

Modlin, Arnold, Derek Alderman & Glenn Gentry (2011) Tour Guides as Creators of Empathy: The Role of Affective Inequality in Marginalizing the Enslaved at Plantation House Museums. *Tourist Studies* 11:1, 3–19.

Molyneux, Maxine (1998) Analysing Women's Movements. *Development and Change* 29, 219–245.

Moss-Racusin, Corinne & Laurie Rudman (2010) Disruptions in women's self-promotion: The backlash avoidance model. *Psychology of Women Quarterly* 34:2, 186–202.

Nazneen, Sohela (2013) Men Aboard? Movement for a Uniform Family Code in Bangladesh. Teoksessa Mulki Al-Sharmani (toim.) *Feminist Activism, Women's Rights, and Legal Reform*. Lontoo: Zed Books, 101–124.

Niemi, Mari (2004) Puhutun ja eletyn työttömyyden jäljillä. Eduskunnan sukupuolittunut työttömyysretoriikka 1907–1929. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Nousiainen, Kevät, Anne Maria Holli, Johanna Kantola, Milja Saari & Linda Hart (2013) Theorizing gender equality: perspectives on power and legitimacy. *Social Politics* 20:1, 41–64.

Nummijärvi, Anja (2004) Palkkasyrjintä: oikeudellinen tutkimus samapalkkaisuuslainsäädännön sisällöstä ja toimivuudesta. Helsinki: Edita.

Nummijärvi, Anja (2006) Samapalkkaisuuden edistämistoimet tarkastelussa. *Oikeus* 35:3, 432–436.

OECD (2016) Starting Strong IV. Early Childhood Education and Care. Data Country Note – Finland.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) (2018) Uusi varhaiskasvatuslaki.
<https://minedu.fi/uusivarhaiskasvatuslaki> Haettu 6.3.2020.

Pedwell, Carolyn & Anne Whitehead (2012) Affecting feminism: Questions of feeling in feminist theory. *Feminist Theory* 13:2, 115–129.

Phillips, Lynne (2013) Feminism and ‘Post-Neoliberal’ Publics: Working the Spaces of Ecuador’s Constitutional Reform. Teoksessa Lynne Phillips & Sally Cole (toim.) *Contesting Publics. Feminism, Activism, Ethnography*. Lontoo: Pluto Press, 80–105.

Policarpo, Verónica (2018) The power(s) of friendship. Affects and inequalities between friends. Teoksessa Tuula Juvonen & Marjo Kolehmainen (toim.) *Affective inequalities in intimate relationships*. Lontoo: Routledge. Sivut.

Ransan-Cooper, Hedda, Selen A. Ercan & Sonya Duus (2018) When anger meets joy: how emotions mobilise and sustain the anti-coal seam gas movement in regional Australia. *Social Movement Studies* 17:4, 1–23.

Rikala, Sanna (2013) Työssä uupuvat naiset ja masennus. *Acta Universitatis Tamperensis* 1854. Tampere: Juvenes Print.

Ritchie, Jessica (2013) Creating a Monster: Online media constructions of Hillary Clinton during the Democratic Primary Campaign, 2007-8. *Feminist Media Studies* 13:1, 102–119.

Rosanvallon, Pierre (2008) Vastademokratia: Poliitiikka epäluulon aikakaudella. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.

Rose, Nikolas (1990) *Governing the Soul: the Shaping of the Private Self*. Lontoo: Routledge.

Rudman, Laurie & Peter Glick (2001) Prescriptive gender stereotypes and backlash toward agentic women. *Journal of Social Issues* 57:4 743–762.

Ruusuvuori, Johanna & Liisa Tiittula (2017) Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 39–65.

Ruusuvuori, Johanna, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 8–29.

Saari, Milja (2013) Promoting Gender Equality without a Gender Perspective: Problem Representations of Equal Pay in Finland. *Gender, Work and Organization* 20:1, 36–55.

Saari, Milja (2015) Symboliseksi sovittu – Tasa-arvosuunnittelun ja palkkakartoituksen legitimizeetti. *Oikeus* 44:1, 44–68.

Saari, Milja (2016) Samapalkkaisuus – Neuvoteltu oikeus. Naisten ja miesten palkkaeriarvoisuus poliittisena ja oikeudellisena kysymyksenä korporatistisessa Suomessa. Helsinki: Unigrafia.

Saari, Milja, Johanna Kantola & Paula Koskinen Sandberg (2019) Implementing Equal Pay Policy: Clash Between Gender Equality and Corporatism. *Social Politics*, 1–25.

Satakunnan kansa (2019) Eduskunnan portailla tapahtuu: Viime viikolla kiipeiltiin – nyt rappusilta löytyy 700 paria pikkulasten kenkiä. Kirjoittaja Anita Simola. <https://www.satakunnankansa.fi/a/201508873>
Haettu 6.3.2020

Sawer, Marian & Gwendolyn Gray Jamieson (2014) The Women's Movement and Government. *Feminist Fading?* *Australian Feminist Studies* 29:82, 403–418.

Schreier, Margrit (2014) Qualitative Content Analysis. Teoksessa Uwe Flick (toim.) *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis*. Lontoo: SAGE, 170–183.

Sheer, Monique (2012) Are emotions a kind of practice (and is that what makes them have a history?) A Bourdieuan approach to understanding emotion. *History & Theory* 51:2, 193–220.

Skeggs, Beverley & Helen Wood (2012) *Reacting to Reality Television: Performance, Audience and Value*. Lontoo: Routledge.

Small, Deborah, Michele Gelfand, Linda Babcock & Hilary Gettman (2007) Who Goes to the Bargaining Table? The Influence of Gender and Framing on the Initiation of Negotiation. *Journal of Personality and Social Psychology* 93:4, 600–613.

Solnick, Sara (2001) Gender Differences in the Ultimatum Game. *Economic Inquiry* 39:2, 189–200.

Spelman, Elizabeth (1989) Anger and Insubordination. Teoksessa Ann Garry & Marilyn Pearsall (toim.) *Women, Knowledge and Reality: Explorations in Feminist Philosophy*. Boston: Unwin Hyman.

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2019) Ansiotasoindeksi [verkkojulkaisu] ISSN=1796-3737. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 22.8.2019]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/ati/index.html>

Taylor, Verta (1996) *Rock-a-by baby: Feminism, self-help, and postpartum depression*. New York: Routledge.

Taylor, Verta (1999) *Gender and Social Movements. Gender Processes in Women's Self-Help Movement*

Thrift, Nigel (2007) *Non-Representational Theory*. Lontoo: Routledge.

Timm Knudsen, Britta & Carsten Stage (2015) Introduction: Affective Methodologies. Teoksessa Britta Timm Knudsen & Carsten Stage (toim.) *Affective Methodologies. Developing Cultural Research Strategies for the Study of Affect*. Basingstoke & Hampshire: Palgrave Macmillan, 1–22.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Siaroff, Alan (1999) Corporatism in 24 Industrial Democracies: Meaning and measurement. *European Journal of Political Research* 36:2, 175–205.

Suoranta, Anu (2009) *Halvennettu työ*. Tampere: Vastapaino.

Veletsianos, George, Shandell Houlden, Jaigris Hodson & Chandell Gosse (2018) Women Scholars' experiences with online harassment and abuse: Self-protection, resistance, acceptance, and self-blame. *New media & society* 20:12, 4689–4708.

Verloo, Mieke (1995) The Importance of Identity in Analyzing Women's Movements. Teoksessa Ghaiss Jasser ym. (toim.) *Travelling through European Feminisms: Cultural and Political Practices*. Utrecht: WISE, 30–34.

Vesa, Juho, Anu Kantola & Anne Skorkjær Binderkrantz (2018) A Stronghold of Routine Corporatism? The Involvement of Interest Groups in Policy Making in Finland *Scandinavian Political Studies* 41:4, 239–262.

Wade, Mary (2001) Women and Salary Negotiation: The costs of Self-Advocacy. *Psychology of Women Quarterly* 25:1, 65–76.

Walby, Sylvia (1990) *Theorizing patriarchy*. Oxford: Basil Blackwell.

West, Guida & Rhoda Lois Blumberg (1991) *Women and Social Protest*. New York: Oxford University Press.

Wetherell, Margaret (2012) *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. Lontoo: Sage.

Williams, Melissa, Elizabeth Paluck & Julie Spencer-Rodgers (2010) The Masculinity of Money: Automatic Stereotypes Predict Gender Differences in Estimated Salaries. *Psychology of Women Quarterly* 34:1, 7–20.

Wright, Katharine A.M. & Jack Holland (2014) Leadership and the media: Gendered framings of Julia Gillard's 'sexism and misogyny' speech. *Australian Journal of Political Science* 49:3, 455–468.

YLE (2018a) Pääkaupunkiseudun kunnilla herrasmiehsopimus, että lastentarhanopettajien palkkoja ei nosteta – "Kutsun tätä palkkakartelliksi". Kirjoittaja Hanna Eskonen. <https://yle.fi/uutiset/3-10093555> Haettu 21.11.2018.

YLE (2018b) Lastentarhanopettajien palkka jymähti – Nyt vaaditaan satoja euroja lisää. Kirjoittajat Varpu Helminen & Kai Jaskari. <https://yle.fi/uutiset/3-10106460> Haettu 21.11.2018

YLE (2018c) Yrittäjä-äiti suivaantui lastentarhanopettajien matalasta palkkauksesta ja perusti Facebook-ryhmän – "Ongelma on yhteinen". Kirjoittaja Ulla Malminen. <https://yle.fi/uutiset/3-10108069> Haettu 21.11.2018

YLE (2018d) Lastentarhanopettajien poikkeuksellinen kampanja vyöryttää tuhansittain palkkavaatimuksia päiväkoteihin tänään – "Ammattiliitot eivät ole onnistuneet palkkojen korotuksissa". Kirjoittaja Hanna Eskonen. <https://yle.fi/uutiset/3-10178483> Haettu 21.11.2018.

Åhäll, Linda (2018) Affect as Methodology: Feminism and the Politics of Emotion. *International Political Sociology* 12:1, 36–52.

Liitteet

LIITE 1 HAASTATTELURUNKO

1. Avaus, kansanliikkeen käynnistyminen

1. Kerrotko ensimmäiseksi vapaasti, mistä Ei leikkirahaa -kansanliike alkoi?
2. Mikä sai sinut lähtemään mukaan kansanliikkeeseen?

2. Omat ja liikkeen strategiat

1. Minkälaisista asioista oma aktivismi on koostunut kansanliikkeessä. Millaista oma vaikuttamistyösi on ollut?
2. Onko vaikuttamistyö ollut onnistunutta?
3. Millaisiin perusteluihin olette nojautuneet liikkeenä asianne puolesta?
– Miksi juuri näihin perusteluihin?

3. Toimijoiden väliset suhteet ja kokemukset aktivismissa

1. Millaisia asenteita olet kohdannut tai olette kohdanneet liikkeenä? Voit kertoa niin virallisemmista tilanteista kuin esim. yksityisen elämäsi piiristä.
2. Millaiset asenteet tai kohtaamiset ovat jääneet mieleesi? Voit myös kertoa asioista, jotka toistuvat usein tai joita kohtaavat säännöllisesti.
3. Millainen merkitys näillä kohtaamisilla mielestäsi on?
4. Oletko ollut tilanteissa, joissa on ollut erityisen helppoa tai haastavaa olla?
5. Oletko saanut henkilökohtaisesti palautetta aktivismissa? Minkälaisista asioista?

4. Ryhmän sisäiset erimielisyydet

1. Onko liikkeen sisällä ollut erimielisyyksiä? Millaisia?
 - Miten erimielisyyksiä on käsitelty?
 - Mitä erimielisyyksistä on seurannut?
 - Millainen vaikutus näillä on ollut sinuun?
2. Onko sinun ollut helppoa osallistua keskusteluihin, joissa käsitellään liikkeen sisältöjä?
3. Koetko tullee kuunnelluksi liikkeen sisällä?

5. Haastattelun lopetus ja yhteenveto.

1. Minkälaisia ajatuksia ja tunteita kansalaisaktivismissa mukana olo on sinussa yleisesti herättänyt?
2. Missä kansanliike tällä hetkellä mielestäsi menee?
3. Onko kansanliikkeen ydinryhmä pysynyt samanlaisena alusta asti?
4. Mitkä asiat ovat kannustaneet sinua jatkamaan? Entä mitkä asiat ovat heikentäneet motivaatiota?

6. Taustatiedot.

- Sukupuoli
- Ammattinimike
- Koulutus
- Kysymykset olivat tässä. Haluaisitko vielä sanoa jotakin?